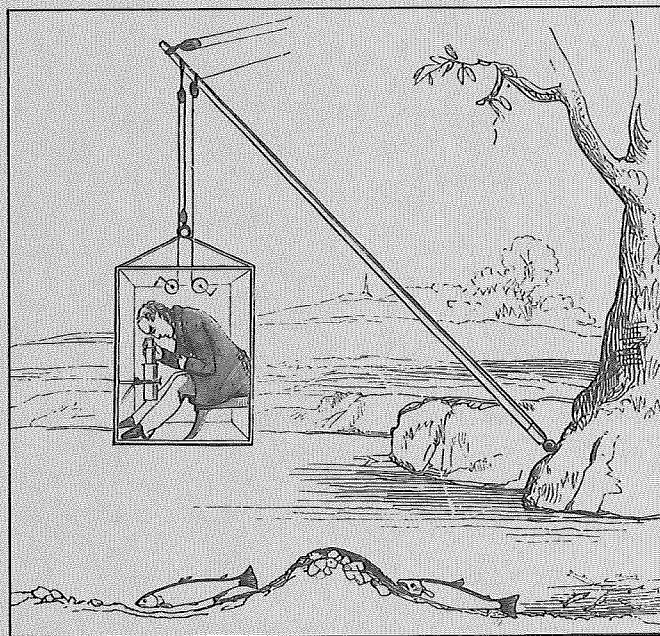

Information från

SÖTVATTENS- LABORATORIET

Drottningholm

FRANZ VON SCHÉELE

Uppgifter rörande Fiskerierna inom
Wermlands Län hopsamlade år 1854.

UPPGIFTER RÖRANDE FISKERIERNA INOM WERMLANDS LÄN HOPSAMLADE ÅR 1854

Franz von Schéele

FÖRETAL	1
CARLSTADS, KILS, FÄRNEBO OCH NORDMARKS HÄRAD	3
ELFDAHLS HÄRAD	25
GILLBERGS HÄRAD	30
JÖSSE HÄRAD	41
NYEDS HÄRAD	47
CARLSKOGA HÄRAD	51
WISSNUMS OCH FRYKSDAHL'S HÄRAD	54
NÄS, ÖLME, WÄSE OCH GRUMS HÄRAD	72

FÖRETAL

I sin strävan att utforska Vänerens fiskar och fiske har sötvattenslaboratoriet även anlagt ett historiskt perspektiv. Därvid har vi i fiskeristyrelsens arkiv bl a intresserat oss för en enkät om fisket i Värmland år 1854. Denna enkät, gjord av Franz von Schéele, har veterligen aldrig tidigare publicerats, ehuru dess innehåll torde ha varit känt bland fiskeintresserade både inom och utom Värmland.

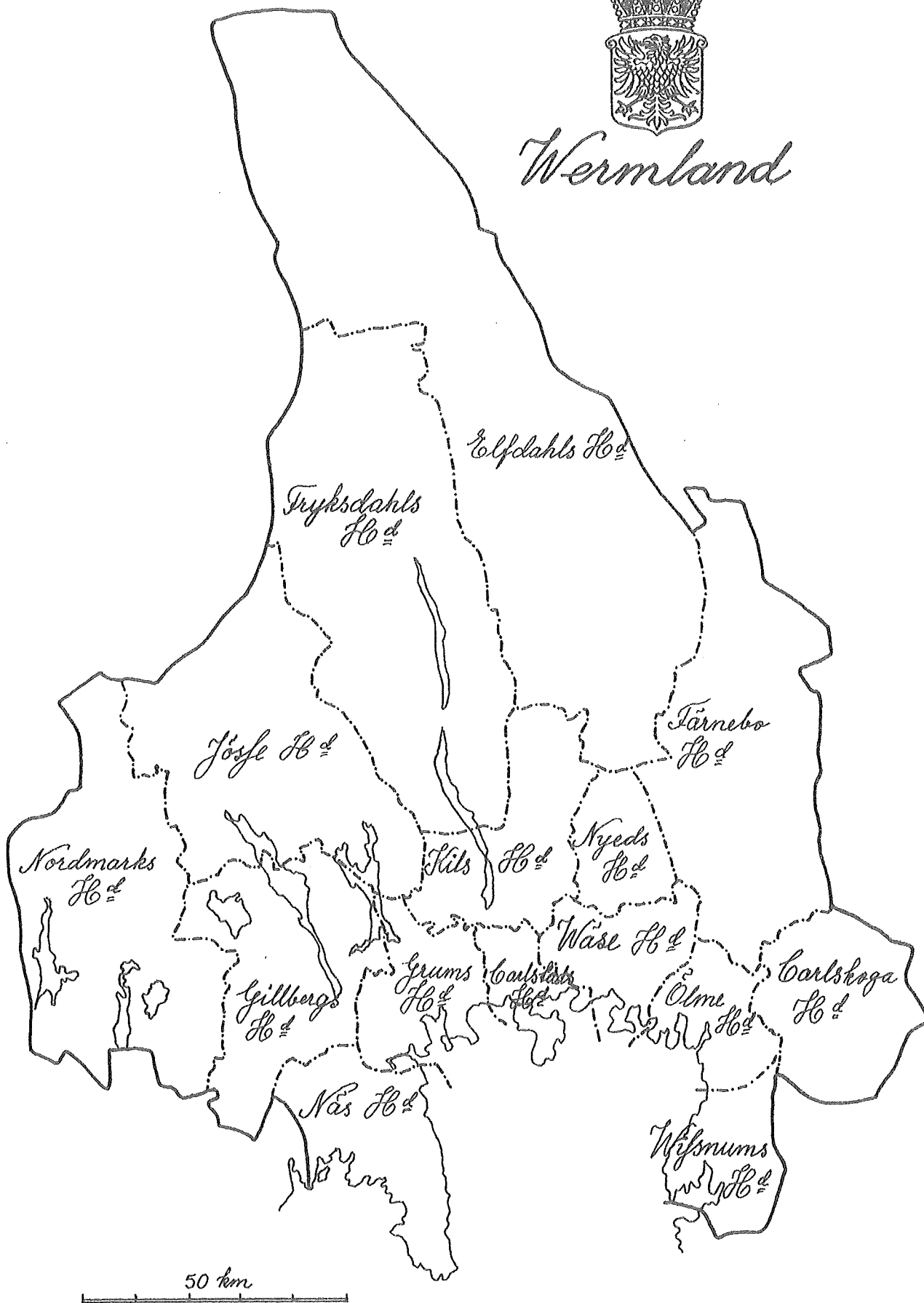
När sötvattenslaboratoriet nu ansett Schéeles insats värd en sentida publicering, så är det för att den ger en så intressant bild av fiskets betydelse för ett drygt sekel sedan. Kunskapen börjar vid denna tid ta form om varje särskild fisk och dess lekvanor, låt vara att ålen fortfarande bereder bekymmer. Den får sin lek förlagd både till leriga vikar om våren och djupt vatten om hösten. I en rapport anges den rentav ha släppt ifrån sig sina svarta ungar. Men flertalet rapportörer anger helt ärligt att man ingenting vet om ålens lek. Den var ju relativt ny i Värmland vid denna tid, först den 14 augusti 1800 fick den för första gången på några årtusenden en chans att ta sig upp i Väneren.

Bland alla fakta om nät, notar, "rysskor" och användningen av t ex gösfettet är det en uppfattning som nästan alla rapportörerna vittnar om: fisket ansågs för starkt, särskilt togs det för mycket små fisk. Det var vid denna tid, 1855, som Sverige fick sin första fiskeritjänsteman, Carl Cederström, som statlig undervisare i fiskodling och ett årtionde senare, 1864, blev Hjalmar Widegren den förste fiskeriintendenten. Hans insats som fiskeribiolog fördunklades i samtiden av de stridigheter han råkade in i beträffande restriktiva stadgar. Vilken uppbackning han i själva verket hade av många framgår dock tydligt av denna enkät. Ökade restriktioner ifråga om bl a notarna var otvivelaktigt den tidens helt dominerande fråga. Det ledde till - inte bara att Widegren blev förebilden för August Strindbergs övermänniska i fiskeriintendent Borg i boken I havsbandet - utan även att fiskodlingen, som naturligtvis ansågs motverka det intensiva fisket, fick den omfattning i vårt land som sedan blev ett av vår tids stora tvisteämnen.

Gunnar Svärdson

Wernmland

CARLSTADS, KILS, FÄRNEBO OCH NORDMARKS HÄRAD

Uppgifter rörande Laxfisket vid Deijefors

Den Lax som vid Deijefors fångas, upgår ifrån Venern i medio eller slutet af Maj Månad. Och är tiden för dess ankomst till Deijefors vanligen så regelbunden, att i flera år å rad den 20 Maj den första Laxen erhållits. Den häruti varierande tiden upgår vanligen till blott några få dagar, endast i år har härutinnan någon större skiljaktighet förevarit, då Laxen kom en månad förut eller den 20 April.

Ett stycke nedanför Deijefors finnes sjön Lusten, hvarigenom Clarelven rinner. Här öfvervintrar någon Lax, och ankommer denna hitomkring en vecka förr än den ifrån Venern.

Afståndet från Clarelvens mynning till Deijefors är något öfver Tre mil.

Laxen tycks gå i stimm, hvilket synes deraf att, om fångsten härstädes ökas eller minskas, detta vanligen sker i betydligare partier, och att den större eller mindre tillgången varar en tid, längre eller kortare, innan ny ändring härutinnan sker.

Quantiteten af den Lax som vid Deijefors fångas är högst olika. Då fångsten det ena året upgår till 12 à 14,000 st kan den ett annat belöpa sig till endast 3 à 4,000. Fastän ännu ej utrönt är för hvad orsak skull Laxtillgången i Clarelven är så skiljaktig, kan likväl det sannolikaste skälet anses vara elfvens olika vattenhöjd. Då elfven är hög tyckes Laxen helst upgå. Venerns höjd inverkar kanske äfven, men troligen ej så mycket. Om sommaren är varm eller kall, tyckes ej hafva någon inverkan, men man har iakttagit att Laxen är lifligare och raskare i sin upgång under regnig väderlek, än under stark solhetta.

Laxen här är ej stor, sällan erhålles någon vägande öfver 16 skålpund, medelvigten kan anses vara 7 à 8 skålpund.

Wid Deijefors fångas Laxen i minor, samt med håf. Håfningen sker straxt nedom fallet i djupa hålor der Laxen hvilat innan han kastar sig upför fallet. I dessa hålor får ej vara lugnvatten, utan "hvitfors", men ej stark, helst med s.k. "ida", emedan Laxen är skygg och endast i så beskaffad ström ej ser den som sig närmar.

Fastän Minorna ligga straxt utmed stränderna, och vida mer än själfva kungsådran är fri från all redskap och stängsel, kan likväl Laxen ej alltid komma förbi Deijefors i anseende till fallets höjd. Det är endast vid lågt vattenstånd i elfven som Laxen lyckas taga sig upp.

För att ej utdöda fisken för framtiden utsläppes derföre, med ej obetydlig både kostnad och besvär ett visst antal Laxar, alltsom man ser hindren för dess fria upgång svåra.

Huru Laxen i Clarelven lägger sin rom, har ej här kunnat iakttagas. Undertecknad har likväl förr haft tillfälle observera detta i Gullspångselfven, och som Laxen der och här har samma upgångstid,

och äfven i öfrigt tyckes hafva samma natur, är troligt attlängst upp mot elfvens källor i Norrige, dit man vet att Laxen går, vid romläggningen derstädes tillgår på samma sätt som i Gullspångs-elfven. Laxen sågs der välja en sandig botten emellan stora stenar, der strömmen ej var mycket strid, och dess djuplek 1 à 2 alnar. Honan lade der uti en i sanden gjord håla, sin rom, på så sätt att, hon gned sig emot en sten, eller hellre emellan tvenne närvarande sådane, till dess hon blef af med rommen. Hannen observerades väl nära intill, men kunde ej synas om han befruktade rommen eller ej. Romläggningen skedde för det mesta i October och November månader, kunde äfven börja i September, till och med i slutet af Augusti, hvilket bevisades deraf att redan så tidigt Laxar fångades under nedgång, och då utan rom, samt kunde äfven fortfara till i början af December. Denna skiljaktighet i tiden för romläggningen stämmer fullkomligt öfverens med Laxens olika uppgångstid, då denna varar från och med Maj till och med fram i September. Sedan rommen är lagd går Laxen genast nedåt.

Wid Deijefors har man endast en enda gång lyckats erhålla små Laxungar. Dessa varande 3 à 4 tum långa påträffades i September månad i den vid fisket befintlige sumpen, der de otvifvelaktigt varit ynglade.

Laxen är under lektiden i elfven ej glupsk, tager endast flugor, men slukar fram emot hösten småfisk. Deijefors i Julii 1854.

A. Carlén

Diverse anteckningar

Westen - Större sjö med in och utlopp anses vara god fisksjö ehuru fisket i vissa år kan vara mer och mindre gifvande, beroende dels på väderleken under lektiden dels på huru mycket man lägger sig vinn om handteringens skötande och ehuru fisket idkas utan ringaste afseende på fiskens framtida bestånd, synes det icke att den minskats.

Emsen - Mindre sjö eller kärn har intet inlopp, men utlopp genom ett 2,000 famnar långt större dike som sammanbinder denna sjö med Westen. Den är mycket fiskrik, men fisken börjat nu på några år aftaga i storlek, en följd af det trägna fiskandet i tid och otid. Wid slutet af 1700 talet fick prästen i församlingen i ett enda notvarp 15 skålpund div. sorter större fisk - detta står antecknadt i kyrkans böcker. I början af 1800 talet var icke heller sällsynt att man i notvarpet kunde erhålla 5, 8 à 10 skålpund men på sednare tider har det icke inträffat.

Lillsjön - Mindre än Emsen har icke inlopp men utlopp äfven genom ett dike som sammanbinder den med Clarelfven. Fisket är ej mycket gifvande men den som fås är stor och vacker, för det mesta Gädda och Aborr.

Angående fiskens fortplantning och Ynglets tillväxt

Detta tillgår sålunda att då Mjolk och Romfiskarne som leka samtidigt, rommens beröring af mjölken alstrar ynglet. Ynglet har första dagarne efter lektiden utseende af en knappål, upehåller sig vid grunda land i solskenet, lefver af i vattnet befintlige och på vatten afsatte ämnen, längre fram äfvenledes af insekter och flugor, som den fångar dels uti, dels ofvan vattenbrynet. Då gäddan upnått ca $1\frac{1}{2}$ quarters längd och Abborren 1 quarters började sluka annan mindre fisk.

Detta gäller endast om fjellfisken.

Uppgift på inom Öfra Ullerud befintlige Fisksjöar samt huruledes fisket bedrifves.

Sjöns namn, djup- lek o vattnets be- skaffenhet	Bottnets be- skaffenhet	Fiskslag	Lektiden	Tillgång
Westen 60 à 90 aln djup Mattnet klart	Mid stränderna öms. Stenb. öms. gräsigt, på dju- pet gyttja	Gädda	Mid slutet af April o början af Maj bara ca 3 veckor	God då sjön är hög
		Abborr	fr. 15 Maj till mid- som. börjar vid land men slutar å djupet	god
		Braxen	vid midsommar leker merändels å djupet men landar stundom i gräsrika vikar	god
		Sik	vid Häljamesstiden på stenar vid land 8 dygn	god
		Sickling ^{x)}	omkr. 10 September, 14 dygn, börjar vid land slutar å djupet	god
		Löjja	leker 3 ggr vid midsom. pehrness. Larsmess. vid land på stenar	god
		Lake	vid medio Januarii	knapp
		Norss	omkr. 20 April landar vid vassbandet	knapp
		Åhl	obekant	knapp
		Mört	i slutet af Maj 8 à 10 dygn i vass- bandet	knapp

Fångas vid lektiden då den ingår vid gräsrika stränder med Ryssjor, dessemeellan med ref och not, stimmar endast i lektiden

Fångas vid lektiden med Mjårdar, som sänkas till bottnen och flyttas från lan- det utåt djupet allt som det lider med leken, sedermera på ref med löja till bete, och med not. Stimmar i Augustii md på stenskar eller grund ut i sjön

Fångas vid lektiden med ryssjor och nät, de sednare bundna till 2 hvarf på kvarteret 3 aln djupa, samt sedermera med ref och not. Stimmar i lektiden.

Fångas vid lektiden med nät 4 hvarf på kvarteret, 10 qv. djupa. Stimmtiden obek.

Fångas vid lektiden med nät 8 à 9 hvarf på kvarteret 11 qv. djupa samt med not. Om den stimmar någon annan tid än lektiden är obekant.

Fångas vid lektiden med nät 12 hvarf på kvarteret, 10 kvarter går i större och mindre stimm vid lugnt och vackert väder, sommar om.

Fångas vid lektiden med nät 5 hvarf på qv., 10 qv. djup

Fångas vid lektiden med fina häfvar

Fångas med ref

Fångas i lektiden med mjårdar som nedläggas uti lählor samt med nät hela sommaren, 5 à 7 hvarf på qv. 10 qv. djupa, går i smärre stimmar sommar och höst

forts.

x) Beträffande lokala namn på fisk se sid 120.

forts.

Sjöns namn, djup- lek o wattenets be- skaffenhet	Bottens be- skaffenhet	Fiskslag	Lektiden	Tillgång	Fångas förnämligast i lekten med ryssjor, för öfrigt med ref och not vår och höst; Stimm: endast i lekten.
Emsen 5 à 6 1/2 aln djup Wattnet grumligt	för det mesta gräsiga stränder botten gytta	Gädda Abbor	omkr. 10 April, varar circa 3 veckor, leker vid land å gräsigt botten vid medio Maj på djupet	god knapp	Fångas i lekten med ryssjor, och nät om 3 hvarf på kvarteret samt med not under vårvintern. Stimmar i Mars, April och under sommaren i lugnt och klart väder. Fångas i lekten i Wählor med Håf eller Mjårdar samt med nät hela sommaren, 8 hvarf på kvarteret, 9 qv. djupa; Stimmar vid lugnt och vackert väder
Lillsjön 8 à 10 aln djup klart vatten	Strändenna gyttja. Sand på djupet, gytta öfverdragen med mossa	Åhl Gädda Abbor Mört	obekant vid slutet af April på djupet	knapp dito	Fås stundom på ref vår och höst Fångas med not och ref
			dito vid slutet af Maj på djupet	dito dito	Fångas med nät 4 hvarf på kvarteret, 10 qv. djup.

Ytterligare om Fiskevattnen:

Utom förut upgifne fiskvatten finnas inom Socknen Sjön Westra Örten: (till en del inom Socknen) Här fins Gädda, Braxen, Abbor, Mört, Lake, Åhl, Slom, något Sik och Sickling. Lektiden äfvensom huru fisket bedrifves har ej kunnat få underrättelse om emedan denna Sjö ligger aflägs och begagnas icke betydligt af Socknemännen till fiske; men jag tror att lektiden och fisksättet inträffar nära lika med hvad som här förut är upgifvet ang. Sjön Westen.

Clar=Elfven. I denna fins Gädda, Abbor, Mört, Åhl, Id samt Lake men tillgången är så knapp att något fiske sällan i den idkas oftare än vid vårfloden, då den upstiger i Efjor hvarest då sättes nät eller ryssjor hvarmed fångas något af förutnämnde fiskslag. Någon fisklek lär i elfven ej ega rum utan den fisk som då finnes kommer troligen från de sjöar som med Elfven ha samband.

På Skogarna inom Socknen fins åtskillige mindre sjöar eller Kärnar hvarest visserligen finnes något småfisk och stundom Gäddor som fångas dels med nät dels med Mjärdor men till så obetydlig mängd att det ej kan nämnas.

Uti en Bäck som har sin utrinnelse i en skogskärn på hemm: Olsaters mark fångas Laxör, fast i ringa mängd. Denna bäck har sitt utlopp i sjön Mängen i Elfsbacka Socken.

Uppgift rörande Fiskeriet inom Grafva Sockens område:

1. De vattendrag som förefinnas äro: Clarelven - Norra och Södra Hyen samt Axhkärn i hvilka alla fiske idkas af närboende.
2. I Clarelven fångas följande Fiskslag: Lax, Lake, Gädda, Braxen, Abborre, Id, Sik, Slom, Mört, Stäfling och Åhl.

I Sjöarne samma slags fisk med undantag af Lax, Sik och Slom hvaremot der äfven vankas Gös - så kallad Säkling och Norss. Ymnigaste tillgången är på Braxen och Mört - dernäst Gädda.

3. Lektiden: Laken i December och Januarii månader - Slommen i April, Gäddan vid Islossningstiden - Braxen och Mört i slutet af Maij och början af Junii, Gösen i Maij, Norss och Abborre straxt efter Islossningen; Sicklingen i slutet af October - Siken i October - Id i början af Maij - Laxen vid Midsommarstiden - Braxen har påträffats liksom Mörten i stamm under Maij och Junii. Abborren dito i September.
4. I Acksjön och Södra Hyen samt Elfven är öfver allt sandbotten och i Norra Hyen gyttjibotten. Största djupet i Acksjön och S^a Hyen omkring 22 fot och i Norra Hyen 4 fot, hvilken sistnämnde genom urtappning för cirka 20 år sedan, blifvit på flera ställen så grund, att man knappt med en liten farkost kan öfverfara den under en torr Sommar.

Alla förenämnde fiskeslagslekar förekomma merändels vid land der Säf, Wass eller Gräs finnes.

5. Ynglet i oftaberörde 3^{ne} Sjöar håller sig vanligast under den varma årstiden på grundland.
6. Emellan N^a och S^a Hyen ligger ett Sund hvilket utgör gränsskillnad emellan Carlstads och Kihls Häradar, hvare Ynglet i långliga tider till stor mängd fångats medelst fina håfvar och ryssjor, hvadan dessa båda i fordomtima fiskrika Sjöar, nu mera gifva en jemförelsevis ringa afkastning.
7. Fisket bedrifves merändels med gröfre och finare notar samt nät af olika storlek eller relativt till den fisksort man vill och söker fånga. Grafva och Gerstad i Junii 1854.

C.G. Bergh

Hynboholm den 1 Julii 1854.

Välborne Herr Bergmästaren och Riddaren Fr. v. Schéele!

Till svar å Herr Bergmästarens Circulaire öfver upplysningar om fiskeriet i Wermland får jag härmed äran lämna:

att i min trakt finnes sjön Södra Hyn, hvaruti jag bedrifver fiske, såväl med Not som Nät och Ryssjor och fångas följande fiskeslag:

Braxen	fångas med not, nät ryssjor om vårtiden då lektiden inträffar
Gädda	
Abborr	
Mört	fångas med nät, håf och mjälar lektiden om våren, sommar och Hösten
Gös	fångas med not leker om våren, stimmar i Augustii
Gers	fås i not och håf
Sarfvel	med not och nät, ryssjor och mjälar, leker om våren
Nors	fångas med håf, leker om våren
Sik	fångas med not, leker om hösten
Löja	finnes obetydligt, fångas med not, leker om våren
Siklöja	finnes obetydligt, fångas i not, leker om våren
Lake	fångas i not och ryssjor, leker om midvintern
Åhl	fångas i not och ryssjor och ref, finnes litet

Id fångas i not, leker om våren, finnes högst obetydligt
 Sanharr dito
 Ruda dito

Botten innehåller sand och gyttja, högsta djupet 22 fot. Uti Clar-
 elfven idkar jag ej något fiske, utan hoppas att Herr Bergmästaren
 från annat håll kan erhålla uplysningar derom.

Af alla å andra sidan specificerade fiskeslag, hålla alltid sina
 lekar närma land, utom Gösen som leker på djupet.

Med största högaktning har äran teckna

A. Fröding

Till Bergmästaren och Riddaren H^F F. v. Schéele!

Sedan ett Circulaire rörande fiskerierna i sjöar och elfvar inom
 provincen Wermland blifvit mig lemnat - så oaktadt jag numera icke
 tillhör detta samhälle och denna för mig kära födelseort, torde
 det likväl tillåtas mig, att på grund af egen praktisk undersökning,
 och vunnen mångårig erfarenhet få meddela några autentiska uplys-
 ningar rörande Sjön Yngen inom Philipstads Bergslag.

Sjöns areal är mig obekant men afståndet mellan de långa vikarne
 äro följande:

Ifrån Lerviks lastbrygga till gl. Kroppa nedanbodan är	1 3/8 mil
dito samma brygga till Åskehagsvikens slut	1 3/8 dito
dito Bornslandet till gl. Kroppa	1 dito
dito Lerviks brygga till Torskebäcksvikens slut	13/16 dito
dito dito till Ljungheden	1 1/16 dito
dito dito till Högbergslandet	11/16 dito
dito Åskehagen till Högbergslandet	7/8 dito
dito Kroppa till dito	13/16 dito
dito dito till Ljungheden	15/16 dito
dito Åskehagen till Ljungheden	1 1/16 dito
dito Kroppa till Yngshytteviken	1 1/8 dito
dito Åskehagen till dito	1 5/32 dito
dito dito till Sjösselviken	1 9/32 dito
dito Kroppa till Sjösselviken	1 7/32 dito
dito Högbergslandet till Born	5/16 dito

Från Thorskebäcken till Ljungheden	3/4 mil
dito Kroppa till Bertillsviken	13/16 dito
dito Åskehagen till dito	15/16 dito
dito dito till Malmbergsviken	1 3/32 dito
dito Kroppa till Malmbergsviken	1 dito

Det är allmänt känt att vattnet uti Wetteren är mycket klart, men stöter i ljusgrön färg, deremot är Yngens vatten ovanligt klart och färglöst, så att man vid lugnt och solklart väder, kan se botten på 24 à 26 fots djup. Stränderna äro för det mesta sterila, med undantag af några vikar med sandbotten, och mindre vassutskjutningar. En stor del af sjöns botten består af berg, större och mindre stenar, skär och grund, med olika afstånd ifrån vattenytan: der djupast är botten af dy. Fjärden emellan Högbergslandet och Born, är den djupaste i sjön 37 à 38 famnar, dernäst är fjärden emellan Persberg och Storölandet några och 20 famnar.

På flera ställen i sjön synes malmstrimmer i bergen under vattnet, t.ex. vid Olof Ivars malmberg och vid Högbergsholmens södra udde.

På Storön finnes flere större och mindre jernmalmsgrufvor, men för närvarande äro alla ödelagda: dessutom på Elgön har för längre tider sedan en kopparmalmsgrufva varit bearbetad, likaledes på Getön, en silfvermalmsgrufva numera ödelagd, men en gifvande Jernmalmsgrufva arbetas uti, med ångmaschin för vatten och bergupfordringen.

För att med fördel kunna fiska i Yngen bör man väl känna dess stränder, fjärdar, vikar, sund och metgrund, för att begagna flera sorter fiskeredskap på olika årstider, såsom ryssjor, kupor, långref, not, nät, mete och slomhåf.

De af mig kända fiskslag äro Abborre, Gädda, Lake, Sik, mört, åhl, röding, benlöja, siklöja och gorrqvidd; - Besynnerligt nog fans icke åhl i sjön för några och 50 år sedan och vid den tiden hörde jag icke heller talas om, att denna fisksort var att finna i någon af provincens sjöar, måhända med undantag af Wenern.

Af mera sällsynta fiskslag är röding (*Salmo alp.*) troligen ett species af blanklax, och finnes mig veterligen ej i andra sjöar, än uti Långban, och en större kärn uti Östmarks socken, i norra delen af Fryksdalen.

Man har anmärkt att mesta fisken uppehåller sig, och bästa fisket är i Södra delen af de flesta sjöar, så är äfven förhållandet i Yngen, i Åskehags och Kroppas fjärdar.

En och annan kräfta finnes väl äfven, men de äro numera sällsynta, och om man skulle sätta tro till en allmän sägen, att åhlen är deras fiende, är detta förhållande mindre underligt; icke dess mindre försökte jag en gång för några år sedan, för att få detta utrönt, att agna en kortare långref, med små kräftor, hämtade ifrån annat vatten, och lade ut i en vik der jag brukade få åhl, men resultatet blef ingen enda fisk.

Hvad som förminskar de flesta fiskslag i alla sjöar, är att fisket bedrifves under lektiderna, då romläggningen bör försiggå obehindradt. Så är äfven förhållandet här, vid islossningen om våren med rysssjor som utsättas under isen för Gäddan i vikar och sund: näst derefter just som sjön blifver fri från is leker slommen som fångas i stor mängd med hâf och not, ofta Skeppundstals i ett enda notvarp.

Såväl jag som många andra, hvilka nitälska att få uplysning om någonting, hafva forskat efter, att få reda på, hvilket tillhåll Slommen har under året, emedan den är osynlig och oåtkomlig, utom vid lektiden, men också då framkommer den vid vissa stränder, till en förvånande myckenhet: man förmodar likväl att den upehåller sig samlad i massa på det största djupet; eljest skulle väl hända, att man någon gång finge slom i noten, helst som det finnes notkast nästan omkring alla sjöns stränder, och således kunde blifva drifven ifrån sitt tillhåll af sväljfisken, och derigenom vid något tillfälle blifva synlig i ett notvarp, men sådant är ganska sällsynt, utan hvilat häröfver ett Egyptiskt mörker.

Efter slomfisket börjar Abborrens lektid, den fångas då på 10 à 12 fots djupt vatten dels på grund, dels i vikar och sund vid nedsänkta risvålar i Kupor, hvilka ofta nog blifva helt och hållet fulla, för det mesta af romfulla Abborrar. Ett lönande och oskadligt fiske längre fram på våren uti Maij månad, är med not då siken börjar gå på kasten, som verkställes under de ljusa nätterna och räcker till omkring midsommarstiden.

Då värmen i Maij och Junii månader börjar tilltaga, utläggas 2 à 3 sammanlänkade nät i rak linea från uddar, och utligga ungefär ett dygn, för Abborre och Röding, stor mört och sik samt mindre gäddor. Slommen är ett godt agn till långref först om våren, som lägges på djupet för lake, röding, abborre och gädda hvaraf de tvenne förstnämnde fiskslag vankas mest.

Efter midsommar börjar rätta mettiden då abborren först går upp på de mindre djupa grunden, och ju längre det går in i Julii månad, vid röt månadens början, flyttar den sig till de 24 à 30 fots djupa grunden, ända till slutet af Augustii månad då metet uphör för året.

Wid samma tid eller i början af September månad, begynnes återigen notdragningen efter siken och fortfar till medio af October.

Alltefter som väderleken är vacker, börjar Rödingen leka i September på de långgrunda landskären hvilka kringgärdas med 2 à 3 nät alltefter skärens större och mindre storlek, under lektiden förändrar rödingen sitt eljest blankt silfverlika utseende till matt purpur-röd färg under buken och ljusare på sidorne.

Siken är af all sort fisk, den som senast har sin lektid, och börjar omkring den 20-25 November, att gå upp på land och utskären i stor mängd, och är det mest lönande fiske, men ock för helsan det svåraste af alla i anseende till den vanligen inträffande storm och köld, under denna, långt in i December månad framskridna årstid, isynnerhet då detta fiske måste förrättas nattetid uti det djupaste mörker, hvarvid torrvedsbloss begagnas.

Härefter uphör allt fiske för året, väl försökte jag en vinter år 1802 eller 1803 att draga vinternot, och med om hösten samlad, och i ladugården förvarat metmask, att i uphuggne vakar öfver några metgrund meta, men lyckades icke få någon fisk på någondera sättet.

Af här upgifne fiskslag är af abborre, sik och slom den mesta tillgång, dernäst gädda och röding, samt minst åhl, lake och mört. Serdeles under röt månaden är långref lagd nära stränderna, och tätt med flöten, ungefär 5 krok emellan, en ibland den mest lönande fiskmethod.

Det nykläckta ynglet af abborre uppehåller sig mest i vikar med vass uti, der vatten infaller eller ock vid sjöns utlopp vid Gammelkroppa.

Af Sjöfogel som sommartiden vistas i Yngen och vid dess stränder är lommen, gräsanden, fiskanden, fiskmåsen, och den mindre allmänna sjösvalan eller Tärnan (*sterna hirunda*) samt någon gång fast sällan en och annan flock svarta sjöörren.

Så långt jag kan minnas tillbaka har utöfvats, och fortfar ännu årligen ett oskick, som synes mig olagligt, och hvilket jag ifrat för, att få undanröjt, detta otillbörliga beteende tillgår på så sätt, att åtskillige personer, merendels grufvearbetare begifva sig ut för att meta på grunden, ock då medtaga en vid slomfisket bruklig ungefär 5 alnar, i kvadrat spänd håf, som nedsänkes till botten, hvarmed de uphåfar en stor mängd småabborrar, ofta halftunnets om dagen, detta yngels borttagande är en stor förlust för framtiden, hvarföre kraftiga åtgärder böra vidtagas för att förekomma detta utdödande fiske, som så oförsynt bedrifves.

Af den erfarenhet ock kännedom jag äger om fiske i allmänhet har jag tyckt mig finna, att ju större fiskvattnet är, desto mera tillgång är det på fisk, - blott en gång har jag varit i tillfälle att fiska i Wenern, igenom en gästvänlig inbjudning år 1848 af Bruks Patron Låthner i Christinehamn, som är en väldig fiskare, hvarvid jag förnam, att relativt till den fiskredskap, arbete och tid som dervid användes, så ehuru väderleken var missgynsam, blef kvantiteten af fisk större, än hvad jag vanligtvis fångat i andra sjöar under enehanda förhållanden.

En mindre vanlig tilldragelse inträffade för många år sedan tidigt en morgon vid lugnt och vackert väder då jag såg utefter Yngen solblänkande Yta, och upptäckte nästan samma naturfenomen fastän i mindre skala, hvad sjöfarande som segla på Medelhafvet ofta få skåda, neml. Fata morgana, af en stillastående båt, ungefärligen på $\frac{3}{4}$ mils afstånd, hvilken syntes mycket hög, nära nog öfver sjelfva vattenytan, och efter en stund spårlöst försvann.

Ett lika ovanligt naturfenomen tilldrog sig förliden sommar på Yngen, då jag i sällskap med Disponenten Uhr en lugn och vacker dag fiskade på en af de större fjärdarne. Emot aftonen upsteg ett stort och svart moln söderut, hvilket omsider uttömde ett störtregn. Ifrån molnet sträckte sig en tjock bågformig pelare ända ned till vattenytan, och syntes uphämta vatten i en sådan mängd att det vågliket forsande vattnet som tillströmmade i den fördjupning skydraget förorsakade

hördes dåna, susa och forsa lika som brusande vågor, oaktadt vi voro på flera tusen alnars afstånd. Detta skådespel räckte öfver en halftimmas tid, samt började i medlersta delen af sjön och fortsatte norrut, så långt som vi nästan kunde se utefter den eljest lugna vattenytan.

Ett bevis på huru rik naturen är på sina alster och egenheter, fann man äfven här, vid egendomen Löfnäs på södra sidan af sjön ett hybridum som undersöktes af Professor Liljeblad, då han besökte stället under sin botaniska sommarresa år 1797. Ett vid den tiden upvext tvåstammigt 8 à 9 aln. högt löfträd med klibbiga, mera djupt tandade löfblad, än på eken, men ej så delade som på rönnen eller asken. Han upgaf det vara en blandning af ahl och hagtorn, men efter mitt bedömande vara mera troligt rönna, i anseende till dess flikiga blad, och emedan hagtorn ej finnes mig veterligen, på hela orten omkring. Emedlertid hade trädets utseende, - både till bark, små fröknoppar och trädvirket stötte uti rödt mycken likhet med Ahlen, hvarföre Liljeblad uptog det i sin år 1798 utgifne Flora under benämning *Betula alnus glutinosa-Klibbahl*. Igenom brist på tillsyn och skötsel, samt vanvårdnad af nuvarande egendomsegaren blef trädet utdött redan för några och tjugo år sedan - men lyckligtvis finnes flera exemplar deraf updragne vid Landtbruks Academiens experimentalfält, igenom rottelningar hemtade från stället.

Måhända har jag nog länge och vidlyftigt upplöst det företagne problemet - beskrifning öfver sjön Yngen, - men hoppas om tillgift derför, då jag kanske hänförd af en uprymd och känslfull inbillning vid åtanken på den lokal der jag första gången skådade ljuset i denna besynnerliga verld, och uplifvad af minnen från ungdomsåren - rika på nöjen och fröjder.

Slutligen tilltror jag mig utanför mycken egenkärlek eller genom en skrytsam framställning kunna påstå det ingen nu mera finnes, hvilken icke redan för länge sedan har gifvit sin påräknade tribut till en bättre verld, så väl och noga känner till Yngens lokal och egenheter som jag, emedan det är öfver 60 år sedan jag började göra mig bekant med detta fiskvatten, och efter en mellantid af några och 20 års bortovaro från orten, nu mera på dessa sednare 20 åren hvarje sommar besökt Persberget, hvarunder jag med mera upmärksamhet och urskiljning tagit kännedom om de egne förhållanden som jag funnit ega rum med sjön Yngen. Ransätter den 4de Julii 1854.

Jacob Sjöstedt

1. Då jag under en följd af några år haft mitt hem i närheten af Filipstad, så har jag under denna tid idkat fiske i de angränsande sjöarna Lersjön och Fernsjön, som Lersjön varit mig närmast belägen, så har jag följt närmare fiskets förhållande i densamma, men som dessa sjöar äro sins emellan förenade genom ett vattendrag, så hafva de samma fiskslag och samma egenskaper, så att det som säges om den ena kan äfven tillämpas på den andra.

2. De fiskslag som finnes och af fiskaren förnämligast sökas äro Gädda, Abborre, Braxen, Lake, Sickling, Mört och Löjor, de tvenne sistnämnde fiskslagen sökes mindre, emedan den är af sämre beskaffenhet, Åhl finnes äfven ehuru troligen helt litet, emedan det är högst sällan man får någon. Tillgången på de tvenne förstnämnde fiskslagen uti nämnde sjöar är mindre än medelmåttig, och hvad Braxen serskildt beträffar, så finner man den både ymnigare och större uti Lersjön än uti Fernsjön.
3. Af de nämnde fisksorterna förekommer aldrig Gäddor i större sällskaper ej ens vid lektiden, oaktadt man då kan fånga Gäddor till temlig myckenhet ty erfarenheten har tyckts visat att blott en hane och en hona tyckes utgöra ett slutet sällskap. Strandens lämplighet tyckes vara enda orsaken till att flera här förekomma på samma ställe.

Braxen, abborre och Sickling deremot förekomma äfven utom lektiden uti större stamm, hvilket man kan se deraf, hvad den förstnämnde beträffar, att om storm varit under några dagar man ofta finner Braxen i mängd vid det land som legat emot densamma, så att Braxen liksom låtit vågorna drifva sig mot land. Detta inträffar oftast under slutet af Junii och början af Julii - Abborren finner man nästan hela sommaren i stamm isynnerhet mot aftnarna och tidigt på morgnarna - Sicklingen stamm mycket under Julii och Augustii. Hvad lekarna beträffar, så är tiden därför mycket beroende af vårens tidiga eller sena ankomst, Gäddan leker vid islossningen och börjar sin lek så snart isen utefter stränderna är bortsmält, Gäddans lek fortfar omkr. 2 à 3 veckor - Braxens lek brukar inträffa vid den tid då Häggen blommar, och varar blott några dagar. Abborren börjar vanligen sin lek då sjöarna äro fria från is och varar 3 à 4 veckor - Laken leker under Januarii och februarii men fångas deraf högst obetydligt emedan tillgången är liten. Sicklingen leker i slutet på October och början af November. Någon olikhet i tiden för fisklekarna uti dessa sjöar finnes troligen icke, och är ej af mig observerad.

4. Som redan är nämndt så uppehåller sig Gäddan under lektiden på grunda, gräsiga stränder eller ängar, som utaf vårvattnet äro öfversvämmade, Braxen leker vid gräsiga stränder, men inträffar storm under lektiden, så leker den på djupare vatten, och låter då sällan fånga sig till någon mängd, Abborren leker vanligen på så kallade grund eller sandåsar som stryka utefter sjöbotten från någon i sjön utgående udde. Finnes uti sjön något risvål, så kan man med visshet på ett sådant ställe träffa Abborrar såväl under lektiden som efter densamma. Wattnets djup på dessa ställen brukar vara 6 à 8 alnar, Sicklingen leker vanligen 30 à 40 famnar ifrån land, Mörtten och Löjan leker helst i strömdrag eller i brist deraf på steniga stränder.
5. Hvad ynglet af Gäddan beträffar, så finner man aldrig dessa uti någon större samling utan blott en och annan stående vid gräsiga stränder, Braxen, Abborre, Mört och Löjor deremot ser man alltid på varma sommardagar i större stamm gående i vassen utefter stränderna, ynglets föda består troligen af såväl vattenvexter som ock af små djur som finnes simmande bland vasstråen. Under vintern, liksom ock under kall nordavind om sommaren, flyr alltid fisken från land. För öfrigt

synes fisken hafva en mycket större liflighet och rörelse om sommaren än om vintern, emedan, om man drager så kallad vinternot, så erhåller man i första dragningen betydligt mera, än hvad man på samma ställe, sednare på vintern kan få, så att det synes, som fisken skulle hålla sig på ett och samma område.

6. Uti de kärnar som häromkring finnes är Abborren oftast förekommande, men denna skiljer sig genom sin mörka färg från den som finnes i sjöarne.
7. Det sätt hvarigenom fisket härstädes bedrifves är medelst not, ryssjor, nät, håf och så kallade kupor, maskan till den så kallade påsen på noten är vanligen $\frac{3}{8}$ dels kvadrattum, på de vanligste näten $\frac{1}{2}$ kvadrattum, och på ryssjorna något mindre. Håfen har ungefär samma grofhet som notpåsen, $\frac{3}{4}$ tums grofva nät begagnas mycket under sommaren för att fånga smågäddor, hvilka närma sig till landen då det är varma dagar, och göres dermed stor förödelse å de uppvexande Gäddorna. Not, Nät och Ryssjor begagnas till vårfisket. För Abborren är kupor och håf det mest ödande fisksättet emedan den små abborren dermed fångas, då man har fångat ett lispund vigt Abborre med håfven eller med kupor, så utgör det i stycketal tusendetal, min tanke är om ett sådant fiskesätt att det borde vara förbjudet. Förutom de nu upräknade fiskesätten begagnas äfven lock eller betfiske, men som detta är af mindre skadlig verkan för fiskets bestånd har jag icke närmare vidrört detsamma.

Hvad som mest förorsakar fiskets aftagande är enligt min mening det att många af dem som idka fiske begagna för fin redskap under lek-tiderna.

Uti denna upsats vare mycket att tillägga, som för mig skulle blifva allt för vidlyftigt att kunna utföra, hvarför jag endast omnämnt sådant jag trott mig hafva säkraste reda på.

Kohlhyttan den 13 Julii 1854.

P. Jansson

Svar på frågorna rörande fisket i den mig kringliggande trakten får jag som kortast afgifva.

1. Näsrämen sjön är belägen omkring mitt Boställe i hvilken sjö jag idkar blott ett obetydligt fiske, och har således icke heller någon fullständigare reda på förhållandet dermed.
2. Att H^r Protocolls Sekr. Myhrman är i bästa tillfället att lemna de tillförlitligaste uplysningarna i hithörande ämnen, emedan fiskaren vid Råmen i all sin tid sysselsatt sig med detta yrke och således nogast känner till fiskens vanor häromkring.
3. Att efter min öfvertygelse fisket ej kan länge fortgå på nu brukliga sättet, då alla som möjligen kunna fånga en fisk, arbeta af alla krafter derpå, och sent och bittida fånga äfven den minsta småfisk - med finmaskade Notar och Nät, och dessutom med kupor, mjälar, skottnät, håfvar och fina metkrokar fånga allt hvad som förekommer;

så att det är ett underverk, att Näsrämssjön med sin dybotten och stenfyllda stränder ännu kan ega något fisklif kvar.

Mera grofmaskad fiskredskap borde brukas, eller som af mig är äfligt, den små fisken återsläppa i sjön, äfvensom icke dagligen borde jägtas efter ny fångst. Om också hvar och en hade vissa fiskställen för sig, så skulle den som ville litet bättre hushålla med sitt fiske kunna göra det, än då hela sjön är uplåten för alla, och en hvar täflar att kunna undanrycka fångsten för den andra.

4. I Näsrämen och en från Slädsjön ditflytande elf har jag, för flere år sedan försökt inplantera kräftor, genom sådanas ditsläppande, men det har ej lyckats, troligen emedan bristen på gräsiga stränder, hvilka bestå här endast af sten och sand ej lemna dem passande uppehållsställen. Ränsnäs d. 14 Julii 1854.

L.J. Alsterblad

Till Bergmästaren Riddaren af Kongl. Nordstjerne och Wasa Orden
Herr Fr.v. Schéele!

Med anledning af Herr Bergmästarens för några dar sedan mig tillhandakomme Circulaire af den 15 nästl. ang. denna bygds fisken och fiskevatten och de olika slags fiskar som deri förekomma, får jag så godt tiden medgifver, meddela de uplysningar derom hvilka stå mig till hands.

De vatten hvori man här vid Ramön och Liljendahl idka fiske uptages här nedan, och de allmänna fiskeslagen äro: Gädda, Abborre, Sik, Lake och Mört. Åhl som först fångades här 1817, har på de sednare åren försvunnit för det mesta.

Der den nu finnes, äfvensom andra sorter fisk, än här förut nämnde äro, skala för hvarje sjö eller Elf upgifvas.

Upprämen:	}	Laxöring och Röding. Wattnet ljust.
Grundrämen:		Samma vattendrag i hvars Elfvar finnes laxöring men ej röding.
Fjellrämen: Djuprämen:		Laxöring fångas vid Elfmyningarne med nät och krok, höst och vår. I Djuprämen fås den äfven vid notdragnig. Här fångades ännu förliden sommar några ålar.
Holmsjön norra: Slädsjön: Näsrämen	}	Siken i denna sjö är mycket liten. Samma vattendrag gående från Norr till Söder.

Löfsjön:	}	Wattnet här ljust. Siken i dessa båda
Holmsjön södra:		Sjöar större än i andra.
Bosjön:		Samma vattendrag gående från Söder åt Norr,
Smalsjön:		faller ut i Näsrämen.
Hyttkärn:		
Updämskärn:		Faller ut i Näsrämen.

Skråcksjön: Wattnet härifrån går Söderut åt Nordmarken, och i Elfven derifrån finnes Laxöring.

Lilla Smalsjön: Här finnes Laxöring, äfvensom i den derifrån gående lilla bäck. Lektiden i alla dessa vattendrag är med skillnad blott på 8 dar, om våren för Gädda, Abborre och Mört. För Laxöring mot slutet af September, för Siken mellan Lusse och Jul, och för Laken vid Kyndelsmessatiden.

Att wattnet i ofvannämnda sjöar Uprämen och Löfsjön är ljusare, härleder sig troligen deraf att botten i desamma ej är så dyig, som i alla öfriga sjöar, och framför allt uti kärnar.

De nät som brukas för Gäddfiske om våren under lektiden hålla 4 hvarf på kvarteret, Siknäten 5, 6, 7 à 9 hvarf. Egentligen under lektiden fångas mesta Siken med nät, men den fås äfven dermed under sommaren. - När den mörka tiden inträder brukas notdragning efter den tills isläggning sker.

Det är den enda fisk man här funnit i riktiga stimm emellan lektiderna. Ett eget förhållande är med denna fisk, att den långa tider kan vara större i den ena sjön än i den andra, och så alternera, oaktadt fisket just ej idkas mera på det ena än på det andra stället. Fisket häraf brukar vara det som ger mest men det förlorar sig betydligt om ej vattenståndet från lektiden kan bibehållas oförändradt, emedan då isen sjunker ned på grunden, der romläggningen sker, desamme eller rommen medföljer vid islossningen om våren, och utkläckning således ej kan gå för sig der den nedfaller på djupet. Under 3^{ne} år å rad fiskades ej i den närmaste sjön härintill eller Näsrämen, någon Sik under lektiden, i hopp att derigenom bereda en grundlig förökning deraf, men någon sådan förmärktes likväl icke helt säkert för vattenaftappningarnes skull derur under vintrarne.

Man har ingen riktig reda på hvarest det nykläckta ynglet af denna och andra fisksorter uppehåller sig, men man förmodar invid stränderna, och s.k. Bråtar. Den mindre fiskens föda består troligen af vegetabilier och maskar på sjöbotten. De äldre förutom af Sik och Mört lefva otvifvelaktigt på de yngres bekostnad. Wattnets djuplek variera emellan 8, 10 à 15 famnar vid full vattenhöjd.

Sommartiden fiskas Gädda, Abborre och Lake med krok och långref, men är ej lönande numera. Att fisktillgången är i betydligt aftagande är thy värr en obestridlig sanning, men också ganska naturligt med det plundringssystem som i allmänhet gör sig gällande vid fiskandet, isynnerhet hvad Abborre och Mört beträffar, då en sådan gräslig mängd deraf fångas under lektiderna i s.k. kupor, förfärdigade af vide. För min del hade jag tänkt sätta en gräns för denna plundring

här, men af den sednast utkomna fiskeristadgan vill det synes som alla andra författningar för fiskens bevarande blifvit uphäfna, och hvad vill man då göra? De borde i stället uplifvas till sin fulla kraft, om ej näste generation skall blifva aldeles i saknad af detta bergningsmedel. Uti Tit. Edelsvärds tidskrift för Landtmanna och Communal Economien 1841, 3 häftet, finnes en af numera aflidne Öfverste Löjtnanten G.A. Eunes till Upsala Läns Kongl. Hus-hållningssällskap ingifven värdefull framställning om fiskeriet, med deröfver afgifvet betänkande af H^r professor Robenius och H^r Öfverdirecteur Ridderbjelke. Att det är hög tid för hand att något göres i öfverensstämmelse härmed, derom lärer väl hvarje patriot och Ekonom vara ense. Ramön den 13 Junii 1854.

Göthrik Myhrman

I anledning af ett till mig ankommet Circulaire från Bergmästaren och Riddaren F.von Schéele angående fiskeriets tillstånd uti de här-omkring belägna fiskevatten får jag på de uti Circularet framställda frågor afgifva följande svar.

1. De Sjöar och Elfvar hvaruti fiske häromkring egentligen bedrifves äro Öster Sihlen, Svensbysjön och Jernsjön, samt till desse sjöar rinnande Sanda och Forsby Elfvar jemte omkringliggande mindre Kjöarnar.
2. Uti Öster Sihlen fins följande sorters fisk nemligen Lax, Braxen, Laxör, Gädda, Abborre, Lake, Mört, Stinta, Löga, Åhl, Slom och Suter eller Lindare.
 - a) Lektiden för dessa fisksorter äro för Lax och Stinta Oct. och Nov., Braxen i slutet af Maij då Häggen blommar, Gädda vid Islossningen, Abborren från medio, till slut af Junii Månad, Laken uti December, Mört och Slom i April, Lögan i Junii, Åhlen i röt-månaden, och Suter följer med uti alla fisklekerne.
 - b) Blifver tidig vår rättar fiskens lektid sig derefter beträffande de sorters fisk som leka under våren och början af sommaren, så att fisklekarne sådane år komma tidigare än de år då våren kommer sent.
 - c) På tillgången af dessa fisksorter är ymnigast af Mört, Abborre någorlunda god tillgång, men af alla öfriga sorter är tillgången ringa.
 - d) Land der fisken leker är för Braxen uti Gräsvikar på Gytjeland, Laxen vid Elfmyningar och på Stengrundar, Abboren på Stengrundar, Mörten på utlagda så kallade Wansar uti mindre vikar, Gädda på gräsland, Lake på sandgrundar, Stinta på djupet, utan afseende på botten, Löga på Stenland och Slommen vid Elfdrag.

- e) Uti denna Sjö begagnas nedannämnde sorters redskap till fiskens fångade: för Laxen, Juster, Not, Nät och Drag, för Braxen: Not, Nät och Mjärdar, för Gädda: Ryssjor och Långref, för Abborre: mjärdar, för Lake långref samt genomklubbning på isen efter långgrundar, för Mört not och mjärdar, neml. på så sätt med not att då fisken i Stimm uppgår uti Elfdrag utläggas noten nedanför, och sedan jagas den utför draget in uti noten, för Stinta och Löga: not och nät, för Slommen: not och håf, och för Åhlen: långref i stor sjön, samt Åhlkistor uti strömmar.
- f) Fiskredskapens dimensioner: för Lax 6 tums maskor; För Braxen och Gädda: 4 t^s, för Stinta: 2/3 t^{ms} och för Slom 1/2 t^{ms} maskor, men för öfriga sorterna är ingen bestämd dimension af redskap.
3. Fisksorter uti Jernsjön: Lax, Åhl, Gädda, Abborre, Laxör, Mört, Slom, Lake, Löga, Kufva och Suter eller Lindare.
- a) Lektider för dessa fisksorter äro: för Lax, Laxör och Åhl lika som i Öster Sihlen, Gädda uti April och Maij, Abborre i Junii, Mört i Maij, Slom i April, Lake i December, Löga och Klufva i Julii och Suter blandad i alla lekar, men kommer våren tidigt är enahanda förhållande med en del fiskelekar uti denna sjö som uti Sihlen; Hvarutom anmärkes att Abborren tyckes gå uti stimm på stengrundar uti februarii & Mars Månader emedan den då mycket fångas på ismete.
- b) Tillgång på fisk i denna sjö af Abborre, Mört och Lake någorlunda, af Suter och Kufva ymnig, men af alla andra sorter ringa.
- c) Land för fiskelekarne: Laxen vid Elfvarnes utlopp i sjön, Laxör i sjelfva Elfvarne, Åhl på djupet i gyttjevikar, Gädda uti grunda gräsvikar, Abborren på stengrund i vikar, Mörten på stenöklar och utlagda vasar, Slommen i alla vikar der elfver och bäcker falla i sjön, Laken på djupet, Löga på stenland vid uddar och Kufva vid de land der mindre bäckar falla i sjön.
- d) Redskap till fiskens fångande: nyttjas för Laxen: nät och långref, Laxör: vanligt mete, Åhl: långref, Gädda: långref och ryssjor, Abborre långref, mjärdar och nät, Slom: nät & håfvar, Lake: långref, Löga: håf & nät, och Kufva endast håf.
- e) Fiskredskapens dimensioner: ungefär enahanda som för Öster Sihlen är upgifvet.
4. Fisksorter uti Svensbysjön: Abborre, Lake, Gädda, Mört, Åhl, Lax, Löga och Suter eller Lindare.
- a) Lektider för dessa fisksorter: Gädda och Aborre vid Islossningen, hvarefter sednare sorten likvisst fortfar att leka intill slutet af Maij månad, Mörten: vid fruktträdens blomning, Löga i början af Julii månad, men för Åhl, Lake och Lax är ingen bestämd lektid; Och anmärkes att Abborre och Mört går i stimm, äfven andra tider af året än under leken, då icke obetydligt kan fångas.

- b) Tillgång på Fisk i denna sjö: Mört och Abborre: ymnigt, Lake, Gädda och Åhl: någorlund, men af Lax, Löga och Suter: ringa.
- c) Land för fisklekarne: Abborre på djupet vid hvassar, Gädda på grund i hvassar, Mört på utlagda vahsar och Löga på Stenhellar, men öfriga sorter på obestämda ställen.
- d) Redskap till fiskens fångande: nyttjas för Lax, Åhl och Lake: långref, Gädda: not och nät och långref, Mört och Abborre: Not, mjärdar och mete, och är dimension å garnredskapen & mjärdarne lika med hvad förr är upgifvet.
5. Uti såväl Forsby som Sanda elf finnes endast Lax och Laxör och uti Forsby elf något kräftor.
- a) Lektiden för dessa fisksorter synes vara om hösten uti October och November månader, då den uti Forsby elf fångas genom just-ring och uti Sanda elf uti utsatta kar eller mindre minor.
- b) Tillgången på Lax är uti dessa elfvar i förhållande till andra Laxfisken ganska ringa, men den som fångas uti Forsby elf är temmeligen stor, emellan 10 och 20 skålpund stycket, hvaremot uti Sanda elfsällan någon fångas större än 4 à 5 skålpund stycket.
6. Beträffande fiskens lefnads och fortplantningssätt m.m. som uti 5 punkten af Circulairet omnämnes, så kan derom ingen annan uplysning fås än att fisken under lugnt väder och stark solvärme tyckes hålla sig mera på djupet, än då lindrig blåst med mulet väder inträffar.
7. Uti de häromkring belägna Kärnar fins vanligen endast Gädda, Abborre och Mört hvilka fisksorter merändels fångas med långref, mjärdar och mete, men tillgången af fisk är ganska ringa.
8. Af de personer som dagligen sysselsätta sig med fiske klagas öfver en förminskad tillgång på fisk årligen, hvartill ingen annan orsak kan upgifvas än, att ägande rätten till fisket allt för litet res-pecteras, och att för fina garn begagnas, så att en stor del små-fisk borttages i förtid. Nordkärn den 22^{dra} Junii 1854.

O. Chr. Groth

Till Herr Bergmästaren och Riddaren Fr. von Schéele!

Med anledning af H^r Bergmästarens skrifvelse af den 15 sistledne Maij, får jag, rörande fiskeriernes förhållanden uti de fiskevatten som finnes inom min boningsort, härmed ödmjukast aflemna nedannämnda uplysningar i den mohn jag kan dem utreda:

1. Inom min boningsort finnes följande sjöar, elfvar och skogskärn, nemligen:

Stora Leé, Holmerudselfven, sjön Strufven, Förnäselfven, Forsskärnet, Korssbyeflven samt Svalsjön, uti hvilka sjöar jag fiskat med dels Ref, dels Nät och Ryssjor.

2. I Stora Leé finnes Lax, Gädda, Åhl, Aborr, Braxen, Stinta, Lake, Slom och Mört, som med undantag af Lax och Åhl anses tillgången hjälplig.

I Svalssjön, Forsskärnet och Strufven finnes Gädda, Abbor och Mört, dess tillgång under medelmåttan.

Uti Elfvarne samma fiskslag som i ofvannämnde småsjöar, hvilken genom sågspån och kräftor blifvit nästan utdödd.

3. Fiskens Lek och Stimm i dessa vatten

Gäddan leker i slutet af April, till medio af Maji Månad.

Laxen leker i Julii månad.

Abborn i slutet af Maji och början af Junii.

Braxen leker vanligen här i våra sjöar i Junii månad och något år i Maji månads slut.

Stintan leker i November månad.

Slom leker i Maji månads början.

Mört leker likaledes i Maji månad.

Lake leker vanligen i Februarii månad.

Fiskens Stimm.

Stintan stimmår från Junii till November. Abborrn i slutet af Julii och början af Augustii, den öfrige fiskstimmen är ej bekant i Stora Leé. Uplysningsvis får jag äran meddela att fiskens lektid i de öfriga 3 upgifna sjöar, alltid kommer 14 dagar efter lektiden i Stora Leé, Stimmen lika och i alla dessa vattendrag klart och lika.

4. Stintan leker på cirka 30 alnars djupt vatten, Mört och Abborn i vassar ock vid stränder der trän nedfallit, sjunkit och förruttnat, på höjden 10 alnars djup på gyttjig botten.

Gäddan äfven i vassar och träsk eller säfångar samt äfven på djupet.

Braxen vid stränder på mossig botten, samt der sjögräs förefinnes på 4 à 5 alnars djup.

Lake på 20 à 30 alnars djup, Lax i rinnande vatten samt Slom på grund lerbotten.

5. Denna punkt har jag med största noggranhet efterforskat, men har omöjligen kunnat inhämta någon ordentlig uplysning.

6. Uti Kärn och träsklika vatten är förhållandet med fiskens lek och romläggning alltid 8 dagar sednare än i småsjöar och elfvar.
7. Fiskfångsten utgöres med not, ryssjor, nät, mjärdar, Casseckor och ref.
 - a) Not begagnas hela sommaren och hösten till dess trasten sig infinner.
 - b) Ryssjor i början af islossningen till Maji månads slut.
 - c) Nät för Braxen 8 tums, för Gädda 2 tums, och Abborr 2 tums maska af så kallade lagnät samt $1\frac{1}{2}$ tums maska skattnät; Dessa nät begagnas nästan hela sommaren lika uti de upgifne fiskevattnen med undantag af kärn, der garn aldrig begagnas utan endast mete och mjärdar. Amnebyn den 21 Junii 1854.

V. Ljunggren

ELFDAHLS HÄRAD

Herr Bergmästaren och Riddaren F. von Schéele!

Med anledning af skrifvelsen under den 15 sist. Maj, får jag rörande fiskeriets tillstånd inom den del af Ekshärads Socken, som gränsar till mitt hemvist, ödmjukt afgifva följande upplysningar:

1. Inom mitt granskap finnas Sjöarne Busjön, Mosbergssjön, Svinsjön, Grängen och Grycken, i hvilka alla sjöar, fiske af mig idkats.
 2. I Busjön, Mossbergssjön, Svinsjön och Grängen, finnes Mört, Abborre, Gädda, Braxen, Löja, Ål, Sarfve och Görs, de 4 sednare slagen till ringare del; i Grycken finnes deremot endast Mört, Abborre, Gädda och Görs, af hvilka fiskslag Mört och Abborre äro talrikast - i Busjön och Mossbergssjön finnes en mindre sort Sik.
 3. Af förutnämnde Fiskslag har Abborren tidigast sin lektid, eller i April Månad, derefter Gäddan, Mörten och Braxen af hvilka den sistnämndes inträffar i slutet af Maj eller början af Junii Månad. Eget är att i ofvannämnde sjöar, fiskens lektid vanligast inträffar å olika tider, så att i Grycken som ligger nordligast och benämnes Skogssjö, lektiden infaller 8 dagar tidigare än i Grängen och Svinsjön, i dessa åter några dagar förr än i Mossbergssjön, och i denna 2 à 3 dagar förr än i Busjön som ligger söderst. Sikens lektid är slutet af October månad.
- Att fisken emellan lektiderna landar och samlas i större stim, har jag erfarit, men någon bestämd tid härföre kan jag ej uppge, utan anser detta bero på väderleken.
4. I Busjön, Mossbergssjön, Svinsjön och Grängen är dels Ler- dels Gytte botten, i Grycken är för det mesta sand och Stenbotten och en obetydlig del Gyttebotten.
 7. Abborre fångas under lektiden med spröt- och stickmärder. Mört dito dito dito med märdar samt fina nät om 6 à 9 hvarf. Gädda och Braxen fångas under lektiden med nät och Ryskor, - näten för Gäddan om 5 hvarf och för Braxen om 3 hvarf å kvarteret.

Stöt eller puls notar begagnas så vinter som sommar och äro i allmänhet så fina att sjelfva Possen eller fiskhället kan hålla 8 à 10 hvarf eller kafvelband på kvarteret.

Under sommarn fångas mycken fisk dels medelst håfning (Håfverna af 10 hvarfs finhet), dels med så kallad skottnäckning eller fösning å fina Nät, och som med begge dessa fiskredskap fångas nästan endast småfisk, anser jag dessa fiskesätt för fiskens fortplantning skadligast.

På långref äfvensom så kallade Stökrok fångas ej obetydligt fisk, och lönar detta sig bäst under Maj och Junii Månader.

Motorp den 26 Junii 1854.

B.D. Pallin

Till Herr Bergmästaren Franz von Schéele!

För att, i följd af Cirkuläret, den 15de sist. Maj, i hvad mon jag kunnat, medverka till upplysningar om fiskvatten och fiskeriets förhållanden, inom Ny socken i Elfdalen, har jag, såsom icke kunnat, eller fiskare sjelf, ansett mig böra kalla församlingen, att höras i den välsyftande frågan och uttala sin erfarenhet, samt derigenom erhållit följande svar på Cirkulärets frågor:

1. Sjöar, inom Ny socken, äro: Gersjön, Grisjön, Wärsjön, Öfra och Nedra Hänsjön, Stöllsjön, Kärbohlssjön, Hällsjön, samt 2^{ne} mindre: Stafsjön och Qvarnsjön; hit hafva ock hört 2^{ne} Gårdsjöar, men blifvit lagda till Hvitsand, genom ny rågång, föranstaltad af Brukspatron Lyrholm.

Elfvar äro: Clarelffven, Femtån, Likaån, Wårån, Halgån - äfven Tosån i Dahlby. Clarelffven sades fordom varit rik på fisk, i synnerhet Lax, som här fångats i ymnighet, så länge den fritt fick passera; men sedan den stängdes vid Dejefors, hvaröfver spordes klagan, emedan detta Bruks ägare eller förvaltare, i församlingens tanka, orättvist håller sjelfva Kungsådran tillbommad, hvilket förhållande tycktes fordra Lagenlig och billig rättelse och kunde ej lemnas oanmärkt; har icke blott Laxfisket upphört, utan ock tillgången på annan fisk i Elfven blifvit så ringa, att det lönar sig ej hålla redskap för dess fångande. I sjöarne idkas visserligen fiske af en ock annan Sockenbo, såsom 3^{ne} bröder Nordqvist m.fl., men utan särdeles framgång.
2. Fiskslag, som förekomma i nämnde sjöar och Elfvar, utgöras af Gädda, Abborre, Mört, Laxör, Lake (små), något af Ål, samt Rudor i Kärnar. På Abborre och Mört är tillgången rikast.
3. Någon fisksamling i större stim, eller mängd, är härstädes icke vanlig - åtminstone ej observerad. - Lektid för Gäddan är i början af Maj månad - och för Mört i medlet af densamma månad; men fångas dock lättast i slutet af Juni och början af Juli månader årl.ⁿ. Någon olikhet i dessa företeelser är icke bekant.
4. Härvarande sjö och Elfbotten, der fisk leker, består dels af myrjord, dels af Stenskar och Sand. I Elfvarne är klarare vatten, men i sjöarne grumligt och tungt efter bottens olika beskaffenhet. Fiskdjupet vanligen 2 à 3 alnar.
5. Om detta moments innehåll, rörande hvarje fiskslags lefnads- och fortplantningssätt, samt romläggning - ynglets uppehållsort - föda m.m., saknar församlingen all kannedom och behöfver upplysning.
6. På Hemmanet Ljusnäs Skogsmark ligga 4 à 5 st. större och mindre Kärnar: Sågkärn, Hemkärn m.m., liknande småsjöar, som ock producera fisk af Abborre, Mört, Rudor, och flera slags småfisk, äfven Elindebohlsskogen hyser ett kärn: Örrökärn, hvarest finnas Laxören, liksom uti den derifrån flytande s.k. Elindebohlsbäcken. Flera småkärn med fisk, vanligen Rudor, finnas inom Communen, men sällan vill fisket i något kärn lyckas.

7. Sättet för fiskfångst är här merendels att bruka gröfre och finare Nät. Sällan begagnas annan redskap, om icke en och annan liten Not, kanske ock ryska, i Elfbugter och bäckmynningar, dock till föga fromma: 4 hvarfs nät brukas för Gädda, 5 till 7 hvarfs nät för Abborre och Mört och 11va hvarf nät på hvarje kvarter, för mindre Mört och annan småfisk. För hela öfre Elfdalen gäller i allmänhet den sanningen, att fisket här är ganska klent, fångsten mycket ringa och varan (fisken) i följd deraf lika rar och dyr som sparsamt gifven, ehuru fiskewatten icke tryter, hvarföre det vore för Orten välgörande och högst önskansvärdt, om den finge tillfälle att lära någon bättre fiskemethod, sättet att befordra fiskafveln och konsten och tiden att rätt och lönande bedrifva sina fiskerier, till almän och enskild båtnad!

Ny Kyrkas Sacristia, den 25 Juni 1854.

Sv. Setterlund
Pr. & P.l.

Till Herr Bergmästaren & Riddaren Franz v. Schéele.

Med anledning af Skrifvelsen af den 15de Maj rörande fiskerier och fiskvatten i denna ort har jag äran meddela följande:

1. De sjöar och wattendrag, som äro närbelägna till min boningsort och hvarest jag någorlunda känner fisket, äro följande: Sjöarne: Upplund, Deglund, Emten, Dragsjön, Närn, Knon, Stora och lilla Ullen, flere skogskärnar samt Ufån.
2. I dessa wattendrag förekomma följande fiskslag: Gädda, Abborre, Mört, Sik, Ål, Lake, Löja samt endast i Ullarne Slom. I stora Ullen förekommer icke Mört, men i det stället Röding. Braxen finnes ingen af dessa watten. Tillgången på all sorts fisk kan kallas knapp.
3. Gäddans, Abborrens, Mörtens, Lakens och Löjans lektider äro allmänt kända. Siken, som här är af mindre sort, börjar leka med. första November och fortsätter omkring tre veckor. Det märkliga med denna fisksort är, att jag under tio år observerat att den med hvarje år fångas allt större och större. Det vill deraf synas som hela detta slägte är i en beständig tillväxt.

Rödingen, en slags Laxöring, leker på senhösten, och kan obetydligt deraf fångas. I Ufån och många skogskärnar förekommer icke obetydligt Laxöring - den leker vid Michaëlitiden och fångas med Nät och ref.

Alla fisklekar gå för sig på grundt watten. Dybotten förekommer här för det mesta. På något ställe sandbotten.

4. Till fiskfångst begagnas Nät - 5, 6, 7, 8 hvarf på kvarteret - äfven så kalladt Skottnät och Ref. Not begagnas föga. Uddeholms Bolag har förbjudit notfiske å sitt område.

Gustaf Adolf den 18 Junii 1854.

J.N. Janson

GILLBERGS HÄRAD

Till Herr Bergmästaren och Riddaren Franz von Schéele

Med anledning af skrifvelsen den 15 sistlidne Maj, får härmed ödmjukligen vid handen gifva hvad jag inhemtat rörande fiskerierna inom Gillbergs härad. Jag nödgas likväl på förhand vidgå att, såsom icke befattande mig med fiske, min detaljkänedom derom är ganska ringa.

Med en blick fästad på Provinsens Charta synes tydligt, att detta Härad mera än de flesta andra är begåfvadt med vatten, dels har en med Wenern ständig förening genom det från Glafs fjolen utgående vatten, som formerar den så kallade Gillberga Elfven, hvilken vidare fortlöper genom Sjöarne Däfslingen och Harefjolen som formerar Byelfven, hvilken utfaller i Wenern, dels större Sjöar såsom Stora Gla och Svanarne; hvarjemte Store Bör och Wermeln till större delen begränsas af och äges af detta härad, utom åtskillige mindre sjöar och så kallade Kärn.

Såsom både den närmaste och den hvarest mesta fisken tages, vill jag först upptaga Gillberga Elfven, hvarest snart sagdt fiskas året om. Fångsten utfaller naturligtvis mycket olika och klagan har jemväl försports, att Ångbåten till någon del bortskrämt fisken. Huruvida detta är sant eller icke är likväl icke konstateradt och har föga sannolikhet för sig, emedan under förra året, då Ångbåten oafbrutet gick, den mesta fisk erhöles, som fångats på flera år; hvaremöt i år så godt som intet fåtts, då Ångbåten ingen enda gång varit längre uppe än till Seffle. Sedan Lakfisket, som vanligen börjar i medlet af December, fortgått till slutet af Januarii och någon gång i Februarii Månader och idkas dels med ref, dels ryskor, rättas det öfriga fisket sig efter islossningen, då början sker med Gäddfiske, som oftast är ganska lönande med ryskor på de intill Elfven sankt liggande Ängerna, hvarest är gyttjig botten och sandblandad mylla. Under samma tid inströmmar oftast mycken Id, som leker på Ängerna, hvarefter den går upp åt den så kallade mindre Lill-Elfven, hvarest den under 6 à 14 dagar fångas i stora ryskor vid Stora Aspsäters Bron, till några hundrade och högst 1000 st. Derefter inträffar Mörtlek, äfven på Ängerna och jemväl i Elfven och tages samma, dels med Nät och Mjärdar vid upprättade Risgårdar, dels med Notdragning till flera Thor. Slutligen plägar i början af Junii Månad, Braxen leka på Ängerna, i synnerhet å hemmanet Skogs område, hvarest den fångas dels med Nät och så kallade Slungor, hvarmed den stänges, dels med Not, då, såsom under förra Året inträffade, tusendetails erhöles i ett enda drag, som min granne A.G. Börjesson gjorde. Åtskillig annan fisk erhålles jemväl såsom Gös, Sik, Abborre och Löjor, men de 2^{ne} förstnämnde mera sällan, och för ingendera af dessa fisksorter tror jag någon tillförlitlig känedom om lektiden existerar i denna ort. Bland fisksorter som företrädesvis fångas med ref är Ål, som för några år sedan fångades till tusendetal. Sedermera har man föga fått af denna sort, som sannolikt växer långsamt. En och annan Lax fångas under stundom i Elfven, och då vattnet i Augusti och September Månader är högt och stridt händer oftast, att Laxen går upp i den så kallade Lill-Elfven, då det i så kallade Laxkar, sammanfogade af Trädribbor eller vanlig Stör, fångas några st. vid Närbyn och Emilsdahl.

Att den fisk, som nästan årligen på samma ställen leker, har sitt yngel i det mera varma och mindre djupa vattnet på Ängarne, är sannolikt, ehuru de fiskare vid hvilka jag derom samtalat, icke varit i tillfälle upplysa förhållandet.

Ehuru fisk visst fångas både i den så kallade Björnöfjolen och Stömneflogen, är detta likväl icke af betydighet; deremot plägar Sölje fåbra nog fisk i den vik, som löper mot Landsvägen vid Sättersbol. Men i öfrigt fångas föga fisk i Glafs fjolen, emedan denna sjö är mycket djup, utan att äga några låga stränder.

Det vatten, som jag dernäst anser böra särskildt nämnas, är lilla och stora Wermeln, hvarest i November och December Månader fångas Stinta, oftast till betydlig mängd, dels med Nät, dels Håf. Detta fiske är likväl svårskött, emedan, om det skall vara lönande, det måste idkas under ruskigt och kallt väder om nätterna. Att detta fiske fordomdags varit betydligare, än hvad det under sednare åren varit, antager jag deraf: att Säteriet Björnö, som äger en Ö och några holmar i lilla Wermeln, för de samma måste skatta särskildt. Att de fleste vanliga fisksorter fångas i detta vattendrag, derom är jag förvissad, men kan icke derom lemna närmare besked.

De sjöar, hvilka jag slutligen anser lemna mesta fisken, är Svanarne, hvarest Svaneholm fiskar, men jag känner icke eller detta närmare än hvad jag på sednare stället hört berättas. Att det i öfrigt fiskas i hvarje Sjö och Kärn, lider intet tvifvel, men jag tror, att i de flesta fall är det föga lönande.

Mina härofvän meddelade upplysningar äro alltså icke så vidt omfattande, som jag önskat till Svar på den utförliga skrifvelsen, men nyligen hemkommen efter några veckors bortovaro, har det icke låtit sig göra att vinna närmare kännedom. Mitt totalomdöme rörande fisket inom Häradet är likväl, att med undantag af hvad jag haft äran uppgifva, det icke är af den ringaste consequens och att allmogen i de mindre Sjöarne förstört eller utdödt fisken, dels med så kallad Pulls eller Skottnäcking, samt Notdragning med finare garn både vinter och sommar tiden hvarigenom småfisken tages i massa och icke får tid växa till, likasom att de fleste fisksorter fångas vid början af lektiden, hvari gerna ingen rättelse kan ske, emedan, jemväl den som har vetenskap om det orätta förfaringssättet, den ögonskenliga vinsten i detta fall alltid lockar till öfverträdelse under förutsättning: att någon annan eljest borttager hvad som kan erhållas.

Aspsäter af Gillbergs härads Krono Länsmans Kontor den
30 Junii 1854.

P. Erikson

Sjöarne Wermeln och Rommen, samt Gissel- och Näs-kärnen finnas här inom Wermskogs Sⁿ. Uti dessa vatten förekomma de allmänna fiskslagen af Gädda, Ål, Abborre, Mört, Löja och i Sjöarne derjemte Braxen, Lake, Sik; samt uti Wermeln: äfwen Lax och Stinta. Tillgången af

dessa fiskslag är i allmänhet ganska ringa, dels derföre att för mycket fina och olagliga fiskredskap användas, dels derföre att fisken vid Borgviks bruk hindras att uppkomma från Wenern. Ymnigast visar sig tillgången på Braxen och Stinta under deras lektid. Uti Kärnen inträffar fiskens lektid förr, än i Sjöarne, och synes rätta sig efter vattnets temperatur. Vanligast inträffar Gäddans första lektid i April, den andra i Maj och den tredje i Juni månader. Abborrens uti Maj, Mörtens vid den tid då allöfvet utspricker. Braxens då Enbusken blommar. Sikens och Stintans mellan den 6 och 14 November.

Stinta är en mindre fjellfisk, till färgen hvit och liknar till utseende Siklöjan. Den utgör en ansenlig del af ortens binäring och har förr funnits till sådan myckenhet, att den blifvit skattlagd. I början af Juli stimmar hon på djupet och fångas då med Nät, men går endast under lektiden närmare ständerna, der hon på 6 à 8 alnars djup tages med Nät och Not. Gäddan leker, som bekant är, vid gräsiga stränder och på Ängar. Abborren och Mörtten väljer sig sådane platser der risqvistar och afhuggna träd ligga, emedan han deremot stryker sig för att lättare kunna lemna rommen och mjölken. Braxen leker helst på sumpig botten, der gyttjan är lös och djup. Siken på Stenrundar och helst under kall och stormig väderlek. Ynglets uppehålls-ort är det ställe, hvarest utkläckningen skett. Vintertiden vistas fisken på djupet och vanligtvis i stim med undantag af Laken som i Januari och Febr. månader, har sin lektid, och drifver då omkring så nära han möjligen kan komma stränderna, helst de som består af ler- eller gyttjebotten.

Långref, Märdar, Håf, Not och Nät begagnas till fiskredskap, hvaraf de tre sistnämnde stundom bindas ända till fjorton hvarf på qvartaret, och äro då så täta att de, utan någon nytta, förstöra och ödelägga ynglet.

Karlsbol d. 29 Juni 1854.

L.M. Björlin

Uppgift på de Wattendrag som finnes i mitt granskap äfvensom å hvad Fiskslag som i de samma förekomma och på hvilka tider och sätt de fångas - men som jag sjelf alldrig sysselsatt mig med Fiske och icke eller fins någon annan häromkring som grundligt känner fiskerierna så torde ursägtas att min uppgift icke eller kan blifva så fullständig och ändamålsenlig som fordras.

De Wattendrag, som här förefinnas äro följande neml.: Glasfjolen, Norra och Södra Stömne sjöarne och Lofverna.

I Glasfjolen förekomma följande Fisksorter nemligen: Lax, Ål, Braxen, Sik, Id, Gädda, Stam, Gös, Lake, Abborre, Mört, Wimma och Löga.

Lektiden för Lax, Stam, Gös och Ål är obekant.

Braxen leker vanligen omkring den 8de Junii på flåland och gräsängarna Lerbotten, då den med Not och grofva Nät fångas ej obetydligt.

Sik och Wimma anses leka i medio af November månad på stengrundar utifrån stranden, då deraf fångas med Nät, men erhålles obetydligt.

Id erhålles å denna del af Glasfjolen endast några få gånger en och annan med Not säkerligen en följd af ringa tillgång.

Af Gädda finnes god tillgång och fångas med Ryssjor och Nät då hon leker om våren som vanligen brukar inträffa antingen vid islossningen eller några dagar derefter och erhålles ymnigt af denna Fisksort hela Maj månad, efter lektidens slut händer att under solvarma dagar i Junii månad Gäddan påträffas i stora stim, så hundradetals kan erhållas i ett notkast, dock ej annat än af den mindre sorten.

Laken tros leka vid Jultiden; men å den del af Glasfjolen, som angränsar denna Egendom, kan den fångas endast i en muddrad ränna på Lerbotten, der den dock ej obetydligt erhålles med Ryssjor, tillgången kan dock ej anses betydlig.

Mörtleken inträffar i denna tragt af Glasfjolen på Wasar och i Elfvor vanligen den 20 Maj och erhålles med god tillgång i Mjärdar; på Nät och genom Håfning erhålles dock ej annat än små.

Abborre börjar sin lek kort efter islossningen å Stengrundar först vid stränderna och sednare uti sjön på Stengrund och fortsätter sin lek tills början af Junii; fångas med Nät och mjärdar och är god tillgång.

Lax erhålles endast någon enda gång i Not, högst en i sänder.

Af Stam och Gös är ringa tillgång; erhålles endast få gånger någon enda på Långref eller i Not.

Ål erhålles ej obetydligt under hela sommaren och mest i Juli och Augusti vid stränder med Lerbotten (gräsbesatt) på Långref och daggmask.

Norra Stömnesjön så kallandes Skogs Sjö; har ej andra Fisksorter än Ål, Gädda, Abborre och Mört af hvilka Fisksorter tillgången är god.

Ål fiskas endast med Långref och daggmask hela sommaren och erhålles mest senare delen af Juli och början af Augusti månad.

Gäddan leker här under Isen i slutet af Mars eller början af April månad, men har på många år då, ej af någon fiskats, utan fångas endast på Ref med Mörtagn under våren och sommaren och erhålles vanligen större gädda och mest öfver de djupaste delarne af sjön.

Abborren leker vid de djupaste stränderna öfver berg i slutet af April och början af Maj månad och sednare å Stengrundar uti Sjön der leken anses vara till Maj månads slut och fångas hela tiden endast med mjärdar; erhålles dock ej andra än högst små.

Mörten leker omkring den 10de Maj och fiskas då dels med Mjärdar och Not på och omkring Wasar öfver Stenbotten anlagda 10 & 12 famnar från strand, dock erhålles denna Fisksort de fleste år mest genom håfning i en Elf, som leder mellan Södra och Norra Stömne Sjöarne; leken varar endast 3^{ne} dygn; efter lektiderna fiskas endast med Långref.

Södra Stömne sjön äfven så kallande Skogs Sjö. Denna Sjö är mycket Fiskfattig. Det är ej bekant att der finnas andra fisksorter än Ål, Abborre och Mört med liten tillgång; der fiskas vid samma tider och på samma sätt som i Norra Stömnesjön, mellan lektiderna fiskas endast med Långref.

Wattendraget Lofverna: Detta wattendrag är smalt, 1/4 mil långt, med lös botten, har ej andra Fisksorter än Ål, Mört och Abborre med högst ringa tillgång. Lektiderna och fisksättet lika med i Norra Stömne sjön.

För öfrigt finnes på Skogarne till denna Egendom 30 st. större och mindre Kärnar uti hvilka finnes i en del endast Abborre, och en annan del Abborre och Mört samt Laxöring; af den sednare högst obetydlig tillgång erhålles en och annan genom mete på Mask, dess lektid är obekant.

Abborren leker i dessa Kärnar wanligen vid islossningen och Mörten i slutet af Maj; men dels i anseende till dessa Kärns aflägsna belägenhet och Fisksorternas små beskaffenhet, så är högst sällan någon som fiska i dem, vare sig under lektiden eller annan tid af året.

Stömne Bruk den 26 Junii 1854.

S. A. Mellin

Till Herr Bergmästaren och Riddaren Vålborne Fr. v. Schéele. Carlstad.

I närheten af min boningsort finnas 2^{ne} större Sjöar, Glafs fjorden och Wermelen, med sand och lerbotten. Bland mindre Sjöar eller Kärnar med ler- och gyttjebotten må nämnas: Stömne och Sölje-sjöarne, Billingen, Stubberuds-, Afvelsbols- och S^a Fjöhle-Kärnet. Elfvar af betydenhet finnas här icke.

I ofvannämnde Sjöar förekomma företrädesvis nedannämnde fisksorter:

- 1) Gädda; leker i Maj, lägger rom på risvål; fångas med Not, Nät, Ref.
- 2) Braxen; leker i medio af Juni, stimmar i Juli och Augusti, lägger rom å risvål; fångas med Not, Nät, Ref.

- 3) Id; leker i Maj, lägger rom å risvål; fångas med Not, Nät, Ref.
- 4) Sik; leker i November, lägger rom å risvål; fångas med Not, Nät.
- 5) Lake; leker i Januari, lägger rom å vasar; fångas med Ryssjor, krok.
- 6) Ål; ynglar i Juni å Vass; fångas med Ref.
- 7) Abborre; leker i Maj, lägger rom å risvål, stimmar i Juli och Augusti; fångas med Not, Nät, Mjärdar.
- 8) Mört; leker i början af Juni, stimmar i Juli och Augusti, lägger rom å risvål; fångas med Not, Nät, Mjärdar.
- 9) Stinta; leker i November, lägger rom å risvål; fångas med Not, Nät.
- 10) Löga; leker i Juni, lägger rom i risvål; fångas med Not, Nät.
- 11) Slom; leker i April, lägger rom å risvål; fångas med Håf, Nät.
- 12) Ruda i Kärnarne; leker i Maj, lägger rom å risvål; fångas med Nät.

OBS.: I Småsjöarne leker fisken circa 12 dygn tidigare än i de större sjöarne.

Större Not är vanligen 25 famnar lång, 16 å 18 alnar djup.

Finare Not eller Nät innehåller vanligen 14 hvarf på kvarteret.

Stafnäs d. 23 Junii 1854.

P.T. Jerdin
v.Past.l.

Högeruds Capellförsamling är belägen emellan 2^{ne} större insjöar: Glafsfoln och Wermelen; till den förra angränsa 3^{ne} och till den sednare 2^{ne} hemman, der jordägarne idka fiske med: Not, Nät, Ryssjor, Mjerdar, Långref, Metref, Fiskedrag, Ljuster och Håf. Fisket är derigenom utödd; och alla Fiskare klaga öfver dålig fångst, nu emot fordom.

Fiskslagen, som finnas, äro i de större sjöarne Lax, Braxen, Gös, Gädda, Id, Sik, Lake, Ål Abborre, Mört, Stinta, Löja och Nors, m.fl. slag. Tillgången af Fisk synes i årligt aftagande.

Under Fiskleken om våren, då de flesta hafva sin lektid, begagnas den mesta fiskredskapen, och anses vara bäst lönande. Under sommaren begagnas lockbete på Metref och Långref; Under hösten drages Not, efter Stinta, som fordom äfven låtit fånga sig under sommaren äfvensom Braxen; men är ganska sällsynt den tiden; Sjöstränderna bestå för det mesta af stenig mark, med sandig botten; I några vikar finnas gyttjebotten, och sjögräs i synnerhet i Wermelen; och under vårfloden öfversvämmas stora ångar, beväxta med starr, och då fångas Gädda i lågt vatten; men på lockbete i djupet; Gäddan anses för den glupskaste af våra Fiskarter, och slukar mindre fisk under alla årstider.

Fisken lägger alltid sin rom, under hvars och ens lektid, öfver vasar, Säf, eller Vass, att den icke skall nå botten och förstöras af kråkande smådjur som der finnas. Menniskan är dock så oförnuftig, att förstöra, omintetgöra och ganska sällan befordra, denna naturdrift hos fisken. I de små sjöarne, och Kärn, är pulsfisket allmänt; hvilket är rent af, att utöda fisken; Man jagar ynglet, så snart det fått lif, intill dess det fastnar i garnet, under dess första, andra eller tredje år; och hur går det då med fortplantningen, eller "Plantskolan", som bör vara en fridstad, för växter, och djur om de skola trifvas och frodas?

Den vanliga Fiskredskapen är större Not 16 à 18 alnar djup i vattnet, och mindre af 8 à 10 alnar; Lagenät, och Stinte band, allt efter fiskens storlek, som man önskar fånga; bastmjärdar och pulsnät; stundom tjenliga att upphämta ur vattnet allt hvad fisk heter ja Rommen med, lika som man ville utöda fisken; såsom man nu lyckats med Rofdjuren, och annat vildt i Skogarne! Fiske och jagt aftager alltjemt och kan numera icke kallas någon binäring i allmänhet.

Högerud i Junii 1854.

Olof Andersson i Homelid f.d. Riksdagsman.

Wäsby den 25 Junii 1854.

Bergmästaren och Riddaren m.m. Wälborne Herr Fr. v. Schéele!

Med anledning af Circulaire den 15 Maj d:å: rörande Fiskfångst och tillgång i nästgränsande vattendrag, får jag med nöje meddela den kändedom jag i detta fall äger.

1. De Elfvar, hvari fiske idkas, äro: 1) Lillelfven, hvilken rinner förbi Kohlsäter samt Emilsdahls Bruk m.m. och ut i 2) Gillberga Elfven, som kommer från Glasfjolen och rinner ut i Venern. I andra små Sjöar och Kärn häromkring är mindre tillgång på fisk.
2. I Lillelfven förekommer egentligen Id. Den kommer från Venern och slår alltid lek i Lillelfven, der den ej låter taga sig på annat ställe, än just under och straxt ofvan om Aspsäters bron, ehuru den går mycket längre upp i elfven och leker. Der finnas några mycket grunda strömmar deri han går ryggbär om han ej ofredas, men ingen har lyckats der fånga honom. Dens vanligaste lektid är omkring den 6 à 12 Maj; men i år lekte den jemnt en månad förr. Tillgången är visst ej så liten, men denna sorts fisk är svår att taga (mellan 3 à 800 pläga årligen tagas).

Gillberga Elfven. I sjelfva ådran är fisken svår att taga emedan den stryker hårdt, och förekommer ej oftare än vattnet är som i år lågt - men på Ångarne vid d.s. på Gillberga och Skogsområde är mycken Fisk, under lektiderna i synnerhet. Gäddan leker på gräsbottnen

och lågt vatten, samt består af 3^{ne} slag, Is Gädda, Frö Gäddan och Blomster Gäddan. Is Gäddan leker först och börjar just i islossningen, samt håller på circa 14 dagar, (Islossningen på Ängarne plär oftast inträffa omkring den 23 April), sen plär Frögäddan börja, samtidigt med Frön (Tåssorna) derföre bär hon här namnet Frö Gäddan, och sen Blomstergäddan, hvilken leker vid den tiden Blommorna börja spritta ut på sjöbotten.

Abborren leker samtidigt med Frögäddan, på lerbotten, 2 à 3 al. djup, men den leker i flera repiser, och är svår att få reda på, just när han leker. Det synes oftast en tid efter sen han lekt hvar han funnits, således har jag ännu mindre väl reda på honom.

Braxen och Mörten leka samtidigt omkring den 24 och 28 Junii. Braxen leker helst på gräsbotten, men äfven på gyttja eller lerbotten när vattnet är lågt. Den går mycket tätt tillsammans när den slagit lek, så att hela leken lätt kan tagas med noten i ett varp. Hon leker blott 2^{ne} dygn, går in vid Solnedgången och ut vid samma tid, båda delarne med ovanlig hastighet, är mycket lätt bortskrämd, ett skott, eller buller i en båt nära leken, är nog att skrämma bort en lek på 7 à 800 st.

Som jag dels äger, dels arrenderar det egentliga Fisket som här omnämnes, har jag varit noga att sköta det på bästa vis. Braxen låter jag alltid gå (under noga tillsyn att den ej skrämnes) tills den lekt ifrån sig, om vädret är sådant att jag kan ha reda derpå, i annat fall stänger jag in henne med Nät hvarpå hon ej fastnar, tills jag vill taga henne med Noten.

Mörten går äfven mycket tätt tillsammans, och kommer den väl i lek, kan man få draga kast i kast på samma ställe, utan att den blir skräm, tills hela leken är tagen, men man hinner ej dra många varp, emedan mycket fastnar i armarne, och på en viss tid går den mycket fort sin färde.

3. Att fisken stimmar sig utpå Sommaren har jag visserligen erfarit, men enl. mina anteckningar är det på mycket olika tider.
4. Iden leker i strömmar och på grusbotten, Gäddan på Gräsbotten och lågt vatten, Abborre på lerbotten 2 à 3 aln. djup, Braxen och Mörten helst på gräsbotten, men vid lågt vattenstånd äfven på lera eller gyttja.
5. Der Fisken lekt formerar rommen sig. Detta har jag dock mindre fäst min uppmärksamhet vid än hvad jag bort göra.
6. Kärn och Sjöar häromkring är mig så litet bekante att jag deröfwer ej kan yttra mig annorlunda än, att jag ryktesvis hört det Fisktillgången i dem är ringa.
7. Iden fångas i en sorts större Ryskor med 2 1/4 t^{ms} långa maskor. Gädda, Abborre och Mört i mindre Ryskor med 1 1/2 t^{ms} dito dito samt Not. Braxen med Stängnät 5 1/4 tums maskor, och en annan sorts nät Slungor kallade och hvarpå de fastna, med 6 tums maskor, samt Not.

Hvad jag för närvarande har mig bekant, är här anfördt, men skall intet förgäta vara mera uppmärksam på Fisken och Fisket - i händelse framdeles, upplysningar häri och härifrån skulle önskas.

Med största högaktning har äran tekna ödmj.

A.G. Börjeson

Som jag vet att W^{ne} Herr Bergmästaren är på det högsta intresserad af Landtbruksskötsel, och Kreaturs d^o, tar jag mig äfven friheten relatera en händelse som nyligen inträffat hos mig, och medfört skada (emedan det var någonting nytt och här ovanligt), som om det varit känt, kanske kunnat undvikas.

Saken är den - En Ko, som skulle bära s:m:s eller kalfva, blef, efter att ha mjölkat 14 dar, illa kalfsjuk, och när hjälp inställde sig, befanns, som det tycktes, att Kons inelfvor, lungor och lefver kommo fram. Detta sökte förekommas af de oförnuftiga, som blott väntade Kalfven i stället för allt detta. Emedlertid blef ej annorlunda, och som det sades mig, att Kon, som var bra nog fet och näst den bästa jag ägde, blef mer och mer sjuk, tillstyrkte jag slagting, som verkställdes. Wid öppnandet befans uti Kon en kalf, afbruten på så vis, att magskinnet var sönder (hvarigenom Kalfvens inelfvor först framkommo) och ryggbenet bakåt brutet, hvarpå nästan bildat sig som ett knä; således hufvudet och svansen hängande mellan de 4 benen (magskinnet var grott efter afbrytningen). Och besynnerligt nog, kalfven lefver tills den framtages ur den slagtede Kon. Hade man nu blott haft så mycket sans och förnuft, att man insett att det var Kalfvens och icke Kons inelfvor, så anser jag inte omöjligt att Kon kunnat räddas. Denna händelse borde på ett mera städat sätt än hvad jag förmår framföras till allmänheten - om skäligt anses - men vill för ingen del att mitt namn, eller stället der tilldragelsen händt, skall påpekas. I händelse jag med relaterandet härompå något vis generat Wälborne Herr Bergmästaren, torde jag ursäktas och mitt anförande lämnas åt glömska ej åt åtlöjet.

Högaktningsfullt ödmjukt

Till Bergmästarn och riddaren Herr Franz von Schéele

Yxsjöarne, Gränsjön, Lelången, öfre och nedre Gla, Bjursjön samt Grässjön jemte de små elfvar som förena desse vatten, äro i mitt granskap och har jag i dem stundom fiskat med Not, Nät och Krok; de fiskarter som finnas i desse vatten äro Lax, Laxör, Röing, Gädda, Abborre, Sik, Stinta, Mört, Ål, Lake och Slom; men med undantag af Stinta och Lake, hvilken sednare är så liten att den knappast lönar mödan att eftersökas, är tillgången på fisk ganska ringa, hvartill sjöarnes totala brist på gräsbottnen och vassar jemte

fångandet under lektiden gemensamt torde bidraga: Stinta är den fisksort som här stimmar i stor mängd, men den håller sig merendels ute på djupt vatten der den går och doppar i vattenbrynet så den är svår att fånga.

Sten och gyttjebotten tycks Siken älska och har fordom funnits mycket af denna fisk, men som den under lektid går nära land har den och fångats betydligt hvarföre och betydl. minskning försports.

En hel hop med små Kärn finnas här, hvaraf en del ha fisk en del äro utan, i vissa finnes en Wattenödla (av allmogen kallad "Kropper") hvilken nappar på mete till stor förskräckelse för de metande.

Ehuru denna uppgift är af ringa eller intet värde vill jag för den goda sakens skulla ej underlåta att draga mitt strå till den stora stacken, önskande den all framgång och att ett förbud måtte utverkas mot fiske under lektiden.

Lenungshammar i Junii 1854.

Th. Wohlfahrt

Bergmästaren och Riddaren Wälborne Herr Fr. von Schéele!

I följd af erhållne Circulaire af den 15de sist.^{ne} får äran anmäla till svar.

- 1 o. 2. Sjöarne Aspen och Lången stöta här intill, hvaruti fås vanlig fisk: Gädda, Abborre, Braxen, Mört, något Lake, Lax och Laxöringar, men mycket ringa tillgång af alla sorter; ty förfäderna hafva med Noter och Mjälär uttagit både smått och stort - synnerl. småynglet - äfven fiskat med Ryskor lektiden och med Ref.
- 3 o. 4. I Aspen har ibland händt att mycket Braxen erhållits om våren stimvis och derefter vid lektiden - sednare åren ringa.
5. Kan ej svaras på.
6. Kärnar och träsk finnas ej här nära vid - eljest lærer der fåss Abborrar.
7. Förut besvarad.

Kyrkebol den 12 Junii 1854

O. Bergmark

JÖSSE HÄRAD

Dessa skrifter torde få cirkulera emellan nedantecknade Herrar komiterade neml.

Herr Brukspatron Kn. Strokirk

Herr Häradshöfdingen C.D. Löthner - Christinehamn

Herr Häradshöfdingen Fr. von Vicken - Uggelbohl

Herr Kronofogden C. Unæus - Wee

Herr Brukspatron O.B. Pettersson - Stöpafors

Herr Kapten och Riddaren C. Nauclér - Berga

Herr Inspektoren O.P. Persson - Fjell i Kihla Sⁿ

Herr Lieutenant A.R. Geijer - Herresta

Hvarefter handlingarne torde benäget mig återställa vid sammanträdet i Carlstad den 29 November 1854 kl. 9 f.m.

Franz von Schéele

Till besvarande af ärade skrifvelsen af den 15 Maj 1854 får jag meddela följande af mig kända större och mindre Sjöar:

I Brunskogs Sⁿ finnes Sjön Wermelen, 2^{ne} små Sjöar Uppsjön och Båksjön, jemte flera mindre Kärnar.

I Boda Sⁿ finnes Sjöarne Säfvelen och Rinnen, samt några få Kärnar.

I Magneslags Sⁿ finnes Sjöarne Mängen, Stora och Lilla Salungen, jemte många Kärnar.

I Wermelen finnes följande fisk-sorter nemligen:

Lax med ringa tillgång, lektid i October, fångas någon gång i Not och Nät, samt i Häck och mjärde i Strömfällen i slutet af Junii och början af Julii, men på Ref, drag och Svirfvel tager han alldrig såsom i Wenern.

Laxöring med ringa tillgång, fångas med Nät och mete i elfvar och bäckar, lektid i October och November.

Gädda med god tillgång, lektid i slutet af April och början af Maj, fångas på grunda gräsiga land med Ryssjor, Nät och Not; Ref, drag och Svirfvel på större och mindre djup. Näten äro vanligast 4 hvarf på kvarteret.

Gös med någorlunda tillgång, lektid i slutet af Junii, fångas med Ref, Not och Nät på djupa grundar. Näten äro 2 $\frac{1}{2}$ hvarf på kvarteret.

Braxen med god tillgång, leker i Junii, fångas med Not, Nät, Ryssjor på gräsiga land, och i liten mängd med Ref på djupet. Näten 2 hvarf på kvarteret.

Id har, i Brunsbergselfven i slutet af April under lektiden, fångats med några få större Ryssjor till 3 à 400 stycken; nu försvunnen, förmodligen af ifyllt sågspån, som förstör allt sorts fiske i våra mindre elfvar. Dess nu varande lekställe okänt, men fångas på Ref vårtiden på djup grund, der han nu mera troligen leker.

Sik liten tillgång och små; lektid i slutet af November, på steniga land och stengrund, fångas med Nät och med Not. Näten 4 à 4 $\frac{1}{2}$ hvarf på kvarteret.

Mört god tillgång; lektid i början af Maj, fångas i Wasar eller vål, med mjärdar och Nät i stor myckenhet; Näten 6 à 8 hvarf på kvarteret. Straxt efter islossningen fångas den på djupet med Nät af 4 hvarf på kvarteret.

Sarfve liten tillgång; lektid i medio Junii, fångas på ringa djup i Wassen med Ryssjor och Nät och med mete.

Abborre god tillgång, lektid i 3^{ne} omgångar från början af Maj då den först fångas i mjärdar nära land i wassen, sedan straxt utom Wassen och sist på djupet till medio af Junii. Sedan fångas den

med Ref, Not, Nät, håf och mete hela sommaren. Näten 4 à $3\frac{1}{2}$ hvarf på kvarteret och Håfven 20 à 24 hvarf på kvarteret. Håfven är det mest ödande fångningssätt af detta fiskslag, då en person på dagen kan upphäfva fjerdingvis Abborror på 2 à 3 tim. och derunder. Stimmar i Junii, Julii, Augusti & September.

Lake med någorlunda tillgång; lektid under Januari, fångas straxt utom vassen med Ryssjor och vårtiden på djupet med Ref.

Åhl liten tillgång; lektid okänd, fångas på Ref, någon enda i Ryssjor då Gäddan fås om våren.

Görs god tillgång; fångas i Not, på ref och mete.

Nors eller Småslom lektid i slutet af April, fångas med Not vår och höst, och håf under lektiden om våren, i elfvar och vid sjöstränderna. Håfven och Notpossarne 20 à 24 hvarf på kvarteret.

Stintor god tillgång; lektid i slutet af November, fångas med Nät utom Wassbandet och med Not ofta i stor mängd. Stimmar i Junii, då den ofta fångas med Not. Näten äro 9 hvarf på kvarteret.

Löga god tillgång; lektid i 3^{ne} omgångar i Junii & Julii Månader, fångas i Nät och Not ofta i myckenhet.

Kräfter någorlunda tillgång; fångas på mete, men till största delen vid bloss om aftnarne.

I Uppsjön: finnes samma sort fisk som i Wermelen; utom Lax, Gös, Stinta, Id och Sik.

I Baksjön: finnes samma sort fisk som i Wermelen; utom Gös, Stinta, Id, Sik och Lake.

I Säfvelen: finnes samma sort fisk som i Wermelen; utom Lax, Gös, Stinta, Id och Sik.

I Mängen: finnes samma sort fisk som i Wermelen; utom Lax, Gös, Id och Sik.

I Stora och Lilla Salungen: finnes samma sort fisk som i Wermelen; utom Lax, Braxen, Gös, Id och Sik.

I Kärnarne: finnes nästan samma sort fisk, som i de större sjöarne, inom de Socknar de äro belägne; men i några endast 2 à 3 sorter, och i några endast en sort.

I Mangskogs Socken finnes ett Kärn, med en sorts fisk kallad Röding, liknande Lax med mycket rödt och smakligt kött.

Berga den 27 Junii 1854.

C.A. Nauclér

Försök till besvarande af några af Kongl. Wermländska Hushållnings-Sällskapets Beredning-Utskott framställde frågor angående fiskerierne i Länet. Från en trakt af Jösse Härad.

De bästa fisken inom Jösse Härad äro vid Säterien Berg i Elgå Sⁿ, som har laxfiske å Jössforssen, Norserud och Rud i Ny. Kyrkoviken vid Arvika har förr varit utmärkt fiskrik, men sedan det blifvit brukligt att personer i Köpingen, de der knappast ägt eget land, anskaffat Not tillsammans med sådane, som äga ingen fastighet, men oärligt om nätterna smyga sig in å andras områden, har fisket betydligt förminskat. Af alla sorter är Braxen den som i lektiden ger rikaste fångsten detta i synnerhet i Bergsjön, Ny Sⁿ, Fröbohlsviken, Elgå Sⁿ och Hugn i Köln, hvarest man förr icke ringat i Kyrkklockorna de Söndagar Braxen varit i lek.

1. Glafs fjorden, Nysockssjön eller flagan, Bergsjön, Jösseelfven m.fl. (Hermelins Charta).
2. Glafs fjorden har Lax, Gös, Braxen, Gädda, Id, Sik, Lake, Abborre, Mört, Stinta, Slom, Ål, Löja, Gers. Samma fiskslag har öfrige Sjöarne utom Lax, hvaraf dock ibland någon kommer förbi Jössforssen och fångas wid Kroppstadforss.
3. Braxen samlas stundom i större stim utom lektiderna, om Sommaren i vackert väder då det blåser hårdt - äfven om vintern. Lektiden är vanligt slutet af Majeller och vid Midsommar. Slomleken är omkring 17 April. Stinta uppgifves leka vår och höst. Gäddan 3 lekar på våren och benämnes is-, frö-, och blomstergädda. Gös leker i Juni; Lake vid Jultiden; Abborre i islossningen. Lekarne ske ej så regulerat att man kan säga det ett fiskslag leker tidigare i en sjö än i den andra. Detta vexlar om, så att då t.ex. Braxen ena året leker tidigare i Hugn än i Bergsjön, inträffar ofta tvärtom ett annat år.
4. De omnämnde fiskslagen, utom Löjan söka lös, gyttjig botten - Löjan åter Sand. Braxen går stundom så nära land och på så grundt vatten att ryggarne synas. Ett visst kännemärke att braxen är uti Notkastet anses vid lektiden vara, då mycket gräs från botten uppflyter; ty denna fisk nästan rotar i botten. I allmänhet söker fisken i vår och grundt vatten i lektiden. Gäddan fångas bäst å vattenhöljda ängar.
5. Torde tillhöra naturforskare att besvara. Man känner t.ex. att Abborre "sätter" rom om hösten och lägger rom från sig i slutet af April eller början af Maj på grundt vatten. Mörten lägger rom vid utsatta vasar, i Maj.
6. I Kärnar lærer förhållandet icke vara annorlunda än i Sjöarne, utom det att fiskslagen äro färre. I Skogsbäckar förekomma stundom Laxör som är en läckerhet på bordet, och på Elgå Finnskogar finnes en fisk i något Kärn, hvars färg är röd och hvars kött skall hafva mycken likhet med Lax. Namnet på denna sällsynta fisk kan icke nu uppgifvas.

7. De allmänna fiskredskaper äro: Not, Nät, Ryssjor, Ref, Metning. Not begagnas hela året, Nät sommaren, Ryssjor för Lake om vintern, för Gädda om våren etc. Nätens groflek och fiskens storlek, som man afser att fånga med dem, måste stå i noga proportion, hvadan och näten ha flera namn efter fisken, som man med Nätet önskar fånga.

A.H. Edgren

Bergmästaren Wälborne Herr Fr. von Schéele!

Enligt H.H. begäran, uti skrifvelsen af den 15 sist. Maj, får jag härmed nöjet lemna de upplysningar, som af mig kunna praesteras, rörande fiskslag och fisket uti här närgränsande Sjöar och Elfvar.

1. Sjöar som finnas i mitt granskap äro: Wermelen, Emsen, Säfvern och Rinnen, hvaraf uti Wermelen och Emsen af mig idkats fiske. - Elfvar: Emsån, som förbinder Sjöarne Emsen och Säfvern, samt Lerbadaån.
2. De fiskslag, som i ofvannämnde vatten äro mig bekanta, äro följande: I Wermelen: Lax, Gös, Gädda, Löga, Ål, Stinta, Braxen, Lake, Abborre, Mört samt Slom. I Emsen: Braxen, Lake, Gädda, Löga, Ål, Abborre, Mört och Slom. I Säfvern: lika med Emsen. I Rinnen: är mig ej närmare bekant. I Elfvarne fiskas samma sort som i Sjöarne, samt dessutom en stor myckenhet med Kräftor. Mesta tillgången af ofvanstående fiskslag, synes vara Gädda, Abborre, Mört, Löga och Slom i de mindre Sjöarne, ehuru tillgången i allmänhet är klen.
3. Lektiden för de mesta fiskslagen, uti ofvannämnde vatten, är, den vanliga, om våren och försommaren, utom Stinta, som leker i början af November. Stim förekomma vanligen i Röt månaden af Löga och Slom samt någon gång äfven af Braxen, i Emsen och Säfvern. Gädda leker om våren på grund gräsbotten uti Engar; Braxen på försommaren, äfven å Gräs och gyttjebotten. Löga å Stenbotten och vid stenland, äfvensom Mört och Abborre. Öfriga fiskslags leksätt är mig ej bekant, äfvensom hvar och huru deras romläggning sker.
4. Ofvannämnde Sjöars, Emsen och Säfvern, botten består af Lera, Gyttja, Sand och Sten - och äga ej något större djup - Elfvarne: lerbotten - Wermelen, (nemlig. den mig närliggande delen deraf) hufvudsakligen Stenbotten, äfvens å Rinnen.
5. I Wermelen fångas Lax, Gös, Ål, Gädda och större Abborre hufvudsakligen med Ref. Stinta och öfriga fiskslag med Not och Nät. I Emsen och Säfvern fångas Gädda med Ryskor om våren, samt Ål och större Abborre med Ref; öfrige fiskslag med Not och Nät - Mjärdar begagnas äfven. I allmänhet begagnas mycket finmaskig fiskredskap d.v.s. Not och Nät, så att en stor del af den tillväxande fisken tages, synnerligast med Notarne. Detta är allt hvad jag kan bidra till omnämnde frågas lösning; och inser med ledsnad, bidragets litenhet, orsakadt

af bristande sakkännedom. - Jag har emedlertid hört mig för, om någon bättre sakkännare skulle finnas i mitt granskap, men de säga sig alla, jag talt vid, vara ungefär lika sluga som jag, uti ifrågasvarande ämne.

Grimstad den 5 Junii 1854.

Högaktningsfullt

E. Ernst Bredin

Högvälborne Bergmästaren Herr Fr. v. Schéele!

I anledning af Circulaire Brevvet rörande fiske får jag gifva följande svar och upplysningar nemligen:

Sjön Gunnern, söder om Kyrkan, anses af de sämste fiskvatten för dess tvärdjupa land, sten och gyttjebotten; från 6 till 12 famnars djup högst. Deri äro följande fiskslag:

Abborre leker i Maj, Braxen i Maj och Juni. Gädda leker i April och Maj, Laken i Januarii och Februarii, Löga i Maj och Juni. Mörtens lek är mera obestämd, men han leker då Al-löfvet slår ut. Laxen leker i slutet på October. Slom eller Nors leker ibland i April, ibland i Maj, som våren är tidig. Ålens leketid kan jag ej bestämma. Gräs Sikens leketid är början af November. Sten Siken eller Stinta, som vi kalla, leker i November. Gers och Nejonögon finnas, dem låta de gå i fred. I skogskärn är Laxöring och Abborre; i småbäckerna Laxör och Örkyt. Samma förhållande är, och lika många fiskeslag äro i Bergsjön, norr om Kyrkan, som i Gunnern. I Baksjön, vester om Kyrkan 1/4 mil, är bättre fiske för dess låga land, med Abborre, Gädda, Mört, Lake, Ål, Löga, Gers; men dessa fiskslag leka litet sednare, än i förenämnde.

1. I Råxeds elfven nära Kyrkan, der Slom, Mört och Löga skulle bäst leka, är ringa fångst, sedan der blef salu-Såg och Sågspån förblindar stim-samlingen.
2. Det är redan nämndt i föregående och är ringa fångst af hvarje fiskeslag.
3. Braxen, som annars leker vid pingst och midsommar, samlar sig ändå vid Permessotiden och går i land, i vackert väder, den 14 och 15 Junii.

Stinta stimmar på djupet från början af Juli till September. Den få vi något af på fina nät, $8\frac{1}{2}$ hvarf på kvarteret.

4. Nu får jag såsom kännare i fisket gifva min mening tillkänna, emedan fiskeriet drifves på ett skadligt sätt 1) genom försummad vasning=iläggning af vasar och ris, der rom och ynglet skulle fortplantas; 2) genom stängning med nät för lekstället; 3) buller och stoj; 4) ynglets borttagande med Not och håfvor. Stommen den 1 Augusti 1854.

G^{le} N. Nilsson

NYEDS HÄRAD

Svar å de, i ett Circulaire af Herr Bergmästaren F. von Schéele, framställde frågor, angående fisket i härvarande trakt i Elfsbacka Socken af Nyeds Bergslag.

Sjöar och Elfvar: Östra Örten, Lersjön, Gräsmangen, Skärgen, Kalfven samt Bruks Elfven.

Fiskslag i Östra Örten: Gädda, Abborre, Braxen, Lake, Mört, Ål, Löjor, Slom, Sickling, Gers; mest Abborre och Gädda.

Fiskslag i Lersjön: som endast genom ett kort, stillastående sund är skiljdt från Örten, innehåller samma fiskslag.

Fiskslag i Gräsmangen, alla ofvannämnde fiskslag utom Braxen; mest Abborre.

Fiskslag i Kalfven: lika med föregående; mest Mört.

" " Skärgen: " " " mest Gädda.

" " Bruks Elfven: Laxöring och Nejonögon.

Tillgången i allmänhet: Ehuru våra Sjöar äro fattiga på fisk, kunna de dock anses fiskrika, mot det olämpliga sätt hvarpå fisket bedrifs, som vid slutet skall närmare upplysas.

Lek och Stimtider: Mörten leker, allt efter som våren är tidig eller sen; i slutet af April eller början af Maj Månad, på Stenskär, vid grunda stränder, och vid utlagda risvåhl. Stim, någon annan tid på året, har icke observerats.

Braxen och Löjor leka liktidigt med hvarandra; den första leken, när Häggen blommar, den andra vid Midsommarstiden; Löjan vid Stenuddar, Braxen vid gräsland, der dybotten finnes; för det mesta der vädret ligger på. Braxen stimmar i medio af September på djupet.

Abborren leker från medio Maji till medio Junii vid djupare stränder på stengrund; Stimmar vid olika, obestämda tider på sommaren der stenbotten förefinnes.

Gäddan leker 3^{ne} gånger; Isgäddan, då bäckarna bryta sjöisen; Frögäddan vid islossningen och Blomstergäddan då sjöarna äro isfria.

Laken leker i början af Februarii, dels på djupet, dels närmare land.

Slom leker i början af Maj vid djupa land med dybotten, stimmar vid obestämda tider under varmaste sommaren.

Sickling leker i början af October, går mot vinden, så nära stranden som möjligt, stimmar lik Slommen.

Gers: Denna fisks lektid är obekant, finnes öfverallt i sjöarna, till allmän förargelse för långrefsutläggare, emedan han dels äter upp masken, dels ifall han stannar på kroken, icke är begärlig för någon roffisk.

Ålens natur är obekant, finnes ej heller i större mängd. I Östra Örten, hvilken sjö ligger längst söderut, leker all fisk först; i sjön Skärgen, som ligger längst norrut, och 1 mil från Örten, leker fisken omkring 14 dagar sednare.

Romläggning: sker der leken är, vid stenstränder och risvål; Fiskynglet håller sig i lugna, varma vikar, vid Båthus, Broar, m.m., om vintern tycks det vara fördeladt öfver hela sjön, emedan, när om vintern någon vak upphugges, det genast blir synligt vid ytan. Gäddan äter ormar, grodor och alla fiskslag, äfven sin egen afföda; man har äfven funnit vattenlämlar i deras innanmäte. Laken och Abborren äta äfven alla slags fisk. Ålen: agn, insecter och alla i vatten liggande, ruttnade ämnen. - Alla de här nämnde, öfriga fiskslag äta mask och insekter. - Födan är för fisken begärligast i varmt, klart, litet blåsigt väder och har man observerat att Gäddan är glupskast under nymåne.

Kärnar: Bergkärn, Damkärn, Långkärn, Björkkärn, Svartkärn, Abborrkärn och Lersjökärn.

De 4 förstnämnda Kärnarna äro lika till sin natur, med 2 famnars djup och mossiga stränder, innehålla Laxöring och Spragg.

Laxöringen leker i September, dess föda består af Spragg, mask och insecter, nappar bäst i storm och regnväder.

Svartkärn: innehåller blott Abborre, som likväl icke uppnår den storlek, som i sjöarne.

Abborrkärn: innehåller Laxöring och Abborre, hvilka uppäta hvarandra.

Lersjökärn innehåller blott Abborre och Spragg.

Fiskfångsten: Med Not, som vanligen är 5 alnar djup, 40 famn. lång med $\frac{1}{2}$ tums till $\frac{2}{3}$ tums maskor på possen; och på armarna $\frac{3}{4}$ tums till 1 tums; begagnas båda under sommar och vinter.

Med Nät, till Gädda under hela sommaren; maskor af 1 tum.

" " till Mört " " " äfven vid leken; maskor af $\frac{2}{3}$ tum.

Med Nät, till Lögor under hela sommaren äfven vid leken; maskor af $\frac{1}{2}$ tum.

Med Nät, till Braxen under hela sommaren äfven vid leken; maskor af 3 tum.

Med Ryskor för Gädda, Abborre, Braxen, Lake, Ål från $\frac{1}{2}$ tum till 1 tum.

Med Mjälär för Mört och Abborre vid lektiden af $\frac{1}{2}$ till $\frac{2}{3}$ tum.

Äfven begagnas Sprötmjälär.

Med Håf af 4 alnars diameter med $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{4}$ tums maskor.

Med Långref samt med Metspö och så kallad Pimpel.

Grundskälet för fiskens aftagande här i orten, härleder sig från öfverdrifvet begagnande af allt för fina Skottnät; af den för fina Noten, hvarmed en mängd småfisk tages, som likväl vid stranden qvarlemnas och förruttnar; samt af det aldra skadligaste, den fina Håfven, som nästan hvar och en, vid sjön boende, brukar, med hvilken så mycket fiskyngel som kan åtkommas, tages, och i tunnor nedsaltas.

Östanås den 15 Junii 1854.

J.J. Sternemann.
Jan Fr. Andersson Skogvaktare.
Fr. Sohlberg f.d. Hammarsmed.

James Maule.
Per Larsson Rättare.
And. Bergström Hammarsmed.

CARLSKOGA HÄRAD

Uppgift på de Sjöar och Elfvar som finnas inom Carlskoga Beragslag, tillgränsande Warneas, Wismnuds, Mysunds, Knista och Grythytte Socknar samt öfver de i dessa vatten befintliga Fisksorter.

	Lax	Öring	Ahl	Åbborre	Gädda	Braxen	Gös	Lake	Morf	Stk	Ben	Löga	Gers	Små Stom	eller Hörs
<u>Carlskoga Socken</u>															
Nöckeln	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Wismnen															
Wester sjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Öster sjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Ölen			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Wätsjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Elgsimmen			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Rösimmen			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Gryten			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Lonn	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Immsjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Lersjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Gällsjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Höllsjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
<u>Sjarkärns Sjö</u>															
Ålkvettern	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ullvettern			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Frövettern			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Herrsjön			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hvålängen			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Thohr			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gryttingen			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<u>Elfvar inom häradet</u>															
Svart o. Löthelfvarne	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Timselven			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kjedelfven			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tröselelfven	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jankeelfven			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Immeelfven			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

A n m ä r k n i n g a r

Under en tid af 37 år som undertecknad vistats i denna ort, har jag somoftast idkat fiske i Nöckeln, Wismnen, Westersjön, Ölen, Lonn, Immsjön, Ålkvettern, Ullvettern och Herrsjön, samt i Svart-Tims och Tröselelfvarne, hvarvid hufvudsakligast begagnat Långref, samt met, stant och stökrok. Dock någon gång not nät och ryssjor, men med mindre fördel.

Nöckeln, denna en mil långa sjö, uti hvilken inflyta Svart, Tims och Tröselelfvarne, har ett enda utlopp, vid Degerfors, som der får namn af Löthelfven. Fisket har i berörde Sjö fordom varit serdeles lönande, men är nu ganska magert.

Wismnen likaså 1 mil lång, der finnes god tillgång på Åbborre och Gädda ovanligt stora och feta. Ingen elf, endast några bäckar löpa in i denna sjö, hvars botten hufvudsakligen består af sten utom på djupet der sand och lera samt på några ställen dya förekommer.

Wester sjön temligen fiskrik, der rådande sorter äro Braxen, Gädda och Åbborre. Såsom endast några gånger besökt, saknas här kännedom om serskilda förhållanden.
Öster sjön mycket grund och nästan igenväxt med hvass och fräken hvadan här endast nät kunna begagnas.

Ölen har ovanlig tillgång på Åbborrar äfvensom gädda, hvilka sorter äro väl vuxna, feta och till färgen mörka. Dya är här den mest rådande botten.

Lonn och Immen. I dessa sjöar är god tillgång på stor och fet braxen. I Lonn som är ganska grund, på sin höjd 4 fannar djup har med not synnerligast vintertiden åtskillige gånger påträffats Braxenstånd eller Stimm, hvaraf uptagits från i till 3 skålpund i draget. Braxen leker emellan pingst och hiidsommar, då häggen och enbusken blomma. Gädda och Åbborre är dernäst mest rådande.

Wätsjön, Elgsimmen, Rösimmen, Gryten, Lersjön, Gällsjön och Höllsjön har jag sällan besökt såsom mera aflägsna från min bostad, att jag icke om dem och fisket der, kan något förtälja. Ålkvettern. Bästa fiksjö i hela orten. Braxen leker här omkring Pingst och Gösen vid Hiidsommarstiden - hvarunder försträmde slag gå upp i hvass och gräsvikarne och der lägga rommen, hvarefter ynglet utvecklas i några år, hålla sig sedermera på djupet der dy- och lerbotten finnes tills de hunnit vexa och sjelfva leka, då de återgå till landet och födelsevikarne och fångas med not, nät, ryssjor och långref, på den sednare efter lektiden så länge sjön är öppen.

Gösen leker dels på djupet, dels ock på sand och stengrundar der rommen lägges, men går icke upp i vikar eller åt land. Fångas mestadels med nät och långref, nappar bäst då kroken är agnad med Slom, hvilka små "tusenbröder" tagas med not, men som de endast äro $2\frac{1}{2}$ à 3 tum långa, fordras att notpåsen är mycket fint bunden om de skola kvarstadna.

I Ullvettern är lika förhållande med dessa fiskslag.

Efter berättelse skulle i dessa fiskvatten ingen ål varit synlig förr än Götha Canal öppnades, och omkring början af 1820 talet fångade jag ål i nästan alla omstående vatten till och med i aflägsna Skogskärnar som icke hade communication med andra Sjöar eller elfvar. Under denna tid aftogo kräftorna, men nu sedan ålen betydligt förminskats ha de åter tilltagit. Gamla fiskare förmena 'att då kräftorna byta om skal i Junii och början af Julii och de då krypa in i hålor i elf och sjöbräddarne uppsökas af ålen, som spisar af dem begärligt, och då de öfverblifna hunnit tillfriskna visa de repressalier under det ålen ligger sjuk och byter om skinn".

På våren efter islossningen begagnas här nästan i alla sjöar att, omkring utlagda fiskbråtar, der Abborren, isynnerhet der de små stimma, en sorts så kallade kupor eller mjårdar, dels bundna af finmaskadt garn, dels ock af stickor eller videqvist med strutformad ingång, uti dessa inkrypa Abborrarne 1.000 tals och uphemtas. Detta fördömda fiske medtager flera års yngel och förminskar tillgången af denna fisksort så betydligt, att denna redskap begagnad för Abborre helt och hållet borde förbjudas. Deremot kan den utan skada nyttjas vid mörtlekarne. Dernäst anser jag äfven som skadlig redskap, så kallade håfvar, hvilka äro djupbundna i fina maskor kring en jernbåge af v.p. $3\frac{1}{2}$ à 4 alnars diameter, dessa nedsänkas på grundar vid för detta ändamål anlagda ris och löfbråtar, der såväl större som isynnerhet små Abborrar stimma, stadna öfver håfvet och stura på vid garnet bundna lappar af rödt kläde och förtent jernbleck, håfvet updrages då hastigt och fisken stadnar i påsen. På detta sätt ödas dagligen en stor mängd yngel. Öfver de i öfrigt framställda frågorna vågar jag icke vidare ingå detail, helst jag icke ex professo är fiskare.

Haga i Junii 1854.

Joh. Er. Fegraus

WISSNUMS- OCH FRYKSDAHL'S HÄRAD

Dessa skrifter öfversändas till genomläsande af Herrar komiterade och torde derefter skyndsammast i följande ordning befordras:

Herr Brukspatron Kn. Strokirk - Åtorp - Gidetorp
Herr Häradshöfdingen C.D. Löthner - Christinehamn
Herr Häradshöfdingen Fr. von Vicken - Christinehamn - Uggebohl
Herr Kronofogden C. Unæus - Wee
Herr Brukspatron O.B. Pettersson - Carlstad - Stöpafors
Herr Kapten och Riddaren C. Naucclér - Carlstad - Berga
Herr Inspektor O.P. Persson - Carlstad - Fjell i Kila Sⁿ
Herr Lieutenant A.R. Geijer - Carlstad - Herresta

hvarefter de torde mig återställas vid sammanträde den 29 Nov. 1854.

Franz von Schéele

Till svar på de i det erhållna Circuläret framställda frågorna rörande Fiskerierna, får jag lemna följande upplysningar, grundade dels på egen erfarenhet, och dels på andra trovärdiga personers uppgifter, hvilka i nedannämnde fiskevatten idkat fiske.

Af större vattendrag finnas i mitt grannskap Letelfven och sjön Skagern, och är det egentligen Letelfven, om hvars fiske jag har någon närmare egen erfarenhet.

Här förekomma temligen talrikt: Gädda, Abborre, Ål, Id, Mört, Lake, Rudor, Löga och Gjers, samt sparsammare Lax, Laxöring, Gös, Braxen, Sik och Nors.

Gäddan leker i April och Maj månader, och börjar sin lek så snart isen börjar lossna vid stränderna; till lekställen väljer den helst öfversvämmade ängar, och går der ofta så högt upp att den endast har 1 kvarters djupt vatten; i små bäckar, helst om dessa ha gräsigt botten, går den ock gerna upp. Leken börjas af de mindre och slutas af de största; vanligen följas de parvis åt, och vill man i allmänhet hafva anmärkt att honan är större än den henne åtföljande hannen. Vid denna tid fångas gäddan mest med ryssjor och lägnät med $\frac{1}{2}$ tums maskor, någon gång också med ljustring vid bloss. Efter lek-tidens slut fångas den hela sommaren med Långref, Not och Skottnät.

Samtidigt med gäddan, men något sednare inträffar Abborrens lektid, och väljer denna helst sådana ställen der samlingar af ris och sjunkna träd eller dylikt finnes. Fångsten sker likasom gäddans med ryssjor, nät och mjärdar. I Augusti samlar sig Abborren i stim, dock så att endast lika stora följas åt, och kan då ofta med not fångas i temmelig mängd. På långref och skottnät fångas den också under hela sommaren. Under vintern samlar den sig också i stim, men då både större och mindre tillsammans, samt håller sig då helst i sådana vikar der vattnet icke strekar starkt. Metning på isen kan ibland vara ganska lönande, om man träffar ett större stim.

Om Ålens fortplantningssätt har jag icke kunnat få någon upplysning. Den fångas med långref hela sommaren och på ett ställe i ålkista, då den om hösten, i Augusti och September, går utför elfven. I Letelfven såväl som på många andra ställen har man gjort den observation att Ål och Kräftor icke samtidigt träffas i mängd. För 40 à 50 år sedan träffades icke Ål, men på Kräftor var då god tillgång i Letelfven. Kräftorna försvunno sedermera och Ål fick ganska mycket, men nu synes Ålen på nytt vara i aftagande, sedan Kräftorna under de sista åren börjat återkomma.

Iden leker i slutet af Maj månad, helst på grundt vatten med gräsigt botten, om den icke skrämmas derifrån. Leken försiggår på ett par nätter. Den stimmar sedermera under sommaren då vädret är vackert invid gräsbeväxta land, och fångas såväl på långref, som med not, nät och ryssjor.

Mörtens lektid infaller också i slutet af Maj, och försiggår numera på djupare vatten, sedan den under lektiden blifvit skrämd från sina vanliga lekställen. Den går också i stim under sommaren, och fångas med samma redskap som Id.

Laken leker vid nyårstiden på stengrund, men fångas då mindre, hvaremot den straxt efter islossningen med ref och mjärdar fångas. Då vädret om våren är snöigt och kallt, och annan fisk gerna håller sig på djupet, går laken deremot till lands.

Rudor uppehålla sig i vikar med dybotten och lugnt vatten, der de leka omkring midsommartiden, men äro icke föremål för något särskildt fiske, ehuru de stundom fås på nät eller not.

Lögan leker från slutet af Maj till Midsommartiden 2 à 3 gånger, på grunda steniga ställen, och fångas då lätt med finare nät.

Gjersens lektid säges inträffa samtidigt med Abborrens, men på djupare vatten. Den går sällan in till land, och som den icke är föremål för särskildt fiske, så har jag om den inga säkra uppgifter att lemna.

Laxfisket var fordom mycket gifvande i Letelfven, och sådana fisken äro ännu kvar vid Munkforss och Lideforss, men sedan Gullspångs-elfven blifvit dämd för det der inrättade Laxfiske, har detta fiske i Letelfven betydligt aftagit. I nedra delen af elfven vid dess utlopp i Skagern fås dock ännu någon Lax på nät, likasom i de vid Munkforss inrättade Laxkar, men så högt som till Lideforssen kommer Laxen numera endast vid högt vattenstånd. Maj och Juni månader äro de tider då Laxen på nämnde ställen mest fångas, men den drifver sedermera hela sommaren i elfven. Utan att med full säkerhet kunna uppgifva det, vågar jag dock antaga att Laxens lektid inträffar i Augusti och September, emedan man före denna tid får romfyllda laxar, hvaremot den lax som någon gång sent om hösten fångas vid nedgåendet ur elfven mistat sin rom, och har blekare, magrare kött. Då vid högt vattenstånd mera lax än vanligt kommer upp i elfven, fångas den på vissa ställen med not, nattetid, likasom den någon gång metas, men i vanliga år lönar sig intetdera af dessa fiskesätt.

Laxöring förekommer af 2^{ne} slag; den ena större, af ända till 6 à 7 markers vikt, och den andra, sällan uppgående till 2 skålpund. Båda slagen förekomma i Letelfven, och den mindre derjemte i en i Letelfven utfallande bäck. Den fångas dels i not, dels och mest på mete i forssarne. Laxöringens lektid säges inträffa vid Michaelsmässan.

Gös har på sednare åren mycket aftagit; den fås dock ännu stundom i not och på långref. Dess lektid infaller vid Larsmässan på djupare vatten.

Braxen har också på sednare tider aftagit, och man vet numera icke något ställe der den håller ordentlig lek, sedan dess gamla lekställen blifvit öfvergifne till följe af ovarsamt fiske under lektiden. Den fås numera endast någon gång i not och på långref.

Sik har först på sednare åren visat sig i elfven, och förekommer icke i någon mängd.

Nors finnes icke mycket i Letelfven, hvaremot den i Skagern, vid elfvens inlopp der, fångas till icke ringa mängd under lektiden i början af Maj månad. Bland Norsen fås då också Slom, en särdeles eftersökt och omtyckt fisk.

Det är en allmän erfarenhet att fisket i Letelfven på sednare tider mycket försämrats, och orsakerna härtill torde förnämligast böra sökas deruti att en mängd personer, som icke ha någon annan fisk-redskap, sommaren igenom fara med skottnät och pulsa fisken emot dessa, hvarigenom fisken icke allenast under lektiden skrämmer från sina lekställen utan också annars hindras att gå i land, och i stället håller sig på djupet. En annan orsak till fiskets af-tagande är också att söka i de fint bundna notar som användas, hvaruti ynglet, kanske till större mängd än den vuxna fisken, fångas.

Det ofvan sagda gäller egentligen Letelfven, I norra delen af Skagern, som ligger inom Wisnums Härad, idkas med undantag af Nors-fisket om våren, och något Lake-fiske om vintern intet fiske, då sjöns betydliga djup gör det svårt att med någon redskap träffa fisken.

I de inom Nysunds Socken belägna mindre Kärnar fångas endast undantagsvis Gädda och Abborre, de enda fiskslag som man vet förekomma i dessa. Endast i en liten Skogssjö, Grytsjön, påstår man att Ål der-jemte skall finnas, ehuru jag icke har mig bekant att någon sådan fångats der. Abborren i dessa Kärnar har en mörkare färg och mindre god smak än i större vattendrag.

Lidetorp d. 7 Juni 1854.

K. Strokirk

Till följe af Välborne Herr Bergmästare Fr: von Schéeles äskade upplysning, rörande fiskeriets tillstånd inom Länet, få undertecknade såsom boende i samma Socken härmed gemensamt afgifva följande.

De i vårt granskap befintlige större Sjöar, i hvilka vi idkat fiske, äro öfra Fryken, mellan Fryken, Rotten och Björken med Hån för hvilka Sjöar vi i Tabellform här nedan få redogöra.

Fisksorter	Tillgång	Fångst	Lektid	Stim å andra tider än Lektid	Lekställets Botten	Fångningsättet under Lektiden öfriga tiden	Fångningstiden under Lektiden öfriga tiden	Mätens proflek eller hvarf på 1/4 aln
<u>Öti Frykarna</u>								
Lax	ringa	obetydlig	början af Oct.	Augusti	Rottnaforsen	Nät och understunden på Ref	October	2 1/2
Lake	god	medelmättig	medio af Febr.	-	Gräsbottnen straxt utanf. stenstrand grunda Gräsland	Ryskor o. Njårdar	Febr.	-
Gädda	ringa	d ^o	d ^o af Majj	-	-	Nät o. Ryskor	Majj	3 1/2
Åbborre	medelmättig	ringa	sl. af Majj	Rötmånaden	Stenstränder o. stengrund	Ref	-	-
Äraxen	ringa	obetydlig	börj. af Junii	-	Björkeforss-ström	Nät, Ref, Häf och Mete	Majj o. Junii	3 1/2
Äld	medelmättig	d ^o	sl. af Junii	-	Ryskor	-	Junii	2
Sik	d ^o	d ^o	börj. af Majj	Rötmånaden	Forsarna vid Rottna o. Björke	Ryskor o. Ref	Majj	2
Stinta el. Siklöja	god	medelmättig	sl. af Nov.	-	Sand o. Stengrund	Nät o. Not	November	3 1/2
Wört	d ^o	d ^o	sl. af Dec.	nästan alltid efter termidsommar men synnerl. Aug. Sept.	Not	Not	December	-
Stäfling	god	Ringa	sl. af Majj	-	Småsten	Not o. Njård.	Majj	4
Slom	medelmättig	Ringa	vid Ahlförets sprittning	-	Sandgrund, strömmar o. bäckar	Nät o. d ^o	Majj	7
Löjor	ringa	medelmättig	d ^o	-	Häf o. Nät	Not	Majj	7
Ärs, Stenbit, Spragg	medelmättig	högst obetydlig	Junii	-	Strömmar	Metas	Junii	-
Reijönögon	medelmättig	tages efter behof till Refagn	-	-	-	-	-	-
<u>Öti Rottien</u>								
Lax	god	ringa	sl. af Sept.	-	Stenforssar	Större Njårdar o. Ljuster	September	-
Laxör	medelmättig	d ^o	d ^o	-	Stöpa o. öfra Rottna	Nät och Metning	d ^o	6
Lake	god	medelmättig	okänd	-	na Elfvar	Ref	hela året på öppet vatten	-
Gädda	medelmättig	ringa	början af Majj	-	okänd	Nät o. Ryskor	Majj	3 1/2
Ål	ringa	obetydlig	-	-	grund Grässtrand	Ref	-	-
Åbborre	god	medelmättig	medio af Majj	Rötmånaden	Stenstränder o. Stengrund	Ref	Majj	3 1/2
Stinta el. Siklöja	god	ingen	okänd	hela Sommaren	Stenstränder o. Stengrund	Nät, Ref o. Metning	Majj	3 1/2
Näff	god	medelmättig	medio af Majj	-	okänd	-	-	-
					Småsten	Nät o. Njårdar	Majj	4

forts.

Fisksorter	Tillgång	Fångst	Lektid	Stim å andra ti- der än Lektid	Lekställets Botten	fångningssättet under Lektiden	öfriga tiden	Fångningstiden under Lektiden	öfriga tiden	Nätens proflek eller hvarf på 1/4 aln
<u>Uti Rotten</u>										
Stäfling	god	ringa	början af Maj	-	Sandgrund, strö- mar o. Bäcker	Nät	Nät o. mete	Maj	Sommarn	6
Slom	god	medelmättig	d ^o	-	öfra Rottneelvs utlopp	Häf	-	d ^o	-	-
Löjor	högst obetyd.	ringa	Juni	-	ström	Nät och metning	-	Juni	Höst och Vår	10
Gärs, Stenbit, Spragg o. Hejonögon	} medelmättig	tages efter behof till Refagn	-	-	-	-	-	-	-	-
<u>Uti Björken och Hån</u>										
Gädda	god	medelmättig	början af Maj	-	grunda gräsland	Nät o. Ryskor	Ref	Maj	Sommaren	3 1/2
Graxen	god	d ^o	slutet af Maj	-	Lerbotten med fräkengräs	d ^o	d ^o	d ^o	d ^o	2 1/2
Lake	ringa	ringa	början af Jan.	-	Sand och sten- botten	Ryskor	d ^o	Januari	Våren	-
Ål	god	medelmättig	-	-	-	-	Ålkiator o. Ref	-	Aug. o. Sept.	-
Äbborre	ringa	obetydlig	medio af Maj	Rötmånaden	Stengrund	Nät o. Njär- dar	Ref, Häf o. Metning	Maj	hela Sommaren syn- nerl. Rötånaden	4
Äfört	medelmättig	ringa	d ^o	-	Stenstränder	d ^o	Mete	d ^o	Sommarn	6
Löjor	ringa	obetydlig	Juni	-	Stenbotten	Njär- dar	d ^o	Juni	-	-
Hejonögon, Gers, Stenbit o. Spragg	} medelmättig	tages efter behof till Refagn	-	-	-	-	-	-	-	-

Den i Sjön Rotten befintlige Lax synes vara af 2^{ne} slag, den större sorten som i storlek uppgår till omkring 10 skålpund är så kallad krok- eller Näbb-Lax af mörk färg med dunkla röda prickar. Den mindre sorten, uppgår ej i vikt till mera än 5 à 6 skålpund är mycket blank till färgen med mörka prickar utan krok eller näbb och är nästan genomskinlig samt fetare än den större sorten. Abborren uti förutnämnde sjö är ovanligt fet och välsmakande, hvaremot Laken i denna sjö är mager och till större delen liten. Gäddorna uti Sjöarna Öfra och mellan Frykerna äro i allmänhet stora och särdeles goda. Frykens Lake är för sin godhet allmänt känd.

I Skogarna häromkring finnas flera smärre Sjöar och Kärnar hvilka nästan allmänt äro omgifna af flottmossland. De häruti befintlige fiskslag utgöras mäst af Laxör, Abborre och Spragg samt i en och annan äfven Braxen, Gädda och Mört hvilka fiskslag hufvudsakligen leka 3^{ne} veckor tidigare än i Sjöarna Fryken.

Uti Ransbyelfven af Lysviks Socken och i Leran vid Skäggeberg uti Sunne Socken finnas Kräfter till tämlig mängd, men mycket små.

Allmogen här i trakten befatta sig visserligen tämmeligen allmänt med fiske, men göra ingenting för fiskynglets fredande medelst utläggande af risbråtar etc. utan söka tvertom utrota synnerligast Abborre ynglet medelst fina håfvor som af dem skoningslöst begagnas under hela sommaren.

Öjervik den 29 Junii 1854.

J.G. Örtenholm

E. Naucler

Bernh. Pettersson

Till följe af Circulairet af den 15 Maij, hvilket den 29 samma Månad, kom mig tillhanda, får angående Fisket i min ort lemna följande upplysningar.

1. De Sjöar, som äro i mitt granskap är äfven Fryken på 3/4 mils afstånd, i den samma har ej fiskat, annat än vid den tid Laken leker, hvilken inträffar i början af Febr. och leker den på Grundar men synnerligast i Sundet, mellan Öfra och Mellan Fryken, men har på sednare åren tyckts mig blifvit i aftagande.

I Fryken finnas flere Fiskslag, såsom Lax, Gädda, Åhl, Id, Stäfling, Sik, Sarf, Löga, Stinta, Mört, Abborrar, m:fl: slag, äfven Slom, hvilken sistnämnde leker i medio af denna Månad och tages då med Håfvar i Sunden och Elfvarnes utlopp; I år har deraf fångats ovanligt mycket.

De andra Fisksorterne känner icke när de leka eller huru med dem förhåller sig.

2. Sjön Björken är bredevid, der jag bor, och finnas i den samma följande Fiskslag:

Gädda, den börjar vanligen att leka i början af April, fångas då med Ryskor och Nät, men har på sednare tiden mycket förminskats. Mört, leker 3 à 4 dagar vid den tid Ahlen slår ut sina löf, fångas då i utlagda bråtar, med Spömälar, är för det mästa mycket små, och fås ej mycket deraf sedan han lekt.

Abborre, leker vid den tiden Björken slår ut löf och fångas då i så kallade Spömälar, men är i allmänhet mycket små och mager, fångas sedan medelst granna Håfvar vid utlagda Bråtar, och äfven stundom i öppna Sjön då den stimmar.

Lake leker vanligen vid Jultiden, men i anseende till sjöns olika höjd kan ej fångas något deraf, och fåss nästan inga på Ref om Sommare.

Slom, finnes en myckenhet, men mycket små, leker före eller efter då sjön ränsar, men fångas intet deraf.

Braxen eller Pankor, har visst förr lekt i början af Junii och till och med vid Midsommartiden, i år lekte han den 25 och 26 Maij, och kan visst fåss deraf temmeligen, då han påträffas, men det sker ej många gånger, men låter sedan drifva sig med vädret då det blåser starkt, kan då tagas med Not och Nät i Vikarne är i allmänhet mycket små och mager, den största omkring 3 skålpund.

Röfena, leker straxt efter Braxen eller vid samma tid, fångas med nät och Mälar, är små och fåss ej något sedan den lekt.

Löga leker vid Midsommarstiden, drifver då uppåt Elfvarne och fångas då i Mälgårdar, deruti Trå Mälar sättas, är circa 4 tum lång, men benig, fås ej något af den sedan de lekt.

Åhl finnes visst något, vet ej då den leker, men fått uti Ryskor, en och annan, medan isen legat på Sjön, men är ej synnerligt stor, fångas sedan efter midsommar på Lång Ref.

Laxöring, finnes visst i Bäckar och Elfvar, men små och fåss nästan intet af densamma, vet ej då han leker.

Botten i Sjön består af Sten, Ler, Sand och Gyttja, Mossar stöta intill på flere ställen och intill dem är en mängd Trind Wass, deruti ynglet håller sig, och har der rik tillgång på föda, och fredar sig äfven der för sina fiender så mycket som möjligt.

I min trakt finnes visst flere smärre Sjöar och Kärnar, som jag ej fiskar uti, dock finnes der flere slags fisk, men i en finnes det endast Abborrar och fångas ganska litet men synes ej vilja blifva något mera deraf, och detta förefaller oss besynnerligt.

Björsholm den 31 Maij 1854.

E.G. Brogren

Med anledning af Bergmästaren m.m. Wälborne Herr Franz v. Schéeles Skrifvelse af den 15 Maj 1854, meddelar Öfre Fryksdals Hushållsnämnd nedanstående svar å framställda frågor angående fisket inom Häradet:

1. Uti Häradet finnas följande fiskvatten: I Fryksände Sⁿ: Fryken, Hänsjön, Sisjön, Kälksjön, Bodasjöarna, N^a och S^a Ömlingen, Wassjön, Thorsby Sjöarna, Stöpsjön, Welen, Kilsjön, Grundsjön; I Östmark: Kläggen, Flaten, en del af Röjden, Gräsviggen, Busjön, Hesslingarna; I Hvitsand: N^a och S^a Bracken, Vägsjön, Aspsjön, Zvällsjön, Mangsjön, Rattsjön; I Lekvattnets Socken: Lekvattnetsjön, Ämsjön. Genom Häradet gå följande vattendrag: Ljusnan och Mangslidelfven genom Hvitsand, och förenas i Öfre Bracken, samt faller ut i Fryken vid Bergsäng. Wäggsjöelfven, som drifver Wäggsjöforss wattenverk, förenar sig ock med Ljusnan. Röjd och Wiggelfven, som i Östmarksgård förenas och falla i Fryken vid Thorsby, sedan de upptagit Grundelfven, som kommer från Grundsjön. Rattna elf rinner från Norrige, genom Lekvattnet, och vidare till Gräsmarks Sⁿ. Badaelfven, som kommer från Elfdalen, och rinner i Fryken vid Bada bruk. Åshägsselfven, liten men fiskrik.

2. I Fryken finnas Gädda, Lake, Ål, Abborre, Braxen, Mört, Id, Stäfling (lik mört men med hvita ögon), Löja, Slom, Stinta, Sik, Lax, Laxöring, Gers, Simpa (lik Gers men med större hufvud), Sarve, Nejonögon, Sandödlor.
 I Hänsjön ofvannämnde slag utom Id, Stäfling, Stinta, Sik, Simpa, Sarve.
 I Sisjön. Ej Id, Stäfling, Slom, Stinta, Sik, Lax, Laxöring, Simpa, Nejonögon och Sandödlor.
 I Kälksjön finnas endast Abborre, Slom, Ål, Sarve, Gädda, Gers.
 I Badasjöarna finnas Gädda, Lake, Ål, Abborre, Braxen, Mört, Id, Löja, Lax, Laxöring, Gers, Nejonögon och Sandödlor.
 N^a och S^a Ömlingen lika med Badasjöarna.
 I Wassjön Gädda, Lake, Ål, Abborre, Braxen, Mört, Löja, Slom, Gers, Nejonögon och Sandödlor.
 I Thorsby Sjöarna Gädda, Lake, Ål, Abborre, Braxen, Mört, Löja, Laxöring, Gers.
 I Stöpsjön Lax, Laxöring och Abborre.
 I Welen Gädda, Lake, Ål, Abborre, Braxen, Mört, Löja, Lax, Laxöring, Gers.
 I Kilsjön lika med Welen.
 I Grundsjön Abborre, Lax, Laxöring.
 I Kläggen och Flaten lika med Kilsjön.
 Öfriga sjöar i Östmarks Sⁿ äro till fiskslagen Hushållsnämnden obekanta.
 I N^a och S^a Bracken: Gädda, Lake, Ål, Abborre, Braxen, Mört, Löja, Slom, Laxöring, Gers.
 I Vägsjön d^o d^o utom Braxen och Slom.
 Öfrige sjöar i Hvitsand äro Hushållsnämnden okänd.
 I Lekvatten sjön och Ämsjön: Gädda, Abborre, Mört, Löja, Lake, Ål och Laxöring.

3. Om våren leka i följande ordning: Gädda, Slom, Mört, Stäfling, Löja, Abborre och Braxen; Om hösten Lake, Id, Stinta, Sik, Laxöring, Lax. Leketiden är olika i olika Sjöar. Fisken stimmar utom lektiden både sommar och vintertiden.

4. Fisklekarna ske på grundt vatten, åtminstone till det allra mesta. Man vill påstå att Gäddan leker flera gånger om året, men detta anses orätt, men Löjan leker 2 gånger.

5. Obekant - men ynglet uppehåller sig vanligen nära land vid risruskor, gräs och vasar. Fisken lefver af Sjögräs, vattendjur, flugor m.m. Ål, Gädda, Abborre, Lake, Id, Slom, Lax och Laxöring, Gers äro slukfisk, som åtminstone till stor del lefver af andra fiskslag. Vid åskväder går fisken från grund. I storm går fisken djupare. I lugnt väder och solsken håller han sig i wattenytan.
6. Kärnar finnas många i skogarna, ofta med bråddjupa land. Dessa hafva alltid mindre tillgång och färre sorter fisk, sannolikt emedan få lekställen der finnas. Många Kärnar äro för odling utdikade.
7. Fisken fångas i allmänhet med Not, Nät, ryssjor, mjerdar (isynnerhet för Abborre), krok. Till bete begagnas mask, löja och gli (yngel). Krok är säkraste fiskesättet om sommaren. Fisken anses genom ofta förnyadt notfiske blifva underkunnig om sättet att undgå noten, gå under henne. Näten för braxen maskas tretum, för id tvåtum, för smärre fiskslag 1 tum - de göras 20 famnar långa och 1 famn djupa. Yngel till agn tages med fin håf. Not nyttjas vinter och sommar - äfven höst och vår. Nät i lektiderna vår och höst. Ryssjor om våren (för gädda) och vintern (för lake). Mjerdar i Abborleken. Krok så länge vattnet är öppet. Fisken biter bättre straxt efter islossningen och bäst om mörka hösten, då nätterna äro långa.

Fryksände den 1 Julii 1854.

Å Hushållsnämndens wagnar

A. Almqvist.

Tillägg: Fisket i orten är obetydligt, ingen kan genom dess idkan-
de bereda sig full bergning. Fisket är således en binäring. 1 skål-
pund fisk kostar nu 5 à 6^s rgd.

1. Mellan Fryken, som är skild ifrån Öfra Fryken med $\frac{1}{2}$ mils smalt Sund - samt sträcker sig söderut till Nilsby i Kihls Sⁿ.
2. Uti ofvannämnde Sjö o. Sund förekomma följande Fisksorter: neml. Gädda, hvaraf finnes en myckenhet - leker i slut af April o. början af Maj Månader - fångas dels med Ryssjor, Nät och Ref, - men fångsten blifver obetydlig, emedan stränderna för det mästa består af Sand å Stenbotten. Lax, finnes till ringa del, men kan fångas en och annan med Not. - Lake deremot förekomma i större mängd, leker i Sundet o. på Grundarne, vanligen i slutet af Januari o. början af Februari månader - fångas för det mesta med Ryssjor o. gifver en ganska rik fångst vissa år. Sik fångas dels med Nät o. Not. Stimmar sällan utom i Lektiden, som inträffar i slut af October och fortgår till medio af November Månader. - Id, har sin rätta lektid i början af Maj månad - men fångas obetydligt. - Åhl finnas obetydligt fångas dock på ref under Juli, Augusti å September Månader; dess lektid är för mig obekant. Abborre, Mört och Slom finnes en myckenhet - dess lektid är under Maj vid den tid hæggen lemnar sin blom.

Abborrens lektid är dock längre, än de öfrigas - dessa Fisksorter fångas dels med Nät o. Målar - men Slommen fångas med håf i Sundet, och der Rottna Elf faller ner i Fryken. Stinta finnes en mängd och fångas med Not under Juli o. Augusti Månader.

Till Herr Bergmästaren och Riddaren Fr. von Schéele!

Såsom något bidrag till de önskade upplysningarne rörande Fisket i denna tract, får jag äran meddela, dels hvad jag genom eget idkadt fiske vunnit, dels genom andra personer som dermed syselsatt sig, kunnat vinna, nemlig.

Boende vid öfra Fryken, i Fryksände Socken, uti hvilken Ljusnan och Mangs Elfverne, löpande genom Sjöarne Asp- och Bracknarne i Hvit-sands Socken, på östra sidan och Stor Röjd Elfven, löpande genom Sjöarne Kläggen, Flaten och Welen i Östmarks Socken på västra sidan, utfalla.

Uti öfra Fryken finnes: Lax, Braxen, Gädda, Lake, Åhl, Sik, Id, Stamm, Abborre, Mört, Slom, Stinta och Stäfling men är icke känt att Gös wisat sig. Af nämnde sorter fisk anses vara ymnig tillgång, ehuru svåra stränderne, äfvensom bråd-djup och Grund oftast, jemte mindre skicklighet hos fiskaren, göra fångsten otacksam, utom efter Slom och Stinta som om vår och höst ömsom lyckas.

Braxen, Stinta och större Mört samlas i större stim större delen af sommaren. Gädda, Lake och Mört leka å Gräs- och Gytje-botten å 2 å 6 alnars djup, Sik, Abborre, Stäfling och Stinta leka på Sten och Sandbotten, deraf tvänne förstnämnde sorter på betydligt djup, men Stäfling och Stinta på lågt vatten. Braxens lektid är i Junii Månad på Gräsbotten, fås här mycket sällan. Gäddans lektid är vid islossningen, Lakens i Februarii och Mört, Stäfling och Slom leka i Maij månad - dessa tvenne sistnämnde sorter uti Elf- och bäck-streke.

Något Wintermete i Fryken är icke öfligt men i mindre sjöar idkas det af en och annan. Uti mindre Sjöar, Kjern och Elfverna äro lek-tiderna tidigare än uti Fryken.

Gädda, Braxen och Lake fångas dels på ref och dels på Nät och i Ryssjor - Sik, Id, Abborre och Mört synnerligast på Nät af $1\frac{1}{2}$ tums grofva maskor. Lax och Åhl fås högst obetydligt, dock någon gång på ref. Slom och Stinta tages med Not.

Swenneby i Junii Månad 1854.

Joh; W; Warholm

	Lax	Gädda	Abborre	Lake	Ål	Mört	Slom	Stinta	Löga	Stäfling	Laxör	Sik	Röding	Ruda	Nors
Ragvalskärn		1	1		1	1		1							
Udden		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Lomkärnet														1	
Stubbkärnet														1	
Vattenafvas å Uddhedens udde														1	
Anneborgs kärnet														1	

b) Elfvar

Rottnan	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1			
Granån	1	1	1	1	1	1									
Kymsån	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1				
Borreelfven														1	
Ängs elfven														1	

Anmärkningar:

Braxen, som funnits i mängd i Sjöarne Rotten, och Udden, har på 50 års tid icke blifvit fångad, om ej en eller annan, såsom ett curiosum på Decennier.

Mört har funnits i Borrsjön, men nu mera helt och hållet försvunnit derur.

Sik har funnits i flera sjöar, men derur försvunnit. I Rotten och Udden, der den ännu fångas, är tillgången så ytterst knapp, att man fruktar detta fisksläktes försvinnande äfven der.

Gädda har funnits i Fiskarekärn, men nu mera derur totalt försvunnit. Må naturkunnige utforska orsaken till dessa försvinnanden. För oss öfrige människor förblifver det en hemlighet.

Lax går årligen upp genom Skarpeds forssar ur Fryken men synnerligen glest, så att knappt mera än 4 Laxar kunna årligen fångas. Denna fisk har för 15 à 20 år sedan äfven funnits i Grässjön, men synes der alldrig nu mera.

Tillgången på fisk i allmänhet är synnerligen knapp, så att högst få befatta sig med fiske utom vid leketiderna. De, som eljest fiska, anses för lättingar, eller är fiske räknadt såsom barns, orkeslösa

Gubbars och välmående personers nöje och tidsfördrif. Den enda fisk, hvarå god tillgång ännu finnes, är Stinta, serderles i Kymssjö- och Grässjön. Flere fattige hafva deraf sin näring och något till af-salu både under leke- och stimmungstiden.

B. Frågorna 3 och 4

Gäddan leker på ängsmark och gräsbottnen nära land a) dels vid islossningen och kallas isgädda, är af största sorten b) dels vid löfsprickningen och kallas frögädda af medelsortens storlek c) dels ock vid Häggens blomning och kallas blomstergädda af minsta sorten. Regeln är den, att de äldsta gäddorna leka först och derefter de yngre, sed nulla regula sine exceptione. Gäddan stimmar alldrig, men följer andra fiskeslags lekar och stim att jaga efter rof.

Med Abborren är förhållandet alldeles motsatt, så att den mindre sorten leker först, den större sist. Allmänna leketiden är vid islossningen om våren omkring vasar, ris, qvistar och skogsaffäl-len, eller i brist deraf å gräs, på hvilken botten och hvilket djup som helst: men Stor-abborren leker i sjön Rotten på ansenligt djup ej förrän midsommartiden. I allmänhet gäller såsom regel, att leketiden inträffar förr i smärre och grundare och sednare i större och djupare vatten. Abborren leker vanligen före mörten, men i Rotten, Udden och Kymssjön leker mörten först. Hans leketid varar circa 1 månad, någon gång ända till 6 veckor, börjar då grodorna qväka, och slutar vid midsommar; stimmar långsamt helst på djupet, men under vackert och lugnt väder äfven vid land. I storm leka både abborre, gädda och mört på djupet.

Laken leker öfverallt i orten vid Kyndelmessotiden om vintern helst på lerbotten.

Ål på lerbotten vid löfsprickningen om våren.

Mört leker tät vid land öfverst på vattenytan, går in i märdar, äfven om de ligga till hälften ofvan vattenytan, serdeles omkring vasar, grästufvor, ris, qvistar o. s.v. men inträffa storm leker han på djupet. När häggen börjar blomma är hans vanliga leketid, alltid efter islossningen och näst efter slomleken, varierar från början af April till början af Maji, varar alltid kort, stundom ej mer än 3 dygn. Han stimmar vid vattenytan i lugnt och vackert väder utanför vassbandet, der han upprörer vattenytan.

Slom leker då björkknoppen börjar grönska om våren nästföre mörten, samtidigt med ålen och stäflingen, på hvilket djup som helst, men djupast under storm.

Stintan leker om hösten, i Kymssjön vid Helgamessotiden eller den 1 November, i Grässjön och Rotten circa den 18 November, alldrig vid land, utan på djupet på hvilken bottengrund som helst, stimmar ofta om sommaren, vanligast vid midsommarstiden, går högt uppe i vattenbrynet när det blåser och regnar eller under storm och köld, men under värme och stiltje söker hon djupet, der hon då kan fångas i mängd. Bottennät utläggas då på 20 à 30 alnars afstånd ifrån vass-

bandet ut i sjön i halfcirkelformig bugt. I sjelfva nätens bugt fångas den mesta Stintan. Ju längre det lider på sommaren och ju varmare vattnet blifver, desto djupare stimmar hon. Denna fiske-sort är den enda, som rätt väl lönar fiskarens möda ej blott under leken utan äfven under stimmingen.

Lögan leker nästföre Midsommar, går då upp i bäckar, elfos eller sund, der wattenstråk finnes, helst på sandgrund.

Stäfling leker vid slomleken och stimmar vid Lögens leketid.

Laxör leker vid Mickelsmässotiden helst i rinnande vatten.

Siken leker vid Helgamässtiden invid land och på långgrunder samtidigt med Stintan.

Röding leker nästföre Jul, men låter svårligen fånga sig då. Han är en glupsk storätare af mörtrom, som tyckes vara utsatt för de fleste fiskars ödeläggelse. Denna rom är rödingens läckraste spis. Just vid mörtleken om våren fångas rödingen mera än vid hans egen leketid. Han går ej allenast på vasar, ris, qvistar o. s.v. der mörtrom finnes, utan ock på 10 famnars djup, der mårdar och tinor kunna vara utlagde. Han fångas då i dessa fiskredskap tillhopa med mört och det händer stundom att han i stim rundt kringgifver mårdarne på sjöbotten, om desse äro utvändigt belagde med mörtrom. Syftar man sakta och varsamt upp mårdarne, åtföljas dessa af Kringsimmande röding ända upp till vattenbrynet, der de, om försigtighet brukas, kunna fångas med håf eller Ljuster. Det tros, att rödingen har sin färg af mörtrommens.

Rudan leker en gång hvarje månad.

C. Frågorna 5, 6 och 7

Dessa ämnen, såsom mig icke bekante och otydligt för mig omtalde, sammansatte jag i ett svar. Naturens hemligheter kunna okunnige fiskare på landet icke utreda. Jag omtalar hvad de sagt, lemnande i sitt värde den sanna eller osanna gissningen.

Fiskarnes fortplantning i allmänhet genomgår en längre tidsperiod än de fleste andra djurs. De behöfva i allmänhet ett helt års tid blott för semination och rommens fullbildning och sedan en längre eller kortare tid för ynglets utbildning af rommen. När leketiden slutat, äro hannar och honor alldeles beröfvade hvarje ämne till mjölke och rom; men det dröjer vanligen icke längre än 14 dagar, innan det första embryon visar sig till ny mjölke och rom, nemligen i den eller de förut tömda säckar eller blåsor, hvori den fullbildade mjölken och romen förrut funnits. Detta embryon är blott en fin materia liknanade till färgen den blifvande mjölken och rommen, begynner sedan att växa och hårdna till consistens och sammanhang och romen att gryna sig, så att t.ex. Stintan, som leker i November, redan nu, den 20 Junii, har en grynad rom af samma färg, som den vid leketiden mognade, fast något ljusare. Nästföre

Leketiden, då hannens mjölke hunnit sin största fasthet och ymighet, mjuknar den och blifver snart rinnande. Man gissar derföre, att fisklekarne hafva afseende ej blott på den närvarande rommens fullbildning och fröbarhet, utan äfven på semination för det kommande året, en semination som åter skall göra fröbar ett å nyo följande års leketid. Man tror, att detta fisklekarnes dubbla ändamål är ögonskenligt af 2^{ne} olika momenter i leken. I början af alla fisklekar går hannen först och spiller sin först färdiga mjölke, då honan följer efter: när lekarne framlidit någon tid går honan först och släpper rom, hvarefter hannen följer och släpper mjölke på rommen. Detta förhållande, som tros vara ganska tydligt, åtminstone hos Lax och Gädda, skall beteckna de 2^{ne} fisklekarnes ändamål, nemligen semination och seminationens fröbarhet. Märkligt är, att den fruktsamma honan alltid är större än hannen, som gjort henne fruktsam, på samma sätt som med grodorna, nemligen så vidt det angår Lax, gädda, abborre, mört och Laxör. Hos andra fiskeslag har man antingen ingen eller en motsatt erfarenhet. Lax och gädda lefva i hjonelag, en hanne och en hona tillsammans. Honorna af andra fiskeslag tyckas befrynda sig med många hannar. Abborre och gädda släppa rom i större sammanhängande knippen, andra fiskar i frånskiljda gryn utan sammanhang. Abborren har blott en romsäck, andra fiskar 2^{ne}, skiljda genom en hinna eller diaphragma. Mörtens rom, som i en mängd gryn utströmmar och i mängd förtäres af andra fiskar, är så klibbig, att den med möda kan aftvås eller afskrapas de ämnen, hvarpå den fastnat. Denna klibbighet hjälper till dess räddning i någon mån; annars skulle den väl allddeles uppätas. Om storm uppstår nästföre isläggnigen om hösten, så att vågorna häfva sig, hinner fiskrommen ej att sjunka eller sätta sig, utan fastfryser i isen och förgår. Detta är isynnerhet märkbart med Stintans rom, som i myckenhet syns infrusen i nyis om hösten, helst efter storm. Besynnerligt är, att Laxen helst af allt bete äter sin egen rom, sedan menniskor förut förvällt den i varmt vatten. Laken tyckes vara minst nogräknad på föda, förtär all animalisk lemning. Lackerheter, som kan isynnerhet efterstår, äro färskt kalkkött, och färsk ost. Man vet ej, om han äter vegetabilier, men tror, att han äter jord på gyttjebotten. Ovig och klumpig lyckas han sällan fånga någon fri fisk. Derföre är han så mycket glupskare att taga fisk, som är fången. Denna glupskhet går så långt, att han sjelf fången i den torra fisksäcken, der inslukar smärre medfångar i sådan myckenhet, att ej allenast buken, utan äfven gapet deraf blifver öfverfyllda. Gräshoppor är mörtens, och styckade kräftor ålens käraste bete. Man ser, att fisken, fångad vintertiden, har smärre sjökräk bland sina excrementer, i synnerhet en larv, som innesluter sig i små barkstycken eller ruttna trädbitar, men fiskens vanligaste födoämne är en obegriplighet för mina consultativa fiskare. Man tror med skäl, att fiskarnes excrementer, kemiskt analytiserade, skulle härom lemna den bästa upplysning. Stintans träck är gulbrun, abborrens gråsvart, gäddans grå, mörtens brun, Lakens lik gyttjan på sjöbotten o.s.v. I allmänhet förhåller sig träckens utseende till fiskens eget sålunda, att en mörkare fisk har en mörkare träck, en ljusare fisk en ljusare träck. Häraf kan man sluta, att fiskens färg i någon mån rättar sig efter dess födoämnens färg. Ynglet tros, för mig osannolikt, hämta sin första näring af hannens mjölke. Det uppehåller sig första året omkring den trakt, der romen

varit lagd. I abborrens rom, som afsättes i sammanhängande knippen lik grodrom, tros alltid 2 och 2 romkorn vara homogena och närmare förenade än andra. Dessa höra till hvarandra och erfordras bägge till bildningen af en fisk. Man säger sig observerat, att midt emellan dessa 2 romkorn synes på tvären ämnet till rygghenan allraförst, hvarefter fisken utbildas med hufvud alltför stort i proportion till den sylrika kroppen, hvars ögonstenar en på hvardera sidan om kroppen uppkomma just af de 2 romkorn, som blifva kvar såsom sista bildningsämnet för ögonstenarne. Så tros ock att 2 romkorn erfordras till bildningen af annan fisk. Ynglet kan på en sommar hinna $1\frac{1}{2}$ tums längd.

Under storm och kallt väder vistas all fisk på botten eller djupet. Vid regn och åskdunder fångas laxör, abborre och mört på metspö och långref ymnigast. De nappa hastigt och häftigt en stund, och sedan är detta fiske förbi.

Allmänna fiskredskap här i Gräsmarken är ingen annan än Nät, not, ryskor, mårdar, tinor, håf, metspön, långref och ljuster. Dessutom döfvas lake, gädda o.s.v. på nyis om hösten.

Öfvertygad, att Herr Bergmästaren icke kunnat få någon oskickligare antecknare, skyndar jag att sluta detta för mig okända ämne,

Brandsbol d. 20 Junii 1854,

W; Svartengren
Comminister

Till Herr Bergmästaren och Riddaren Wälborne Fr. von Schéele!

Till följd af Herr Bergmästarens skrifvelse den 15de sistlidne Maij, angående upplysningars meddelande om Wattendragen och Fiskeriet i Orten, får jag, som af bristande sakkänedom i dessa fall icke kan eller vågar ingå i någon närmare beskrifning öfver de serskilta Fiskslagens fortplantnings-sätt och lefnadsförhållanden, endast ödmjukast anmäla:

Att de inom Östmark i närheten af min boningsort varande större watten bestå af Sjöarne Kläggen, Flaten och Weln, som alla äga förbindelse i den dem genomflytande från Röjdsjöarne i Norrige kommande Rögdelfven hvilken fortgår till och vid Thorsby Bruk utfaller i Fryken; att i alla dessa Sjöar och Elfvar naturligtvis äfven förekomma samma fiskslag neml: Gädda, Abborre, Lax eller Laxören, Åhl, Lake, Braxen, Löga, Slom, Mört och en Abborren liknande men mindre fisksort på ortens språk kallad Gers; Att dessa serskilta fisksorters vanliga lektider bruka inträffa för Lake i slutet af Februarii, Gäddan under islosstiden i slutet af Aprill eller början af Maij, Abborren i medio af Maj, Mört i slutet eller början af Junii, Braxen merendels genast efter som Mörten slutat, Lögan fyra särskilte gånger nemligen i början och slutet af Maij samt medio

och slutet af Junii kommande de minsta Lögorne i första samt de största i sista leken, hvaraf synes som denna Fisk skulle sammanlefva i olika stammar eller sig emellan fortplantas efter deras olika åldrar, samt slutligen Åhlen i Oktober; att med undantag af Åhlen och Abborren som antages lägga sin rom på ett något djupare watten, söka alla öfrige fiskslagen stränderne samt derstädes på olika från 1/4 till nära 2^{ne} alnars djup och helst någon gräsbevåxt lösare botten å gamla rishögar och trädstammar afsätta sin rom; att fisklekarne sällan äga rum vid samma stränder och på samma ställe 2^{ne} eller flere År på hvarandra, utan synes till någon del beroende af de under lektiderna rådande vindarne enär fisken dock synnerligen Braxen och Mörten så i stim som under lek ständigt gå med vädret; att, förutom Gädda, Åhl och Lake, synes alla öfrige fiskslagen åtminstone under sommartiden sammanlefva i stora stim som särdeles mot väderskiften äro oupphörligen i rörelse och gående från ena stället till det andra; att ehuru lektiderna ungefärligen samtidigt inträffa i alla ofvannämnde Sjöarne börjar de egentliga lekarne i sydligaste watten samt fortgår sedermera regelmässigt sålunda, att fisken i nordligaste watten leker sist och icke förrän lekarne slutat i de nedanför varande sjöarne och Watten dragen; att utom dessa nu uppgifne större Watten finnas öfver allt på Skogsmarken en otalig mängd småkärnar och elfvar hvaraf de flesta ha fisk dock sällan mera än ett slag i hvarje sålunda att den ena har Gädda, den andra Abborre och den 3^{dje} Laxören o.s.v.; att i en enda uppå mot norriska gränsen belägen mindre Sjö kallad Nyckelwatten finnes en laxen liknande fisksort kallad röding, hvilken endast under wintertiden på mete och i December månad då den leker, fångas på nät ehuru alldrig i någon mängd; att här ofvan uppgifne fiskeslagen under hela den tid på året då watten icke äro isbelagde, i mera och mindre myckenhet fångas dels med Not dels med Nät, hvilka för de serskilte fisksorterne hafva olika groflek nemligen för Abborre och Mört 6 band på 1/4 dels aln och Braxen 3 band på dito, samt Gädda 5 band på dito, dels med håf och dels med krok, å hvilka sednare såsom bete begagnar småfisk och Mask.

Millmark den 10de Julii 1854.

Carl Robsahm

NÄS, ÖLME, WÄSE OCH GRUMS HÄRAD

Enligt erhållet Circulaire af den 15 sistl. Maj från Bergmästaren och Riddaren v. Schéelè, får jag härmed lemna följande upplysningar.

De Sjöar, som undertecknad något fiskat i och följt fiskeriets förhållande här i mitt granskning inom Kila Socken, äro: Harefjolen, Sommeln och Sjön Sjö.

1. Harefjolen, som har förening med Wenern och Byelfs vattendrag, har samma fiskeslag som i Wenern, men Lax är sällsynt.

I Sommeln och sjön Sjö finnes all sort insjöfisk, utom Lax, Gös, Sik, Stamm och större Slom (Wahlslom). Vid de stränder, som ha gyttjebotten och äro belägna vid någon bäck eller elfmynning, fiskas Gädda först om våren medan isen ligger i slutet af Mars och början af April, ibland tidigare och ibland sednare, allt efter vårens tidighet. Den fångas då med Ryskor, som nedsättas vid land på 1 à 2 alnars djup, medelst vakar huggna genom isen. När Sjön blir ren från is, fångas den äfven med Nät och Not. Denna fisklek varar med somliga dagars uppehåll i 14 dagar och 3 veckor. Denna fisk har mycket aftagit på sednare åren, och idkas nu med förlust vid de flesta stränder i dessa Sjöar.

2. Nors, men kallas här Slom, och har samma lukt och smak som Slommen i Wenern, och är troligen af samma slägte; den är här i allmänhet mycket små, 2 à 3 tum lång. Fångas under det den leker, straxt efter det sjön blifvit ren från is, som i de flesta år brukar ske i slutet af April och början af Maj. I sjön Sjö fångas den under natten mest med en större Not, ty den leker på djupet, 5 à 6 famnar stundom grundare. Noten skall vara mycket finbunden, i annat fall går denna småfisken igenom. Det går så till under fiskningen, att flera Noter göras ut på ett och samma kast (varp) efter hvarandra. Den Noten som går efter får lika så mycket som den som går före; på så sätt drages kast i kast hela natten, så ibland när det lyckas kunna de uppdraga flera tunnor på natten med hvarje not. Denna fisk är mycket afsätterlig, emedan främmande folk från alla närgränsande håll passas på när fiskarne komma i land, och köper sig några kappar allt som de förmå bära till. Priset brukar var 10 à 12 RGs kappen.

I Sjön Sommeln fångas denna fisk med håf, på ett ställe i sjön fångas den någon gång med Not. Håfbogen är gjord af en jernten, en 8 à 9 alnar i omkrets, garnet som sättes i den är bundet med mycket fint band, hvarpå denna håfboge sättes på en 4 à 5 alnar lång stör, i akterändan af båten eller pråmmen, sättes en krokig stör $2\frac{1}{2}$ alnar lång, som lutar öfver vattnet, på öfversta ändan derpå sättes ett brandjern, gjordt nästan som ett halster, der på eldas med fet furuved, töre kallad. Pråmmen stakas fast på de ställen Slommen går till med en 4 à 5 famnars lång stång, då fiskaren kastar håfven med en stark fart i vattnet, der skenet af blosset gör största effecten på vattnet (för denna fisk håller sig alltid der mesta skenet är), hvarpå håfven drages med stadig arm, så djupt håfven kan räcka tills han får upp den. För några år tillbaka då det var god tillgång på denna fisk kunde en man på natten håfva upp en till 2 tunnor. Särdeles vackert var det att på afstånd se under den vackra vårnatten på den lilla sjön Sommeln, flera hundrade sådane eld-

bloss stå i rader efter hvarandra kring stränderna, hvaribland samma bloss för af och an öfver sjön flytande från det ena landet till det andra. Nu på några år har det mycket aftagit med denna fisken, under förlidna året äfven som i år, var det alldeles förspild möda försöka få denna fisk i både sjön Sjö och Sommeln.

3. Abborre börjar att leka i början af Maj på Stengrundar, och fiskas då i Sjön Sommeln med mjärdar bundna af enbast, de sänkas ned med några stenar, som läggas i mjärden, hvari är fästadt ett tåg med flöte i öfra ändan och sänkas ned på 1 à 2 famnars djup, stundom djupare. Abborren, som på så sätt fångas, är nu mera små och af mindre betydenhet, nyttjas äfven till större del till agn (engsel) på ref. I sjön Sjö fångas den vid midsommarstiden med nät, den abborren är större. Om vintern brukas meta abborren på isen med en krok stöpt af Tenn, fasonerad som en liten fisk, med en instöpt agnkrok i ändan, derpå bunden en liten röd lapp tätt invid kroken, sjelfva kroken är bar, det nyttjas ingen sort agn; denna krok är bunden på en tämmelig stark ref och släppes ned i en liten vak, omkring 4 tum i diametern, huggen med en bil genom isen. Det händer någon gång att en man på detta sätt på några timmar kan uppmeta $\frac{1}{2}$ till och med 1 lispund. Denna abborren är stor och kan väga från 2 till 5 skålpund stycket.
4. Mört, leker i början af Junii i Sommeln. Då göres vid landet i wassen på omkring 2 alnars djup, en så kallad mjärdegård, af friska granrisrusker, som fästas med störar i botten i en fyrkant, circa en 9 kvadrat alnar, deri läggas en 4 à 6 stycken af ofvannämnde abborrmjärdar. Mörten som fångas är små med hvassa ben uti, och är således af mindre betydenhet; den som nu fångas under lektiden är alltid minst och nyttjas nästan icke annat än till agn på ref. Stundom händer under leken, att några smärre pankor (mindre braxen) äro i följe med mörten och tränga sig in i gårdarne och gå i mjärdarne.
5. Braxen, leketiden dagarne före midsommar, ibland något förr, är det mest lönande fiske i alla ofvannämnde Sjöar, den är svår att passa på, ty lektiden är ganska kort, de år hon leker vid land (det tros hon somliga år leker på djupet). När hon leker går hon tätt inpå flåttland, för det mesta i småvikar, som ha gyttjebotten och äro beväxta med Sjögräs. Hon går tätt in i stimm före solens uppgång, vid soluppgången leker hon som bäst, hon gör hårda slag i vattnet, så att det ses stora hvirflar efter, så att hvarje grässtrån röres. Då skall man vara mycket tyst, ty om man med något buller kommer att skrämma dem, skyr hon hastigt och kommer icke åter på flera år. Den fångas med Nät och Ryskor, Not är bäst der botten är af sådan beskaffenhet att den kan gå. Noten kan hindras att gå tätt vid botten af för mycket gräs, dels af krakar och stubbar, samt tufvor. Ryskorna äro de samma som fångas gädda med om våren, Näten skola vara af groft band, äro de för fina, så fäster den icke, äfven kan den fångas i stora grofva mjärdar, som läggas uti vassen. I Harefjöltn och i sjön Sjö är stor braxen, från 4 till 6 skålpund stycket, i Sommeln är den mindre och af sämre beskaffenhet och kallas der pänka eller pank. För en 15 à 20 år tillbaka hände, att de i ett enda notkast (varp) kunde fånga 2 à 3 skålpund. Somliga år händer den går in i stim till land under våren utan att vara i lek, men går då icke så nära i land som vid lek. Merändels har hon varit

drifven af blåst; det kan nästan då icke synas att fisk är inne på notkastet, förrän man får noten nära land. Nu på sednare åren är sällsynt mot förr att få något stort braxenfång i synnerhet i Sommeln, der det tyckes är stort om man kan fånga 2 à 300 styck. under leken.

6. Löje (Löjan) är en små lös fisk, är mycket mindre än Wahlslom, leker 3 gånger i Sommeln under högsommaren omkring en 14 dagar mellan hvarje lek. Den leker vid land på Stenräflar. Hon slår i wattnet under det hon leker, så det höres lika som det skulle störtregna, hon leker både om natten och dagen. Den fångas med en dertill gjord mindre not, äfven med fina nät som läggas omkring lekstimmen i en halfcirkel, sen går en person vid hvarje ända på nätet och med en ruska slår i wattnet så att fisken genast springer på nätet och fäster i maskorna, sen tages nätet upp för att afplockas, hvilket är sent och bör vara bra med folkhjälp; när fisken är afplockad lägges nätet ut på samma sätt. Äfven fångas den med ofvannämnde Slomhåfvor. Fiskaren springer hastigt till land under det Löjan leker som bäst och slår håfven öfver stimmen och sen drager den nästan på tort land, då håfven hastigt uppvändes. På så sätt kan fångas en kappe i hvarje tag då tillgången är god. På detta sätt fånga Löjan är lättast och kan göras med en man.

Dessutom fångas hvarjehanda fisksorter hela året om under den tid Sjöarne äro fria från is. Nu mera brukas icke här att dragas isnot. Alltid passar fiskare på i godt väder och när det blåser sunnan eller sydvest; i nordan och nordostvind lönar alldrig att fiska. Under hela sommaren fiskas med ref, från början af våren till slutet af hösten. Agnen består af dels daggmask, dels med fiskagn, under högsta sommaren anses bäst daggmask. Derpå fås alla sorter fisk. Ålen tar bäst i Rötånaden; i Harefjolen fås äfven Gös. Ett nytt fisksätt har mindre benämlade tagit sig på nu under sednare åren. De har skaffat sig en sort håfvor, som kallas sänkhåfvor, de hängas på en stör, likasom en vågskål hänger på en vågbalans. I lugnt och vackert väder, samlas alltid småfisken (ynglet), en stor del så smått som synålar, vid grundar och skär samt vid vassbandet, så tjockt att man icke kan se annat i wattnet än denna småfisk; i sådane stimmar sänkes denna håf ned och håfves upp en mängd af detta gli. En stor del här af duger icke till annat än att ge Svinkreaturen. Sedan dessa håfvor har kommit i gång, har fisken mer och mer aftagit så att det nu mera är föga lönt att fiska, i synnerhet i Sommeln. Äfven skadar mycket de fina Nätena, sedan de börjat taga ofvannämnde Nors med dessa, har de rödgats göra dem mycket finare än i förra år, hvarmed det små ynglet medfölja.

Den lilla elfven, som minner ur Sommeln i Harefjolen, under namn af Torses och Kila elfven, äfven som den lilla elfven, som rinner ur sjön Sjö och förenar sig med Kila elfven, är af sådan obetydlighet, att något fiske icke lönar att begagnas.

Sjön Buvattnet, som sträcker sig in på Fjells ägor, den är omkring en snö fjerding mil lång, 1/8 mil bred och en 16 à 18 famnar djup nästan öfver hela sjön, med djupa stenland och höga berg omkring. Den fisk som här fångas består för det mesta af Abborre, Gädda och stor Mört, mycken Ål finnes äfven, som fångas med ref i Rötånaden,

på någon annan tid är icke lönt att fånga honom; fisken i denna sjö är bättre och fetare än i andra sjöar. Ålen är ovanligt stark. I anseende till de djupa stränderna, som förorsaka svårighet att fånga fisken, gör att denna sjö icke mycket begagnas att fiska i. Kanske den är den fiskrikaste sjö af de flesta af våra små insjöar. Den redskap som här begagnas består af Nät och Mjärdar samt Ref.

Kärn eller Kärnar finnas flera här i granskapet, som äfven är fisk uti, den består af mest abborre, den är små och mörkare i färgen än i andra sjöar, någon enda stor abborre finnes äfven. Den metas upp, och äfven håfvas den upp med de ofvannämnde Sänkhåfvorna. Någon annan redskap kan icke gerna begagnas, emedan botten är full med dråger och krakar, äfven i sjön Buvattnet är en myckenhet moras bestående af dråger och krakar.

Fjell i Juni 1854.

O.P. Person

Bergmästaren och Riddaren
Wälborne Herr Franz von Schéele
Carlstad!

Herrestad den 13 Juni 1854

Estimerade af den 15 sist. Maj, hvilket jag hade nöjet emottaga den 2 dennes, skyndar jag nu efter bästa förmåga att besvara: Särdeles road och intresserad af Fisket allt sedan yngre år, har jag derutinnan sökt inhämta, dels af egna rön, dels af mera sakkunnige och äldre personer, alla de upplysningar som kunnat vara till någon nytta för mig vid mitt fiskes bedrifvande, och har funnit dessa iakttagelser lända mig till särdeles nytta.

Jag går nu att särskildt besvara hvarje punct af Herr Bergmästarens skrifvelse.

Första puncten: Hvilka sjöar och elfvar förefinnas etc. etc.:

Från 1827 till 1843 bodde jag på Sätteriet Krokstad i By Socken och fiskade under denna tid dels i Wenern dels i Byelfven dock hufvudsakligast i den sistnämnde.

Från 1844 till 1851 bodde jag på Frälse hemmanet Ölserud i Kila Socken då mitt fiske egentligen bedrefs uti sjön Harefjorden.

Sedan 1851 har jag bott på Södra delen af Näs Härad på Herrestad, hvarest ej något mera wattendrag än Wenern finnes att fiska uti.

Andra Puncten

Fisksorterna uti såväl Wenern, som Byelfven och Harefjorden äro hufvudsakligen desamma, dock ges några fisksorter som t.ex. den så kallade Fet-Siken, Wimman jemte några flere som endast finnas uti Wenern. I Harefjorden består mesta fisken af Åhl, Gädda, Abborre, Gös, Braxen, Mört och Löja. Samma förhållande uti Byelfven. Uti Harefjorden tycks ej Lake trifvas, då den der endast förekommer helt små; såsom orsak härtill anser jag nämnde sjös ringa djup och i följd deraf varmare vatten. Lax fångas såsom högst rart någon enda uti Byelfven och Harefjorden, såsom orsak anser jag nyss åberopade, för Laken; Abborren tycks deremot, i dessa båda vattendrag, trifvas särdeles väl och skulle om det små ynglet ej borttogs inom kort otroligt föröka sig. Hvad Åhl, Gädda, Lake, Gös, Braxen, Mört och Löja beträffar, finnas de i temligen stor myckenhet, och är ej så mycket att frukta för deras utrotande, då deras rom, ej så lätt kan hopsamlas och ynglet betydligt svårare att fånga; då deremot Abborrens lättare fångande i större mängd under lektiden uti mindre dyrbar redskap såsom Mjerdar och Ryskor, och den till stor myckenhet samlade romen, som af Abborren under leken, utsläppes uti ryskor och mjerdar, hopsamlas af Allmogen till föda åt svinen (Rom till 4 à 5 lispund erhålles ganska ofta uti 25 à 30 mjerdar) samt slutligen under Sommarn och förhösten det af Bönderna omkring Harefjorden allmänt begagnade sättet att vid vassar och dylikt Håfva upp Abborryngel $\frac{1}{2}$, 1 à $1\frac{1}{2}$ tum långt (genom detta fisksätt hände ofta att en karl på dagen håfva upp till och med 24 kappar af detta små Abborryngel), gör att, enligt min tanke, denna fisksort snart nära nog utödes i Harefjorden.

Hur kan fisken annat än utödas genom ett sådant både olagligt och oklokt förfaringssätt? - Blefve rommens hopsamlande och det små ynglets fångande förbjudet, skulle Abborren uti Harefjorden föröka sig på 4 à 5 år till en otrolig myckenhet. Jag roade 1845 om våren med att samla Abborr Rom uti Glas och Burkar, der dagligen friskt vatten ombyttes och hade under tiden ganska roligt af att se de små fiskarnes dagliga växt uti hvarje rom-korn, till dess ynglet blef för stort och Romkornet gick sönder, då det små ynglet lifligt simmade. Sällan fanns ett korn, som ej lemnade en fisk.

Tredje Puncten

Alla fisksorter, hvilka leka på våren, äro enligt min tanka beroende af det vattens värmegrad hvaruti de finnas: d.v.s. att uti sjöar och elfvar, som hafva grundt vatten, inträffar lektiden vanligen några dagar förr än uti vattendrag af större djup t.ex. vid den del af Wenern der undertecknad bor. Detta synes årligen inträffa med Braxen och Mört, se dessa fisksorters lektid längre ner.

Gäddan börjar årligen sin lektid uti Mars månad, och fortfar dermed under April samt en del af Maj; Leker uti 3^{ne} repriser och har efter de olika lektiderna erhållit namnen Is, Frö och Blomster Gädda.

Abborrens lektid inträffar, då Ahl-löfvet börjar spricka ut och fortfar circa 3^{ne} veckor. Stimmar i medio af Junii på stengrund samt uti Augusti månad inuti och efter vassbanden.

Braxen leker, uti denna del af Venern, i medio af Juni: uti Harefjorden och Byelfven, omkring den 3, 4 och 5 Junii. Leken fortfar 3^{ne} dagar; Stimmar straxt före och efter lektiden i sådana vikar med gräsbotten der blåsten ligger åt land.

Id leker i Maj månad uti Byelfven.

Mörtens leketid inträffar uti Venern då Enbusken blommar, uti Harefjorden och Byelfven då Häggträdet står i full blom, eller några dagar tidigare än uti Venern.

Gös leker uti Byelfven och Harefjorden från medio af Maj till medio af Juni; uti Venern känner jag ej bestämdt dess lektid.

Lake, lektiden inträffar från början af December och fortfar till början af Februari; detta gäller lika för såväl Byelfven som Venern. Efter lektidens slut i Byelfven går Laken åter ut i Venern.

Laxens lektid tycks i denna del af Venern inträffa från medio af Julii till samma tid i Augusti.

Ål dess lektid ej af mig känd; dock såsom någonting rart, då man ännu sväfvar uti ovisshet om denna fisksorts fortplantningsförmåga, får nämna: att år 1844 fångades vid Krokstad uti Byelfven i slutet af April i en rysska en Ål af $3\frac{1}{2}$ skålpunds vikt som hade circa 40 lefvande ungar uti sig af 3 till 4 tums längd, till färgen svartgrå.

Löjan leker 3^{ne} gånger om året och inträffar hennes första lektid i Maj samt sedermera uti Juni.

Slom lektiden olika för olika sorter uti Venern; den så kallade Grå Slommen leker uti slutet af Mars och början af April, och den så kallade Wahl eller Stor Slommen i Maj.

Sik lektiden inträffar under slutet af October och fortfar till början af December.

Wimma samtidigt med Siken under October och November; går i Stim hela året.

Sarfvel leker under Maj månad.

4de Punkten

Gädda leker på Gräsbotten och uppgår så nära land som möjligt.

Abborren leker vid bergiga stränder der Vass finnes: djupet från en till 5 à 6 alnar.

Braxen leker på Gyttjefull och gräsbevuxen botten, älskar i likhet med Gäddan grundt vatten.

Mört leker vid Berg och Sten land med stenig botten, hälst vid Uddar och Holmar der den under leken tränger sig alldeles in på land.

Gös i strömmar med stenig botten och djupt vatten.

Lake leker på de djupaste ställena uti Byelfven der han föredrager Sandblandad Lera till botten, vanliga djupet 10, 12 à 15 alnar: uti Wenern uppgår Laken och leker i vikar på t.o.m. en alns djupt vatten och tycks äfven der föredra en Sandblandad Lerbotten beväxt med kort gräs.

Löja leker i likhet med Mörten.

Slom tyckes ej vara så nogräknad om bottenens beskaffenhet, föredrar dock Lerbotten och djupt vatten, leker helst vid elfvars utlopp eller der vattnet något strömmar.

Sik leker uti vikar och Sund samt kring holmar med Gräsbotten, lägsta vattnet $1\frac{1}{2}$ aln.

Wimma föredrager äfven samma sorts Lekbotten samt stränder som Siken, dock ej grundare vatten än 8, 10 à 12 alnar.

Sarfvel leker på Gräsbotten och grundt vatten f.o. med $\frac{1}{2}$ alns djup.

5te Punkten

Med undantag af Mört och Löja, som släppa sin Rom på Stenar, der den genast fästes och qvarsitter tills den är kläckt, tycks alla de andra fisksorterna såsom Gädda, Abborre, Braxen, Id, Gös, Lake, Slom, Sik, Sarfvel och Vimma lägga sin rom på botten, hvarest Rommen dock ej sitter fast såsom för mört och Löja. Alla fisksorterna samlas till större eller mindre antal i hvarje lek: som t.ex. Gäddan, der 2 à 3 Hannar följa hvarje Hona under sjelfva leken, Hannarne stå då på båda sidor om Honan och liksom gnida sig mot hennes sidor, och på samma gång rommen släpps af honan, omges den ögonblickligt af Hannens mjölke; detta tillkännager Honan med ett starkt slag af stjerten hvarvid hon flyttar sig framåt några tum. Gäddhonan är vanligen 2, 3 à 4 gånger större än Hanen. Det nykläckta ynglet föredrar helst grundt och följaktligen varmare vatten. Man träffar alltid de små ungarne af flera sorters fisk samlade på långsträckta flå land med mycket gräs, och i allmänhet på sådana ställen der de äro mest fredade för den större fisken, foglar och menniskor, t.ex. i mörtvasar, mjerdgårdar m.m. häraf vill synas, som större delen af vår insjöfisks yngel under första perioden af sin tillvaro helst älskar grundt vatten. Såsom små lefva fiskarne af Insecter uti vattnet samt flugor m.m. som flyta på vattnet; som större lefva en del fisksorter både af egen afkomma och af andra fiskar t.ex. Gädda, Abborr, Åhl, Lake, Lax, Gös m.fl.

Under vintertiden tycks alla sorters fisk söka djupt och från stor-mar fredadt vatten - Laken dock undantagen som denna tid leker. Under vintertiden då ombyte af väder inträffar som t.ex. från vinter och nordlig vind till ostlig och sydlig med nederbörd, träffas Abborren till stor myckenhet på Stengrund och efter vassar då den nappar på så kallad pimpel särdeles bra.

6te Punkten

I så kallade Skogs Kärnar tycks Gädda, Abborre, Braxen och Mört trifvas särdeles väl och hastigt fortplanta sig; Fisken är uti dessa mera fredad för människan i anseende till dessa små kärns gyttje-fulla botten; man finner också ofta dessa kärn alldeles fulla af fisk. Fiskens färg är i dessa något mörkare än i de större vattendragen, härledande sig från vattnets mörkare färg och Kärnens gyttje-fulla botten. Abborre, planterad i sådana små Kärn, har efter 4 à 5 år lemnat milliontals afkomlingar. Fisken uppnår i Kärnen fullt ut samma storlek som i större vattendrag och tycks blifva mycket fetare.

7de Punkten

Not af olika stor- och groflek utgör den hufvudsakligaste fiskredskap i dessa vattendrag; Noten för djupare vatten bindes 22 à 24 famnar lång på hvarje arm samt 11 à 12 alnar djup vid bröstet - för grundare vatten t.ex. flå land, bindes den 18 à 20 famnar lång, men blott 5 à 6 alnar djup. Med detta fiskredskap fångas hela året om nästan alla sorters fisk både under lek och stimitiderna. För Gädda, Lake, Id och Braxen begagnas under lektiden hufvudsakligast Ryskor med 1, 2 à 3 armar och till olika storlek uppkastade (från $2\frac{1}{2}$ till 6 alnar). Äfven Nät begagnas att fånga nämnde fiskar, dock mest för Id och Braxen. För Sik och Mört begagnas under lektiderna Nät allmänast, grofleken från 4 till 6 hvarf på kvarteret, 50 à 60 aln. långa och $1\frac{1}{2}$ à 2 alnar djupa. Mörten går äfven under lek bra uti mjerdar. Abborre fångas mest med Rysskor och mjerdar under lektiden.

Löja tages med fina nät och fin Not under leken.

För öfrigt fångas Abborre, Ål, Gädda, Lax, Lake, Id, Sik, Braxen och Mört till stor myckenhet på Långref med olika sorters beten t.ex. Daggmask och små fisk. Abborre och Ål bita bäst på Långref under röt månaden, då refven lägges efter grund, skär och holmar samt i allmänhet, steniga stränder. Ålen biter äfven ganska bra på Långref uti början af Maj på grunda gräsbeväxta flå land och bör refven då läggas på 1 à $1\frac{1}{2}$ alns djup; som bete begagnas såväl Daggmask som små fisk. Lax har på de sednare 6 åren fångats till temligen stor myckenhet uti Venern, dels på Långref (Flötref kallad) med flöter, under Maj och Juni månad, dels på så kalld Svirfvel, ett sorts drag der naturligt bete begagnas som lockmat. Wimme är så väl å Flötref som Svirfvel det bästa agnet.

Egentliga orsaken till alla sorters fisks aftagande, är, enligt min tanka, den öfver allt för fint bundna fiskredskapen i synnerhet Notarna, hvarigenom en myckenhet yngel fångas och af större delen af Fiskare ej återsläppas i vattnet utan heldre hemtages till föda åt Svinen, samt, som jag förr haft äran nämna, rommens hopsamlade och ynglets upphåfvande.

Jag har nu anlitat Herr Bergmästarns tålamod kanske för mycket, slutar derföre: roligt vore om dessa korta framställningar kunde lemna någon vägledning till ordnandet af ett klokt förfaringsätt

vid fiskeriernas bedrifvande. Engelsmannen Herr L. Lloyd har under arbete ett verk som till en del redan är utgifvet i England, och som hufvudsakligast afhandlar alla Fisksorterna uti Venern, deras fortplantning och fångande med olika redskaper m.m., hvilket lofvar blifva särdeles innehållsrikt.

Jag har här blott upptagit de hufvudsakligaste fisksorterna många flera finnas i Venern men äro af mindre betydighet, hvarföre jag uteslutit dem.

Med den fullkomligaste högaktning har äran tekna Herr Bergmästaren och Riddarens

ödmjuka tjenare

A.R. Geijer

Bergmästaren och Riddaren
Wälborne Herr F. v. Schéele
Karlstad

Då de upplysningar undertecknad skulle kunna meddela angående förhållandet vid fisket här i Kila måste blifva högst obetydliga och blott innehålla en liten del af det som Herrar Carlberg och Person hafva att i samma ämne anföra, så inskränker jag mig, efter att hafva erhållit del af nämnde Herrars uppsattser, endast till följande om fisket i Sommeln:

Sommeln är en ovanligt fiskrik sjö i förhållande till sin storlek (knappt $\frac{3}{4}$ mil lång och $\frac{1}{2}$ mil bred), och då man tager i betraktande det myckna fiskandet deri likt och oliket nästan under alla årstider med allt för fin fiskredskap, särdeles ett slags stora häfvar med så fina maskor, att man knappast deri kan insticka lill-fingret. - Med dessa borttages det aldrea spädaste ynglet. - Dessutom begagnas Notar med maskor af $\frac{1}{2}$ till $\frac{1}{3}$ tum på hvarje sida. - Detta oakadt lär min företrädare här på Stomhemmanet Torp, en sommar hafva erhållit 60 à 70 skålpund braxen på en eller par dagar i denna sjö. - Denna uppgift är visserligen icke otrolig då man jemför den med Nilssons uppgift i sin Fauna pag. 327, der det berättas att 50,000 Braxnar vägende 1 300 skålpund blifvit fångade i ett notvarp. - Under sednast förflutna 4 år som jag vistats här på orten har denna fisksort visat sig högst sparsamt, såsom man tror, bortskrämd af timmerflötning. Braxen säges leka trenne gånger, men stimmar äfven annars i synnerhet under vintern (se Nilssons Fauna). Utom denna fisksort finnas äfven i Sommeln Gädda, Abborre, Mört, Lake, Ål, Gers (Perca cernua Linn.), Slom eller Nors, Löja och Sarf. - Endast Gädda, Braxen, Abborre och Slom förekomma i större mängd, ehuru äfven tillgången på dessa fisksorter minskas årligen. - Uti Sommeln har jag likväl förlidit år erhållit en Gädda vägende 1 lispund 10 skålpund. 1 lispund Gäddor är ej ovanligt. - Gäddfisket i Sommeln börjas något

före islossningen och fortsättes tills någon värme börjar kännas i vattnet. - Då börjar man draga fin not, hvarvid sällan någon större eller fullvuxen fisk (utom Braxen) erhålles, utan endast ungar af alla fisksorter som finnas i sjön. - Just nu i dag och i går (den 16 Junii) leker Braxen hvaraf en fiskare erhållit circa 300 efter att hafva vakat vid sjön under 3 veckors tid. - Braxenlek förekommer här vanligen på 1 à 3 alnars djup med gyttjebotten och anses denna fisksort drifvas af stormen in till de stränder och vikar som ligga mot vinden. - 5:te frågan torde för öfrigt bäst vara besvarad i Nilssons Fauna.

Kila och Torp den 17 Junii 1854

Högaktningsfullt och ödmjukast

S; Hammargren

Bergmästaren och Riddaren
Högvälborne Herr Franz von Schéele!

Med anledning af skrifvelsen den 15 sistl. Maj rörande fisket får Undertecknad boende inom Kila Socken, lemna följande upplysningar i afseende å de frågor, som deruti blifvit framställda. Nedannämnde Sjöar finnas i denna Socken:

1. Harfjorden, som nästan helt och hållet är belägen inom Socken hvilken gränsar till Byelfven i söder, hvarest den utfaller i Venern, samt norr ut efter segelleden till Nysätters eller Gillberga elfven.
2. Sjön Sjö, hvars norra stränder tillhöra Kila, samt södra delen Tveta Socken, har sitt utlopp norr ut och sammanträffar med Sommelns vatten, som utfaller i Harfjorden.
3. Sommelen, hvilken är belägen inom Kila, har sitt utlopp förbi Torp, der den sammanträffar med Sjön Sjö och sedan vid Kila prestegård utfaller i Harfjorden.
4. I Harfjorden finnas följande fiskslag, neml: Lax, hvilken dock sällan lyckas att fångas; derjemte finnes Stam, Gös, Id, Ål, Gädda, Braxen, Abborre, Mört, Löjer, Stengörs, Sik och Lake, Slom samt Sarf.
5. Lektiderna för fisksorterna äro följande, som dock i anseende till islossningen något förändras, då den inträffar tidigare eller senare. Gäddan leker först på våren i april och Maj månad, sedan der- efter Abborren samt i Juni Braxen och Mört. Gösen i medio af först- nämnde Juni, men fångsten är obetydlig. Slom har icke kunnat utrönas att den leker på någon viss tid, eller ställe i Harfjorden, em- edan tillgången måtte vara mycket liten; deremot i Sommelen och sjön Sjö är tillgången af samma eller så kallade Nors god. Stam leker i Maj vid Hokeströmmen, men sedan kanalen derstädes öppnades, har detta

fiske upphört. Siken har sin lektid i November, Laken i slutet af December och början af Januari. Abborren stimmar vanligen i Augusti månad der det finnes sandbotten och grundt vatten då den fångas med Not. Vintertiden fångas mycket Abborre genom mete.

6. I Sommelen finnes Gädda, Braxen, Abbor, Sarf, Ål, Mört, Löjor, Stengörs, Slom eller så kallad Nors hvilken fångas under lektiden om våren med dertill inrättade håfvor hvilket sker om natten vid eldsken af påtända Förbloss.
7. Enahanda fiskslag finnas jemväl i Sjön Sjö som för Sommelen äro uppräknade. Lektiderna för fisksorterna i båda dessa sjöar inträffa nära nog lika med hvad för Harfjorden är uppgifvet.
8. Den Redskap som begagnas för fisket är Not, Nät, Ryssjor, Mjerdar och Ref; i Sommelen och Sjö fångas Gäddan med Ryssjor medan dessa äro betäckta med Is. I Harfjorden lönar icke mödan att fiska med Ryssjor förr än den är fri från is. Derstädes begagnas för det mesta Not, som anses för den bästa redskapen.
9. Man har kommit till den erfarenhet att fisket årligen försämras betydligt. Orsaken härtill torde vara följande:

För det första utöfvas och idkas fisket vanligen under lektiden och romläggningen, hvilket anses medföra stor skada.

För det andra brukas af de fleste fiskare alldeles för fint band på Notarne, så att fiskynglet, som vanligen den varma årstiden närmar sig eller håller sig vid land, då uppfiskas och förstöres.

Jemväl begagnas så kallade Spröthåfvor, som äro mycket fina, hvilka anses ändock mycket mera skadliga.

Dessa orsaker anser undertecknad vara de mest förstörande för fisket, och önskar högeligen ett en förening eller Lag måtte tillvägbringas, som möjligen kunde hindra ett sådant origtigt förfarande, då man vågar hoppas att fisket så småningom torde blifva förbättradt.

Kila Socken och Hoke den 22 Juni 1854.

E:A: Carlberg

Till Wissnums Härads Hushålls Nämnd! Swaromål på Kongl. Werm-
ländska Hushålls Sällskapets frågor om Fiskerierna i Orten:

1. Underteknad som bor vid sjön Wenern och Gullspångs Elf och idkar fiske i båda, har dock icke något närmare följt förhållandet med fiskeriet i Orten, men vill ändock lemna de upplysningar som kunnat erhållas derom.
2. Att upräkna de fiskslag som förekomma i sjön Wenern anses öfverflödigt då det kan antagas att der finnes de flesta sorter som fångas i svenska insjöar. Den fisk som hos mig och på denna ort till största mängden uptages ur Wenern är: Siklögor, Lax, Brax. Gädda, Aborre, Lake, Åhl och Sik samt af en hop fattiga fiskare äfven Mört och Lucker. I Gullspångs Elfven erhålles hufvudsakligast Lax, Fetsik, Id, Åhl samt något Gädda och Aborre.
3. Den tid fisken leker varierar olika år men är ungefärligen följande: Siklögan i October, Brax i Juni, Gädda och Aborre i April, och Mört i Maj - Lax, leker på hösten men är då alltid minst god och fångas sällan utan sker fångsten deraf med största fördel om våren och sommaren, och ju längre det lider på året ju sämre blir fisken. Fetsiken leker i Nov. och December månader och erhålles dels i sjön med Not men hufvudsakligast i Gullspångsström för Nät.
4. Gädda och Brax leka heldst på grundt watten men Siklögorna på djupare, dock kan i afseende på bottens beskaffenhet der hvarje sorts fisk leker ingenting bestämt upgifvas.
5. Hvad fiskens fortplantningssätt och romläggning vidkommer har jag icke kunnat erhålla några upplysningar som förtjena att meddela.
6. Med afseende å de olika fisksätten och beskaffenheten af fiskredskapen så finnes det på denna trakt förutom s.k. Laxkar eller Mejlar; Notar, Rytsckor och Nät af olika beskaffenhet, men äro de flesta om ej alla Notar så fina att den minsta fisk deruti kan stadna. Lax och Åhl erhålles mycket i sjön på långref, Lake och Id uti Rytsckor under deras lektider likasom Siklögor, Gädda, Aborre m.fl. hvilka för det mästa fångas med Not.

Årås den 21 Junii 1854.

Franz Geijer

Med anledning af Kongl. Hushålls Sällskapets skrifvelse af den 15 sistl. Maj har jag inhemtat upgifter af 6 inom denna Socken bosatta personer som idka fiske och får sålunda meddela följande:

Det hufvudsakliga fisket bedrifves i Wenern, men derjemte också i några inom Socken belägne Sjöar vid namn Kantkolla och södra Edvattnet, Brobytjern, Bergs och Stafversjö tjernarne. De innom Socken förekommande fiskslagen äro Braxen, Gädda, Lake, Nors, Löjer, Lax, Grå och fet Sik, Ål, Id, Stam, Mört, Sutare, Rudor, Aborre, feja, Sarf, Gös. Om hvart ock ett af dessa olika fiskeslag har jag anteknat följande:

Braxen leker både natt och dag, vanligen i slutet af Maj månad på vid pass 2 alnars watten och gräsmark. Stimmar både qvällar och morgnar i wackert wäder. Om wintern synes Braxen samla sig i hvad Allmogen kallar vinterstånd d.v.s. står på ett och samma ställe så länge isen ligger, ty med winternot fångas aldrig enstaka fiskar, men någongång, fast mycket sällan, får man hela stimmet i noten och då fås wanligen flere skålpund på en gång. Den wanliga fångsten kan högt skattas till 3 à 400 lispund. Fångas med Not och Nät.

Gädda leker både natt och dag i början af April och i Maj månad på t.o.m. ett qvarters watten på gräsmark. Allmogen har iakttagit att sällan flera än 3 fiskar följas åt i leken, ehuru hvarje lek är nära intill den andra. Af dessa fiskar är wanligen en hona och två hannar. Fångas med Not, nät, rysjor, ref och drag. Spisar annan fisk t.o.m. gädda, wattenrottor, ormar och grodor. Fångas alltid med annan fisk och alla tider på året. Skörden för Socknen kan skattas till 450 lispund.

Lake: kommer om wintern i Januari månad in uti vikarne och leker då på sand och gräsbottnen på 2 alnars watten. Leker i flockar af 20 à 30 st. som då alltid äro tätt sammanträngda och äro i rörelse endast om nätterna. Dagarne ligga de stilla. Wid Kyndelsmessotiden går fisken åter ut på djupet. Fångas under lektiden och någon gång fast sparsamt om sommaren. Fiskredskapen lika med föregående. Stimmar aldrig. Spisar annan fisk och kräftor. Fångsten kan för Socknen uppskattas till 150 lispund.

Nors hvaraf tvenne slag finnes. Leker i slutet af April och början af Maj månad på djupet på dy och stenbotten både dag och natt. Stimmar på djupet i stiltje och wackert wäder i stora stim. Fångas med Not och Nät under lektiden, och kan fångsten för Socknen skattas till 400 lispund. Födan obekant men vid öppningen af fisk af detta slag finner man sand i dem.

Löja leker i slutet af October på djupet på dy och stenbotten både nattoch dag. Stimmar under leken samt lengre ut i sjön äfven om sommaren i stora stim. Fångas med Not och Nät som då måste wara mycket fina. Fångsten upgår till 400 lispund.

Lax leker ej så widt man känner i dessa trakter. Fångas vanligen på ref höst och wår, men sällan flera på en gång. Lefver af annan fisk. Fångsten kan för Socknen beräknas wara 50 lispund.

Sik Grå och Fet leker från slutet af November till slutet af December på djupa grunder på 1 till 8 famnars watten på stenbotten. Fångas med Nät, som äro gjorda serskildt för ändamålet. Födan obekant. Fångsten kan för Socknen beräknas till 100 lispund.

Ål fångas endast om wåren och sommaren, på ref och i ryssjor både på djupet och grundt watten. Lefver af småfisk och kräftor och anser man att denna fisk har utrotat kräftorna i Wenern, som förr funnos i stor myckenhet. Stimmar aldrig. Lektid obekant. Fångsten skattas till 20 lispund.

Id och Stam förekommer mycket sällan. Tages i Not och är fångsten endast 5 lispund om året.

Mört leker både natt och dag i början af Maj månad på stengrund, på ett kvarters watten; Fångas med Nät. Tages äfven utom lektiden, och kan för Socknen beräknas till 100 lispund om året.

Sutare leker på dybotten längst in i Kihlsviken på alns djupt watten i ringa mängd; Finnes jämväl i Tjernar i Socknen. Fångas endast om sommaren i Nät och ryssjor; Om vintern går han ned i dyn och fångas aldrig. Fångsten skattas till 5 lispund.

Ruda finnes i Wenern i ringa mängd. I Socknens små sjöar och tjernar är den deremot jemte Sutaren den enda fiskart som finnes. Om sommaren leker den i hvar ny och fångas med ryssjor och nät. Om vintern går den ned i dyn; Fångsten kan ej skattas till mera än 20 lispund.

Aborre leker i April månad på sten och dygrund på 2 à 3 alnars watten, fångas winter och sommar med Not, Nät, ryssjor och ref. Lefver af annan småfisk; Fångsten skattas till 100 lispund om året.

Feija leker i Maj i wass och på en alns watten, fångas med nät, och kan fångsten skattas till 10 lispund.

Sarf leker i Maj månad på en alns watten, fångas med nät, och kan denna fångst skattas till 10 lispund.

Gös fångas mycket sällan och endast om sommaren.

I allmänhet torde man kunna antaga att fisket aftager. Förnämsta torde böra sökas i Allmogens sed att bruka alt för fina nät, hvar igenom det späda ynglet i stor mängd borttages, men en bidragande orsak ligger äfven deri att folket numera finna en mera lönande sysselsättning i Jordbruket och derföre lemna fisket att drifvas af backstugusittare och löst folk. Likväl tilltar dess antal som deltaga i Löjfisket, hvilket är det enda som egnar sig att drifvas i större skala, emedan fisken alltid går i stora stimm och ute på djupet der ingen enskilds eganderätt förhindrar den fria concurren-
cen, men der likväl naturen af detta fiske gör alla deltagarnes gemensamma samverkan nödvändig. För 6 à 8 år sedan deltog Wisnums, Kihls och Råda Socknar endast med 20 notar i fångsten. Nu lärer deras antal vara 40. Erindrar man sig derjemte att ett stort antal notar ifrån Westergöthlands gränssocken, Amnehärad, deltar i detta fiske och att hvarje not under vid pass 14 dagars tid fordrar en à två båtar och minst trenne man för att skötas så måste man medgifva att denna folknäring är långt ifrån obetydlig. Jag skall tro att denna fångst per medium årligen kan för hela denna trakt antagas utgöra 15 à 1600 lispund.

Nynäs den 15 Junii 1854.

C. Hammarhjelm

I anledning af Kongl. Werml. Hushålls Sällskapets Circulair af den 15 sistl. Maj, får jag äran aflemna följande svar:

I den trakten jag bor finnes hvarken insjöar eller Elfvar utan fiske idkas endast i Wenern; De här förekommande fisksorter äro:

Gädda den leker tidigt på våren så snart det blir isfritt invid landet, då gäddan söker grundt watten och gräsbottnen; Fångas då med ryssjor. Efter lektiden fångas den på långref på djupt watten.

Lax fångas om våren så snart sjön blir ren, på långref, så vida man kan få små slom till agn. Framuti Maj och Juni söker Laxen starkare strömdrag för att lägga sin rom.

Aborre leker strax efter Gäddan i öppna sjön på stengrund, fångas med nät, Mjälär och ryssjor, samt i Juni månad på långref och mete; små löjor och dagmask är begärligt agn.

Gös leker i slutet af Maj eller början af Juni på djupare watten; Fångas med stora ryssjor.

Braxen leker i slutet af Maj eller början af Juni, söker då grundare watten på ler och dybotten; Fångas med Not och Ryssjor samt Nät.

Ål fångas nästan hela sommaren med långref, på dagmask, dock icke till betydligt belopp. Dess lektid är mig obekant.

Slom af den mindre sorten, leker tidigt ofta medan isen ligger på fångas med fina Notor.

Mört leker i Maj, söker grundt watten med stenbotten, äfven små Elfver och större bäckar; Fångas med fina Notar och nät.

Sik leker i början af November i djupare watten, med stengrund. Fångas med nät af fint garn. Den fångas somliga år under sommaren på djupt vatten med Nät, och är då mycket fet.

Lake börjar leka i December i Sund och på grundare vatten, sedermera i Januari på djupare watten; Fångas med Ryssjor och Nät. Under sommaren får man den äfven på långref då man har dagmask eller löjer till agn. I öfrigt får man under vintertiden med Not förenämnde fisksorter. Under sommaren tages mycket fisk både med Nät samt långref.

Lapegård den 23 Juni 1854.

Joh: Herlenius

Till följd af Skrifvelsen uti Circulair den 15 sistförflutne Maj, hafver jag ansett som en pligt, att så widt min förmåga och kunskap derom, medgifver, lemna de uplysningar som uti nämnde Circulair begäras.

Min nuvarande bostad, belägen utmed Wåhlö sund som förenar Warnums-wiken med stora sjön Wenern gör att jag nästan dagligen idkar fiske i nämnde wattendrag, och hafver gjort det i mer eller mindre betydendhet öfver 40 år, med Not, Nät, Ryssjor, Mjärdar af garn, ref och mete; Jag hafver dessutom många år fiskat uti Norum och Bossjön af Nyeds Socken, uti Ullwettern, Frewettern och Willången af Bjurtjerns Socken. Uti alla dessa sjöar hafver funnits Gäddor, Lake, Aborrar, Ål, Mört och Benlögor, men Gös, Braxen, Slom och Syk icke uti sistnämnde insjö, men deremot uti de andra. Uti Wenern deremot, säkert den fiskrikaste insjö i Swerige, finnes utom förenämnde fiskslag: Lax, Syk af 3^{ne} slag, nemligen så kallad fetsyk, Gråsyk och Glys-syk, utom Rudor, Id, Stäfling, Harr, Gökpankor och Rödfenor. För öfrigt finnes 3 fiskslag af liten växt och mindre betydendhet, kallade Gers, Qvidd, och Stenbittare.

Så widt min erfarenhet medger får jag om nämnde fisksorters natur lemna följande meddelanden:

Laxen, Salmo Salar, som till stor mängd finnes i Wenern, har jag under dess lektider aldrig fångat, och wet således icke om han lägger mycket eller obetydligt med Rom från sig. Först på Wåren fångas han mycket i Wenern på ref som flyter, eller med flöten hålles 3 à 4 famnar under Wattenytan, men annars ligger på största djupet och är den Lax som fås straxt efter isens bortgång, alltid fetast och bäst. Om hösten fås han äfven på ref men då på sådan ref som ligger på botten, och synes då wara mera hungrig, ty han tager då nästan hvad agn som helst, men om Wåren blott Slom eller Syklögor; För öfrigt fångas Lax i Notor i Wenern till och med under isen om wintern, men mäst om sommaren då det börjar blifva warmt, och han beger sig upåt Elfvarne och Strömmarne der han ock mäst fångas uti så kallade Minor. Wid sin upgång för Strömmarne kastar han sig up i wädret flere alnar och kommer sålunda upføre de starkaste strömdrag i wattendrag långt upp åt landet. Under denna wandring föreställer jag mig, att Laxen leker och släpper sin Rom. Sedan detta är gjordt, blifver han visserligen utmattad af arbete och mödor, samt följer då med strömmen till det mästa utföre wattendragen till Wenern, der han sedan uppehåller sig till nästa lektid. Den Lax som fås straxt efter lektiden är alltid magrast och sämst. När Wenern är lugn, synnerligast efter Juli Månad får man ofta se Lax hoppa och kasta sig flere gånger i wattenytan och det merendels 3 gånger förr än hon beger sig åt botten och påstå gamla fiskare, att när Laxen så kastar sig, är en snar storm i annalkande.

Salmo Trutta, Laxör uppehåller sig för det mästa i större och mindre åar och bäckar; är af mindre och större växt, nappar under mulet wäder på mask och flugor i strömmarne. Jag har någon gång fått sådana till 2 skålpunds wigt på ref uti Wenern, men det är sällsynt. När denna fisksort leker wet jag ej. Allmogon pläga mycket fånga Laxör med hånvar utsatta tvärt öfver mindre bäckar deruti de med pulsning in-jaga både fisk och kräftor.

Esox Lucius Gäddan, troligen den glupskaste fisksort i alla insjöar, leker Wärtiden straxt efter det blifvit något rent vid stränderna, och kallas de man får först af leken för Isgädda; derefter kommer Frögäddan som fås när grodorna begynna sjunga i wattenhålorna, och sist den så kallade Blomstergäddan när de första blommor börja visa sig. Gäddan leker vanligen på vattenengar, der hon går högt up i land, ja till och med så högt, att halfva ryggen är ofvan wattnet, och äro de då wanligen flera i Sällskap, och i det samma de slå till med stjerten vända de bukarne mot hvarandra, troligen för befröningens skulld, och straxt derefter när man får dem i Ryssjor rinner Rommen från dem. Denna fisksort har en mängd Rom. Gäddan fångas mäst under lektiden i Ryssjor men fås deremellan uti Not, på Nät och Ref. Om sommaren när det är som warmast går Gäddan äfven högt upp i land, der det är gräsbottnen, förmodligen för att sluka småfisk, som vid landen samlas till mängd under den warma tiden. Jag har fångat Gäddor till 1 lispund 10 skålpund och jag har sedt små 2 à 3 tum långa. Upåto ej Gäddorna hvarandra, skulle det troligen blifva en stor mängd deraf, ty under det de äro små fångas icke många af dem. Mig har händt att jag på en krok samma gång fått Ål och Gädda ty då denna sednare i sin glupskhet skolat sluka Ålen har han med stjerten trängdt genom dess hufvudgarn, och sålunda fastbundet gäddan utan att hon fått något agn.

Åhl Muræ na Anguilla har jag fångat nästan alla årstider i Ryssjor med Noth men hufvudsakligast på Ref uti Röt månaden då han nappar bäst, och tager både agn och Mask. Så länge och så mycket jag fiskat i förberörde sjöar har jag alldrig fått öfver 4 markers Ål ehuru jag hördt sägas, att man i vissa watten får dem som väga 5 à 6 skålpund och derutöfver. När Ålen leker eller hvar, har jag icke kunnat få fullkomlig visshet om, men tror att det måtte wara vid första islossningen om Våren, ty det har händt att Ål fångad i Ryssjor vid denna årstid haft Romm kvar i magen. Denna fisksort måtte icke blifva till mängd genom födslen, men deregenom att man icke kan fånga dem förr än de blifvit flere år gamla, äfvensom af orsak, att de yngre troligen freda sig från andre fiskar och icke af dem upåtes blifver det ändock betydligt af dette slag. Jag har aldrig under min fisketid fått någon mindre än omkring en fots längd, och troligen äro sådane flere år gamla.

Gösen Lucio perca. Ett fiskeslag af de större i Wenern af hvilka jag fångat en mängd, hufvudsakligast i Ryssjor under dess invandring till lekställen, från medlet af Maj till slutet af Juni. Föröfrigt har jag fått af detta slags fisk i Not, på Ref och i Nät i Augusti och September Månader då han går ur vikarne der han lekt, åt stora sjön. Det har händt mig att jag någon gång fått 10 à 12 st. Gösar i en Ryssja, som tillsammans vägt emellan 3 à 4 lispund, annars har jag fått dem som vägt 18 skålpund. Till utseendet synes han mycket lika med Torsken. Gösen är mycket stark, och fordras det starkt garn för att fånga honom. En mängd med Rom lemna han från sig och den så fin som de minsta knappålsknappar. Gösen leker under Maj och Juni Månader inuti vikar med gyttjebotten, och måtte föröka sig till en mängd, emedan han i sin första ungdom troligen vistas å de större djupen med gyttjebotten, der han icke är så åtkomlig af andra fiskar. Det har händt vissa år, att jag fått mellan 40 och 50 lispund, i 8, 10, à 12 Ryssjor på 6 à 7 veckor, och i år liknar sig att blifva mycket,

då det deremot i 3 à 4 föregående varit obetydligt. Må hända att det låga wattenståndet i Wenern är orsaken härtill, enär han säkert söker sig en i sådana wikar dertill någon djupare ränna leder in watten. Wid min bostad Sjöland fångar jag Gösen.

Stam en större fisksort. Häraf har jag under mitt fiske fått obetydligt, och derföre känner jag ock litet eller intet till dess naturförhållanden, men skulle tro, att denna sorts fisk leker under Wären i April eller början af Maj antingen i Elfvor med större strömdrag, eller ock på vissa stengrund i Wenern, men som jag alldrig fått någon under lektiderna, vet jag ej om han legger mycket eller litet Romm. Denna fisksort har en mun lik Braxen och är alldeles slät i munnen utan tänder. På Ref om sommaren och på Nät om wintern, har jag fångat en och annan Stam.

Laken *Gadus lota* hvars lektid börjar i December och fortfar hela Januari, föröker troligen till en mängd, ty han lemna från sig en myckenhet af Rom, och andra fiskar hafva svårt att sluka de yngre af detta slägte, ty Laken går så tätt intill botten som han möjligen kan tränga sig. Laken sluker icke lätt lefvande agn, utan lefver mest af döda ting, eller af andra fiskars Rom, som synes deraf, att han gerna träffas der andra fiskslag leka, såsom wid Aborre, Mört och Siklekar. Laken har icke eller tänder och suger förmodligen i sig födan. Uti små Ryssior får man mest af honom under lektiden, och dess emellan på Nät och Ref. Laken leker som sagt år in uti wikar på gyttjebotten men straxt invid stenlanden, men äfven går han upför strömdragen i Elfverna och leker der. Det har händt mig att jag fått 25 st. Laker i liten Ryska så kallad loke, som dermed warit alldeles fullroppad, dock har jag hört sägas, att någon fått inuti Christenehamns Elfven 8 à 10 lispund i en större Ryssja, alt på en gång eller i en letta. Att fånga Lake på Ref är icke så lätt, ty händer det att kroken icke sitter så, att han fastnar straxt i dess käft, eller mage, utan så att ett större agn svälger der krockens udd fredas eller döljes af agnet, så är laken färdig att wända ut magen och sålunda släppa ut agnet, samt derefter gå fri. Huruvida Laken efter detta åtgörande kan lefva eller ej, derom kan jag icke yttra mig.

Braxen, *Cyprinus brama*, finnes i Wenern under ett gemensamt namn af Pankor, och benämnes Braxenpankor, Gökpankor samt Rödfenor eller Skallmejor. Braxenpankor finnes i alla de sjöar jag fiskat uti utom Wellången, men Gökpankor och Rödfenor icke så. I medlet af Juni då Enen börjar ryka och Apeln blommar brukar vanligtvis Braxenpankan leka och vid samma tid äfven Rödfenan eller Skallmejan. Rödfenan är till utseendet mest lik Braxenpankan men har röda bröstfenor, och har jag aldrig deraf fått någon större än till 1 mark, men ej högre, då det likväl skall finnas till 6 à 7 markers tyngd. Pankorne lemna en mängd rom och förökas ofantligt, ty denna fisksort såsom bestående mest af ben, slukar sällan af andra fisksorter, och gagnar derföre icke till agn vid Reffiske, och göres det någon gång, är mest säkert, att få den åter så som hon blifvit påsatt, så widt icke snäckor suga af det lilla kött som är på dess ben, sedan agnet fått ligga på botten någon tid. Alla Braxenpankor leka vid sådana land som Gäddorna, men Gökpankan leker först eller straxt efter Gäddan om Wären, och fås både på Nät och i Ryssjor och det till en mängd, och har jag alldrig fått någon större än till $\frac{1}{2}$ mark. Till utseendet är hon längre,

smalare och tunnare än Braxenpankan, och till smaken nästan söt som Rudor. Saltade och torkade är det en god föda, både som stekta på glöder, och kokta med potatis till. Är det storm under den tid Braxenpankorna leka, gå de icke i land utan hålla då sin lek på djupet. Är det slät botten der Braxen leker kan man med Noth fånga flere skålpund i kastet, men har jag aldrig fångat högre än 46 lispund i ett Notkast och det var uti Norumssjön under den tid jag bodde i Molkom. Under vintern lærer Braxen stå stilla i stora stim, och händer det att man då med Noten kommer öfver dem får man en hiskelig mängd, detta tror jag dock sällan händer i Wenern, men i andra större Insjöar lærer det hafva händt flera gånger.

Syken *Corregonus lavaretus* förekommer i Wenern under olika utseende och olika benämning, såsom bland annat Fet-Glys och Gråsik, denna sednare den mäst allmänna och som finnes i nästan alla mindre insjöar, men så är icke förhållandet med de andra sorterna. I Wenern leker all Sik uti October och November månad, då wattnet börjar blifva kallt och sjön är färdig att beläggas med is. Gråsiken går längst in åt landen och leker på Stenbotten der det är lågt watten. Fet-siken deremot leker på Stengrund uti stora sjön, och går aldrig inom holmarne i skärgården, det säges ock att man icke får honom på andra ställen i Wenern, än utanför skärgården emellan Christinehamn och Carlstad. I Amne härads och Råda Socken samt Årås och stränderna derutanföre fås Sik som kallas Amnehärads Sik, är wanligtvis större än Fetsiken, men ej så fet och skulle jag tro, att det är den Siksort som man wanligen kallar Glys-Sik, och som vid denna tid söker strömdraget från Gullspång och då leker i detta grannskap. Af Glys och Fetsik, som jag icke hört blifvit fångad på andra ställen i Wenern än nu upgifvet är, skulle blifva en ofantlig mängd, derest han icke hade sin svåraste fiende och förstörare uti Iglarne, som vissa år då han fångas, hafva besatt honom till en stor mängd, ja till och med 20 st. har jag funnit på en enda fisk, fastsuga sig vid fenorna så att han vid upkomsten är nästan röd af blod istället för hvit. Fetsik fångas endast med Nät och det hufvudsakligast om hösten, dock har man nu några år fångat densamma under sommaren på 16, 17 à 18 fannars djup. De öfriga Sikslagen får man både på Nät och Ref, men Fetsik fås aldrig på Ref. Med Not får man hela året om så kallad gråsik en och annan, men aldrig af de andra begge slagen. Wore icke Fetsiken så illa handterad af Iglar skulle deraf blifva en ofantlig mängd ty han lägger mycket Rom, och fångas blott med Nät som äro 3 maskor på kvarteret. Efter de år då Siken befinnes mäst besatt af Iglar plägar fisket blifva allt sämre och sämre, och ofta får man ganska litet eller intet, tills det yngre släktet får wäxa till då det blifver bättre. Det är synnerligast de äldre större och fetare Sikar som wärst anfäktas af Iglarne, ty då jag någongång under lek-tiderne nyttjat nät med finare band, har jag fått mindre sik nästan fri från Iglar; hvad orsaken härtill kan vara, vet jag ej, men föreställer mig att den större och äldre samt fetaste Siken är mera trög i sina rörelser än den yngre, och derföre står mera stilla i gyttjan der Iglar finnes som då besätta dess kropp. Fetsik måste endast lefva af sådant som han suger i sig från botten, ty dess öfra käft är betydligt längre än den undra, hvadan han har svårt att förtära annat än hvad som ligger stilla på botten.

Aborre *Perca fluviatilis* finnes säkert till största mängd af alla i Wenern befintliga fiskeslag, och skulle deraf blifva ofantligt, om de dels icke åto upp hvarandra, dels icke andra fiskar upåto deras rom, som lägges under lektiderna till en betydlig mängd. Aborren börjar leka straxt efter islossningen och fortfar dermed nära till Midsommar, börjar med lekningen inuti hvassen vid landen, men leker sedan längre ut i sjön på stengrunden eller nära i dess granskap och fångas under lektiden mest i Mjärdar, som understundom äro alldeles fulla af inkrupna Aborrar större och mindre. Aborrar fås alla tider på året, med Not, Nät, Ref och Mete samt i Ryssjor, men i mjärdar endast under lektiden. Aborren nappar icke på ref eller mete till någon betydenhet förr än han lekt från sig, men är då hungrig och tager på krok hvad agn som helst. Efter lektiden synnerligast fram uti Juli samlas Aborrar i stora stim och går då under lugnt väder i wattnet så högt, att ryggen ofta synes öfver wattnet. Är det lugnt så uppehåller han sig mäst i wattenbrynet der han slukar Mygg, små flugor och Fjärilar som möjligen falla i wattnet och nappar då icke gerna, men när det blåser någorlunda, håller han sig efter botten och slukar då det bete som lägges ut för honom.

Mörten *Cyprinus rutilus*, är härefter det slägte, som till mängd och förökande är troligen det största i Wenern, leker under Maj månad invid stenstränder uti Wenern och warar leken högst 3 nätter å hvarje ställe. Den små Mörten börjar vanligen leken först vid stränderna inuti wikarne, der man ock på vissa ställen brukar lägga ut bråtar för honom, och tager man honom med Nät så grofva att 4 å $4\frac{1}{2}$ maska blifver på kvarteret. Sedan den små Mörten börjat, är säkert den större Mörten lek i annalkande uti skärgården vid holmar och skär. Af den större Mörten brukar jag wanligen fånga 20 å 30 lispund hvarje år alt på Nät under lektiden. Innan lekningen drifves han genom sunden in åt Wikarne då man ock får honom icke obetydligt. Af den Mört jag fångar blifver det 2 st. på hvarje mark. Att Salta och torka blifver det ganska god mat att nyttja kokt till potatis istället för Sill. Mörten är synnerligt begärlig för andra fiskar och upåtes till en mängd af dem.

Id *Cyprinus idus* har jag sällan fångat, och då det skedt har det warit i Ryssjor och någon gång på Ref. Dess lektid är om Wären då han helst söker strömdrag och går högt upp i Elfvarne att leka. Om han föröker sig mycket eller litet känner jag ej. I Christinehamns Elf tages han i Ryssjor om Wären då han leker och det till tämmelig mängd.

Rudan har jag sällan fått mer än en eller annan i Ryssjor under Gäddfisket om Wären, och måtte icke finnas mycket deraf i den skärgård jag wanligen fiskar.

Sutor har jag aldrig fått, känner icke eller något till dess natur.

Hurr eller troligen Harr har jag fått någon enda gång vid nattdragning, men högst sällan, känner derföre icke eller något till dess natur.

Löjor äro i min trakt af 2 slag nemligen Benlögor och Siklögor. De förra leka om wären vid stenstränder, på de första 3 nymånaderne, lemna en mängd rom och föröka sig derföre ofantligt. Trifvas bäst

i vattendrag der det är någon ström; uti Not har jag fångat mycket deraf till agn för Refvar. Lögan är mycket benig och derföre svår att äta, men som stekt går det ändock an. Den så kallade Siklögan leker om hösten och fångas då mäst med Not, men äfven i mindre sjöar med fint bundna nät. Om dessa Lögor äro barn af den så kallade Gråsiken eller ej känner jag icke, men nog äro de mycket lika med den. Dessa Lögor äro mycket goda, dels såsom saltade kokta eller stekta, dels såsom färska på samma sätt lagade. Jag tror att man sällan får dem i Noten i de mindre sjöarne, och icke får man synnerligt mycket af dem i Wenern eller.

Slom eller Nors ett fiskslag af betydlig skillnad i Storlek, deraf finnes en stor mängd i Wenern, och kanske mer än Abborrar. Jag har fått dem som äro fina som fina synålar och genomskinliga, och dem som äro 9 à 10 tum långa. Alla hafva de en vämjelig lukt, men en olika smak allt efter dess storlek. De minsta kallas hos oss Nors eller Tusenbröder, och då han blir omkring 3 tum lång kallas han Slom. Om detta kan vara ett species eller ej, kan jag ej säga men så tro icke gamla fiskare häromkring, men nog tror jag att det är ett slag. Med Not fångas denna fisk för det mästa och det på isen hela vintern öfver, dock får man mäst deraf under Mars månad, och leker han säkert i slutet af Mars och början af April der det är något strömdrag, antingen i Elfvar eller i sund mellan holmarne i skärgården. Detta fiskeslägte skulle förökas ofantligt, derest den icke wore den ypperligaste spis för andra fiskar.

Stäffling leker om våren wid islossningen uti sund mellan holmar i skärgården och går om sommaren då det är varmt stimtals högt upp i land der det är gräs och gyttjebotten. Är mycket lös men benig fisk, likasom en sort mellan vanlig benlöga och slom; fångas med små Notor om sommaren till agn, men blifver snart skämd eller gammal, och bör derföre genast användas efter fångandet om han skall vara bra.

Föröfrigt känner jag ej till flera sorters fisk uti Wenern, utom så kallad Sarfvar, Gers, Qvidd och Stenbittare, om hvars natur jag har liten eller ingen kännedom. Af alla nyssnämnde fiskeslag, tror jag icke det är någon synnerlig mängd. Wissierligen skulle jag kunnat orda vidare om alla förberörde fiskeslag i gemen, äfven som om hvar och en särskildt, men anser det lemnade nog mycket widlyftigt ändå, och går derföre att meddela min tanka i det afseende som jag ansett vara hufvudsakligaste syftet för den äskade uplysningen, nemligen:

1. Om sättet att kunna fortplanta eller skaffa fisk uti mindre sjöar eller vattendrag: Jag skulle tro att man med watten i större kärl, helst om vintern skulle kunna flytta lefvande fisk från en sjö till en annan, då vägen icke wore för lång eller svår ty annars skall den fångade fisken icke härda i ett mindre kärl, der han som oftast måste stötas i kanterna af skakningen. Gäddor, Braxen och Lakar skulle jag tro vara de tjenligaste fiskslag, att transportera från den ena till den andra sjön, men är det mycket små sjöar med grundt watten, samt aflopp derifrån, är fara wärdt, att fisken icke stadnar qvar i sådana sjöar, utan följa med strömmen genom utloppen derifrån, om icke med något galler af stör eller träder afloppet stänges för den ditfragtade fisken, åtminstone till så lång tid som torde fordras för att naturalisera honom med sitt nya hem.

Jag har hört flera som flyttat fisk så som jag uppgifvit men icke stängt afloppsådran, och hafva kort derefter funnit af den flyttade fisken i strömmen nedanföre.

I sjöar af större widd och djuplek tror jag nog att fisken skulle blifva qvar och trifvas bättre. I alla sjöar der fisk skall trifvas i längden bör det vara både gräsbottnen och sten samt sandbottnen, hvarjemte tillgång på mindre fiskar till uppehälle bör finnas, men Braxenslägtet tror jag skulle bäst trifvas i kärnar med gyttjebotten och gräsland. Huruvida man kan fortskaffa fisk med rom tror jag mig icke kunna säga, men vill gerna tro det, ty min öfvertygelse är den, att fisk som finnes uti djupa kärnar på bergen i Wilda skogar, utan något synnerligt till eller aflopp, blifvit dittransporterade genom foglar som slukat fiskar med Rom, och sedan lemnat Rommen genom träcken i de små sjöar der den sedan funnits. Jag har nu nyligen hört, att man kommit underfund med att af Rom kläcka fiskar i instängt men dock rörligt watten, som tyckes göra mig mera trygg i min öfvertygelse, om förenämnda fortplantningssätt.

2. Om bästa sättet att kunna freda och förvara fisk synnerligast i de mindre Sjöarne. I Wenern tror jag icke man bör befara, att fisken genom fiskningen går förlorad, ty härföre har naturen sjelft lagt hinder på så otaliga sätt, och fisken har der lättare att freda sig för menniskan, än för sina egna likar, föräldrar och syskon; men deremot uti mindre insjöar skulle jag tro att om öfverenskommelse kunde träffas eller förbud stadgas för gagnandet af så kallad Notdragning på vissa år t.ex. minst 10 år, tror jag att derigenom skulle fisken i smärre sjöar betydligt ökas, deremot kunde icke skada att gagna Nät, Ryssjor, Mjärdar, Ref och mete, och borde på Nät och Ryssjor ej för fint band få nyttjas. All slags Notdragning, med större eller mindre Notor borde förbjudas. I små kärnar eller mycket små sjöar borde icke annat än mete och Ref få gagnas. Jag tror säkert att detta wore det enda och bästa sättet för fiskens tillwext och kan jag icke uppgifva något annat medel. Det wore ju möjligt att försöka härmed på något enda ställe så skulle saken snart blifva utredd och uplyst.

Prästerud den 28 Junii 1854.

Carl, Dan: Löthner.

Till beswarande af de, uti Circulair af den 15 nästlidne Maj, af Herr Bergmästaren m.m. von Schéele upgifne frågor angående Fiskeriets tillstånd inom Länet, får underteknad med särskildt afseende å den ort, der jag är boende, härmed wördsamt meddela de uplysningar hvilka erfarenheten inom Ölme Socken i berörde hänseende gifvit vid handen, dervid beswarandet sker efter samma nummerföljd i hvilken frågorne förekomma.

1. Sjöar inom Ölme äro: dels Wenern, som med 3^{ne} wikar, neml. Ölmeviken, Hagelviken och Lunderviken skära in i landet, och dels Markwattensjön, belägen i Socknens så kallade Allmänningsskog samt utgörande källan för driftvattnet till Nichlasdams bruk. Endast en elf Ölma elf samt en å kallad Sorkan genomflyta Socknen, begge med utlopp i Wenern uti den förutnämnde Ölmewiken.

Ehuru Wenerns fiskeslag redan förut äro allmänt kända, får jag för så vidt de i Ölme förekomma särskildt nämna hvart och ett och dermed öfvergå till:

2. Wattendragen i Ölme innehålla följande fiskeslag, nemligen:

A) i Wenern: 1) Aborre (*perca fluviatilis*) taggfenig benfisk med fjäll - deraf endast ett slag. Skepnaden är kort, tjockt lif, litet hufvud med stort gap, askgrå färg med grönaktiga mörka fläckar eller bälten ned åt buken der han är blekgul eller vit. Fjällen äro små, men tjocka och hårda, fenorna röda, på ryggen långa Spol, som invid stjerten äro upstående och likna borst samt besatta med hvassa taggar. Ögonen äro dels svartbruna, dels svarta och dels gulldgula är rofgirig mot de smärre fiskarne, men utgöra hans föda, väga ända till 5 marker.

2) Gös (*perca lucoperca*) med tjockt rundt lif, breda spol och fenor, ljusgrå färg och stora gula ögon; deraf endast ett slag, ehuru den på våren först ankommande är mörkare, och den derefter ljusare väger ända till 18 marker men ej deröfver i Wåra Wattendrag.

3) Gersen (*perca cernua*) en liten skinnfisk, här i orten kallad Snorgers iföljd af sitt slemhöljda skinn. Lämpar sig väl till bete på krok. Allmogen tror, att han leker en gång på hvart Ny. 4) Lax (*Salmo Salar*) Bukfenig skinnfisk; förekommer ibland men sällan inne i wikarne, men väl i yttre sjön på djupet, der han då fångas med Laxnät. 5) Norsen (*osmerus eperlanus*) liten fjällfisk - illaluktande - längd som en stoppnål ymnig tillgång. 6) Siken (*Coregonus lavaretus*) anses närsläktad med Laxen - Af Siken merkas 3^{ne} slag. Siklögan som är yngel af den nästföljande; Gråsiken eller Mörtsik med torrare och mera magert kött, än Fetsik som wanligen har ett fett Späckaktigt kött.

Anm: Af Fetsik erhålles wissa år en stor myckenhet, men fiskas ej inne i wikarne, blott i yttre sjön under de stormiga höstdagarne. Hos fiskare är en allmän föreställning, att sedan Siken gått till i ymnighet under några på hvarandra följande år, begifver han sig ut åt djupet och blir der borta i 3 eller 4 år för att växa till.

7) Braxen (*Cyprinus Brama*) Bukfenig fjällfisk bred öfver lifvet, med litet hufvud och smal åt stjerten, med stora breda fjäll. Deraf endast ett slag, men har i Ölme olika namn efter dess olika ålder och storlek, nemligen: Gli- det yngsta slaget af ej mer än en tvärhands storlek, ymnig tillgång i wikarne. Flia eller Lucka af ett kvartens längd. Braxen Panka eller endast Panka och Braxen, då den hunnit $\frac{1}{2}$ alns längd och derutöfver. 8) Id (*Cyprinus Idus*) bukfenig fjällfisk med rödaktigt, löst och mycket benigt kött. 9) Löja

eller Benlöja (cyprinus alburnus) liten fjällfisk, till färgen vit. Ymnig tillgång. 10) Mörten (cyprinus rutilus) bukfenig fjällfisk, färgen är vitaktig - ögon spol och fenor röda. Deraf endast ett slag - Ymnig tillgång inne i vikarne. 11) Rudan (cyprinus carassius) Bukfenig fjällfisk, med tunn, kort och bred kropp, ryggen besatt med korta hvassa spol, wackra korta fen under buken, färgen gulaktig - merändels ringa tillgång. 12) Gäddan (Esox Lucius) Bukfenig fjällfisk, med stort långt hufvud, vidt gap, långa spetsiga tänder och stora glänsande ögon, ryggen bred, stjerten kort, spol och fenor ej särdeles stora. Kroppen besatt med små tunna fjäll, är dels whitgrå, dels gulgrå, prickig till färgen och whit emot buken. Deraf finnes ej mer än ett slag, ehuru den fått olika namn efter de olika tider, då den fångas eller Is Gädda som erhålles före eller straxt vid islossningen, är ljusgrå till färgen och af medelstorlek. Frö Gädda den som erhålles i Maj månad vid löfsprickningen eller å den till, då det slags Grodor som kallas Källfrö, börja åter få lif. Vigt ända till 37 skålpund. Blomster Gädda som kommer i Juni detta slag är mera god, än de förra. Ljuster Gädda som fångas med ljuster nattetid i början af Sept. och vanligen är mindre. 13) Lake (Gadus lota) Bröstfenig skinnfisk, Slipprigt skinn, mörk på ryggen med svartbruna fläckar och vitt på buken. Är tjock öfver lifvet med stort hufvud, vidt gap liknande grodans munn. Deraf finnes ej mer än ett slag, ehuru en del är mörkare och en del ljusare till färgen. Är ytterst rofgirig - slukar småfisk i mängd och i brist deraf åtnöjes han att gnaga på ruttet träd. Vigt ända till 18 marker och då vigten är sådan brukar lakens lefver vara stor som på en späd kalf. Dock gäller såsom en allmän erfarenhet, att Wenerns Lake har skadad lefver full af blåsor och trådar liknande Benneckemask, då deremot den ifrån mindre sjöar alltid hafva fastare och friskare lefver. 14) Åhlen (Muraena anguilla) Fenlös skinnfisk - har ingen serskild stjertfena utan större delen af kroppen omgifves bakåt af en sammanhängande fena, som hos andra fiskar motsvara rygg, stjärt och analfenorna. Gälöppningen är ganska liten, slipprigt grönaktigt skinn. Den lefver af rof eller döda djur. Deraf ymnig tillgång, hälst med begagnande af långref utom förenämnde slag, hvilka Zoologerna uptaga, finnas äfven dessa 3^{ne} serskildta slag. 15) Skarfeija bukfenig fjällfisk, med röda fenor, och utseendet liknande Mört, hvadan man tror att Skarfeija hörer till Mörtsläktet. Namnet torde vara helt och hållet provinsielt. Ymnig tillgång. 16) Slom plägar vissa år gifva rik tillgång, synnerligast i Lunderviken, der han fångas Skeppundstals. 17) Stamm, liknar Laxen men är whit i köttet och ej så fet - fångas synnerligast i större bäckar och åar intill Wenern der han likasom laxen går emot strömmen och fångas i Ryssjor ^a ^b) Markwattensjön fisken synes der vara nästan helt och hållet utöda, hvarföre der förekomma, och det högst sparsamt - Aborre, Gädda och Mört. ^c) I Ölme elf förekomma vid högt wattenstånd i Wenern, Id, Lake, Mört och någon gång Stam, men vid lågt watten är tillgången på fisk der ganska ringa.

3. De ofvan uppräknade fiskslagenas lektider inträffa: A) om Våren efter Årstidens beskaffenhet. I Mars eller April leka Isgäddan och Aborren. Någon gång leker gäddan under isen, ifall den icke hunnit smälta undan eller bortgå och hon fångas då med så kallad isnot; men sedan

isen blifvit landlös och vattnet börjat stiga opp på engar, sidländta stränder och i diken börjas vanligen Gäddans lek. Gäddan samlar sig under lektiden aldrig i stimm, utan endast i flock af 2, 3 högst 4, deraf endast en hona, som går i spetsen, slår till med stjerten och skjuter alt högre och högre upp emot land i dagen. Lektiden brukar fortgå i 14 dagar. Honan är gemenligen större och mera bullersam, då deremot hannen följer tyst och stilla den väg hon tager. Fångas i ryssjor och med grundnot. Exempel finnes då 2^{ne} fiskare, som sköta en Grundnot kunna på 3 à 4 timmar fånga ända till 1 skålpund Gädda i Lektiden. I början af Maj leka vanligen Frögäddan, Mört och Id. I slutet af Maj leka Blomstergäddan och Braxen - någon gång äfven i början af Juni, beroende af väderleken. Begge slagen välja för sin lek grundare vatten och en upmärksam fiskare, som väntar Braxenleken, är då ofta ute på sjön i fin farkost för att se efter så kallade Braxen-napp d.v.s. små ifrån botten af sjön lösräckta späda grässtånd, hvilka Braxen under lektiden uprycker till sin föda, men hvilka, då han är i taget, han lemnar efter sig och blifva flytande på wattenytan. Då sådana Braxen-napp påträffas eller då vattnet är starkt uppgrumlat ifrån botten å något visst ställe, är man säker att träffa Braxen. Braxen leker endast i 3 à 4 nätter och börjar sin lek vanligen i Solnedgången vid lungt varmt väder. Dock inträffar ibland, att en del Braxen (den mindre) leker först, och en 14 dagar derefter en annan del. Hannarne komma vanligen först till lekstället, slå till med stjerten så att vattnet stänker, ila straxt derefter i rak linea en 100 al. långt bort åt ett annat håll och börja ånyo samma slag och samma ilfart. Braxen är ytterst ömtålig för buller under lektiden, åtminstone i början. En lindrig åska kan skräma bort hela leken, så att sedan deraf ej blifver någon samling. Han följer vanligen vinddraget och fångas mest på den strand, deråt vinden för tillfället blåser. En enda grundnot skött af 2^{ne} fiskare, kan under en sådan lektid på en natt inbringa 4 ända till 6 skålpund Braxen. En van fiskare väntar aldrig Braxenlek, så länge braxens mjölke är hård och Braxen ej kännes hwass och sträf om trynet.

B) Om Sommaren leka:

I slutet af Junii Gösen och Benlöjan. Gösen fångas då mest i så kallade Stor-ryssjor. Benlöjan börjar vid midsommar att leka, men leker 3 gånger efter hvarandra in i Juli månad, på steniga stränder och grunda ställen. Fångas med både not och nät och der hon går till mängd kan man på några timmar fånga 5 à 6 lispund. I medlet af Juli Rudan men i mindre vatten leker den något förr.

C) Om hösten leka: i slutet af October. Siklöjan på djupet och fångas med nät; samt i slutet af November. Siken likaledes på djupet.

D) Om vintern leka emellan Jul och Kyndelsmess: Lake, som dock går mest till emellan Lusse och Nyår, hälst om vid den tiden inträffar snöyr och hårdt väder. Fångas med ryssjor. I Februari och början af Mars. Nors och Slom vanligen i strömmande vatten, men äfven i våra sjövikar, då det inträffar starkt Sunnaväder, som gör strömning i sundena. Fångas med not hvarå, då det är fråga om Nors, anbringas en serskildt så kallad Norspåse gjord af fint tyg. Der Norsen leker, sker

det vanligen i sådan mängd, att mången fiskare kunnat på en gång uphenta hela kar fulla; det samma gäller om Slom i Lunderviken.

Anm: 1. Allmogen här i orten tror, att Braxen står stilla om vintern i wasshålur der han då fångas med lätthet af den, som lyckas påträffa ett slikt så kallade Braxenstånd.

Anm: 2. Ålens lektid känner man ej, men väl: att mesta delen uphentas på långref, med bete af Dagmask eller Små-aborre, i Juli och Augusti månader. Man vet - och det har undertecknad sjelf erfarit - att ålen ibland ligger i dvala under vintern i gyttjehålor i sjön och är då åtkomlig endast med not, som följer botten åt. Sådan ål är fullt ätbar, kanske ock fetare än om Sommaren. Den mesta delen torde dock hålla sig vid lif under vintern, enär ofta inträffar, att man då erhåller lefvande ål i ryssjor.

Anm: 3. Man har väl funnit, att samma fiskslag ej leker på samma tid i Ölmeviken och i Hagelviken och Lunderviken, men som skillnaden ej är mer än 2 à 3 dagar och det ej lyckats mig utforska orsaken hertill, måste jag förbigå denna omständighet med blotta omnämmandet af berörde iakttagelse.

Anm: 4. I de uti Ölme Socken befintlige Wenersvikar påträffas sällan några större fiskstimm, utom i lektiderna, men i yttre sjön brukar Aborre under Juni månad samla sig i stimm på grundar och skär, hvarföre den som vill meta och begagna dagmask till bete, kan på en natt vid tiden för Solens ned- och upgående, updraga 2 à 4 skålpund aborre och deribland så stora att de väga ända till 5 skålpund per stycke; Är abborren i taget, så kan en metare sköta 4, 5 à 6 metrefvar och hafva jemn sysselsättning. I stället för metspö begagnas en så kallad Pimpel för hvarje metref bestående af en $1\frac{1}{2}$ kvarters lång trädkrok, så gjord att hela refven kan derå upviras. Den Aborre som förekommer i yttre sjön är vanligen större än den som går till i de indre vikarna.

4. Botten i Weners vikar består mestadels af ler och Gyttja, der och hvar med steniga skär eller Glantberg. Djupleken i Ölmeviken är t.ex. i år ej någorstädes öfver 2 alnar, men väl grundare, och i de andra vikarne är förhållandet nära på detsamma, alt beroende af Weners stigande och fallande. I almänhet är fisket mera lönande vid medelmåttigt eller 4 alnar djupt vatten, än då Wenern är antingen mycket hög eller, såsom i år, mycket låg.
5. I afseende å denna fråga kan från denna trakt troligen icke vinnas något uplysende svar, enär Weners fiskrikhet förorsakar att de, som bo omkring dess stränder, föga sysselsätta sin upmärksamhet vid fiskslagenas fortplantningssätt, romläggning m.m. det enda man tror sig känna härom är, att Gädda, Braxen, Mört och Aborre till lekningställe väljer de grundare vattnen, antingen vikarne eller yttre skär; Att de välja ställen med Wass eller annat högt sjögräs, för att utsläppa rommen; att det nykläckta ynglet, under första året förblifver i sådana grunda vatten, men emot Vintern, begifva sig ut åt djupet, samt att fisken såsom alla andra skapade varelser, hafva förkärlek för födelseorten och återkommer till detta ställe.

6. Anmärkningsvärd synes mig Markvattenssjöns fiskfattighet vara och då en hel del menniskor bo omkring denna sjö samt äro i saknad, att skaffa sig fisk ur detta vatten, tillåter jag mig att fästa serskild upmärksamhet huru och på hvad sätt förhållandet i en framtid kunde blifva annorlunda. Vi veta att i Wenerns samtelige wikar inom Socknen begagnas på 1 à $1\frac{1}{2}$ aln djupt vatten, det så kallade Grund-notfisket, och som, enligt hvad förut är nämndt, i dessa grundare watten uppehåller sig en mängd småfisk eller yngel af Gädda, Mört, Braxen, Aborre m.m., så blifver ock hvarje år en otalig mängd sådan småfisk fångad, utan att kunna begagnas till annat än agn eller föda åt Svinen. Få äro de som släppa sin fångst tillbaka för att tillvexa. Måne det icke wore skäl upmuntra eller gifva belöning åt den, som fångade småfisk ur Wenern och omflyttade densamma till den fiskfattiga Markvatten-sjön. Då den enskildta omtanken ej gör något för sin egen nytta - kanske ock icke förstår saken - synes skäl vara att på lämpligt sätt upplysa och upmuntra dem som härmed ville börja. Förstående och erfarna fiskare i mitt granskap hafva väckt mig på detta ämne och försäkra, att saken är utförbar. Sådan småfisk kan icke gälla mer än 12 à 18 banco per skålpund, om den såldes, bestämm derföre t.ex. en betalning af 2 à 3 runst. banco för hvarje skålpund, sådan lefvande småfisk af diverse slag, som med fördel kan blifva omflyttade från Wenern till Markvattensjön. Till fångandet af sådan småfisk som skulle på detta sätt omflyttas och transporterats 5 à 6 fjerdingväg, fick man lof att hafva småfisken i ett kärl fylldt med vatten och på det att han skulle kunna stå sig, borde företaget ske tidigt på våren medan ännu watten är kallt. På detta föreslagna sätt skulle man säkerligen få ganska mångaskålpund fiskyngel omflyttade, till stor fördel för framtiden. Socknen har på sin Allmänningsskog en hel fattighjonsbefolkning och i brist af andra binäringar vore tillgång på fisk ur Markvattensjön en god sådan.
7. Wid besvarandet af denna fråga, vidfogas upgift om hvarje särskildt fiskredskaps tillväkningsätt och dimensioner - en upgift som meddelats mig af ortens erfarnaste fiskare och torde vara vigtig nog för en hvar som vill hafva sådan redskap, som bäst passar här. Här i Ölme bruklig fiskredskap är af följande slag: 1) Nät, dessa äro 7 särskildta neml: Benløj-nät: förfärdigas af otvinnadt fint Helsingelin - har 4 alnars längd samt $1\frac{1}{4}$ à $1\frac{1}{2}$ alns djuplek - med maskor som äro $\frac{1}{6}$ à $\frac{1}{4}$ tum i fyrkant. Till ternar begagnas tagel-snören och flötena göras helst af furubark i form af ett 3 Skillings stycke. Begagnas endast om sommaren och för Benlöjan - kostar $4\frac{1}{2}$ runst. riksgälds.

Anm. Ternor det vill säga sådana snören, som fastsys efter nätets längd i öfra och nedra kanterna för att gifva nätet fasthet.

Sikløj-nät, hvartill användes mycket fint otvinnat lingarn, antingen af hemvekt god beskaffenhet eller Helsingelin. Har 30 à 40 famnars längd och 3 alnars djuplek, med maskor som äro $\frac{1}{2}$ tum i 4 kant. Säkraste märket på maskornas storlek är att man binder 9 hvarf på kvarteret. Brukas sällan i denna trakt och, de det sker endast om hösten uti på djupet för Siklöjan. Endast arbetslön brukar kosta 10 runst. riksgälds.

Mörtnät 30 à 40 famnars längd 1 à $1\frac{1}{2}$ alns djuplek med maskor af 1 tum i 4 kant. Förfärdigas af otvinnat lingarn. Begagnas endast inne i vikarne för Mört om våren. Kostar nytt 4 à $4\frac{1}{2}$ runst. riksgälds. Fiske med mörtnät är ofta ganska lönande finnes derföre almant.

Lagnät (eller kanske rättare Läggenät, emedan det utlägges för hvarjehanda fisk) 30 à 40 famnars längd samt $1\frac{1}{2}$ à 2 alnars djuplek med maskor som hålla $1\frac{1}{2}$ tum i 4 kant. Förfärdigas af otvinnat lingarn och begagnas för Gädda, Mört, Pankor, Skarfeijer och Aborre, dock kanske mest för det sistnämnda slaget, på yttre grundar och skär.

Gråsiknät 20 à 22 famnars längd samt 2 à $2\frac{1}{2}$ alns djuplek med maskor som äro 2 tum i 4 kant. Gjöres af otvinnat fint lingarn. Kostar nytt 2 à $2\frac{1}{2}$ runst. riksgälds begagnas i öppna sjön vid Sikfisket om hösten.

Fetsiknät har samma längd och djuplek som näst föregående men med maskor af $2\frac{1}{4}$ tum i 4 kant. Kostar nytt lika med Gråsiknät och göres af fint otvinnat Helsingelin.

Braxennät 24 à 30 f. längd och $2\frac{1}{2}$ alns djuplek med maskor af $2\frac{1}{2}$ à 3 tum i 4 kant. Göres af 2 tvinnat starkt lingarn som liknar fin tråd. Kostar nytt 2 runst. banco. Brukas endast inne i vikarne för Braxen.

2) Not häraf finnes 3^{ne} särskildta slag neml: Løj-not eller Agn-not, den håller i längd 6 famnar d.v.s. hvarje arm är 3 f. lång; Djupleken vanligen 3 alnar. Göres af tvinnat lingarn. Kostar ny 25 à 30 runst. riksgälds begagnas för Benlöje drag. Grund-not håller 48 f. i längd, d.v.s. hvarje arm är 24 f. lång. Djupleken 4, 5 à 6 alnar alt efter fiskevattnets djup. Göres af tvinnadt lingarn, och kostar ny vanligen 50 runst. riksgälds. Till en sådan fordras 2^{ne} Nottåg eller dragtåg hvilka gemenligen äro af granstäggor, och bör hålla i längd hvardera 50 à 60 famnar. Hvarje Nottågs-länk uplägges, så väl vid notens i landdragnig som vid dess förvar i boden på en så kallad Tågsula gjord af träd, helst sjelfväxt iform af en spetsig vinkel. En grundnot är delad i 2^{ne} halfvor och består af: Armarne hvarje arm en på hvardera halfvan, består af 2 olika delar nemligen Fyra Bröst, hvardera bröstet har 2 famnars längd på tärn. Maskornas storlek i bröstena äro $\frac{1}{2}$ tum i fyrkant. Fyra Balkar hvardera balken har 4 f. längd på tärn och med maskor som äro 1 à $1\frac{1}{2}$ tum i 4 kant.

Anm: De fyra bröstena och de 4 balkarne maskas tillsammans i en länk om 24 f. längd och deraf upkommer den ena Notarmen.

Påsen denna är sammansatt af 4 särskildta delar på hvarje Nothalfva, nemligen: Reset eller Resestycket; Då Reset skall bindas, kastar man upp maskor till 4, 5 à 6 alnars djuplek (alt efter som Noten skall vara djupgående) och binder detta stycke 2 al. långt med maskor af $\frac{1}{2}$ tum i 4 kant. Mestycket man kastar här upp till 3, 4 à 5 al. djuplek och Mestycket bindes 2 al. långt med maskor af $\frac{1}{2}$ tums fyrkant. Fiskhället. Till detta kastar man upp maskor likasom till Mestycket och fiskhället göres lika långt och djupt men med litet finare maskor. Karr-

spjärret. Härtill kastar man upp maskor till 3 al. längd och binder 3 al. långt, men som karrspjäret måste hafva kihlform, sker hoptagningen med en maska på hvarje hvarf, tills det endast blifver en enda maska kvar.

Anm. Dessa 4 stycken maskas tillsammans och bilda gemensamt ena hälften af påsen. Begge påshalfvorne maskas derefter tillhopa och sedan sålunda Notpåsen är färdig anbringas i ändan deraf ett rynkband (här kalladt Strutband) som till ex. utdrages efter behof.

Stornot: längd 48 famnar d v s hvarje arm är 24 f. Djupleken vanligen 11 alnar. Stornoten begagnas endast i yttre sjön, består af lika många och liknämninga parter som grundnoten, samt tillverkas på följande sätt: Brösten hafva hvardera 2 f. längd på tärn och backarne 4 f. längd på tärn. Reset kastas upp till 10 al., som blifver dess djuplek och bindes 2 al. långt med maskor som äro $\frac{1}{3}$ tum i 4 kant. Mestycket kastas upp till 8 al. och bindes 2 al. långt med maskor af $\frac{1}{3}$ tum i 4 kant. Fiskhålllet kastas upp till 6 alnar och bindes 2 al. långt med maskor af $\frac{1}{4}$ tum i 4 kant. Karrspjärret kastas upp till 5 al. och bindes 3 al. långt i kihlform med enahanda maskminskning som är ofvan nämndt vid Grundnoten. Stornätens sammansättning sker på samma sätt som grundnotens. En Stornot kostar ny vanligen 60 à 66 $\frac{2}{3}$ runst. banco. Nottågen till Stornot göres likaledes af grantågor och böra innehålla i hvarje länk 100 à 120 famnar.

Anm. För att emellan fiskandet kunna vårda notredskapen, brukas här en instängd plan af 50 f. längd och 3 à 4 f. bredd, der noten får hänga till torkning å så kallade Stegel Stänger bestående af wäl barkad grantör i 5 à 6 al. längd, i toppen urhålkade i halfmåneform sjelfva notgården kallas här Stegelstad.

3) Ryssjor dessa äro: En armade eller så kallade Båg-Ryssjor; deraf finnas 2^{ne} slag neml. 1. Två alnings Bågryssjor el. så kallade Två alningar: begagnas i lågt vatten för Gädda om våren. Ryssjehuset kastas upp 13 kvarter och bindes 5 $\frac{1}{2}$ kvarter och ingången 2 $\frac{1}{2}$ kvarter med fällning av 2 $\frac{1}{2}$ kvarters längd. Armens längd omkring 2 f. Kan begagnas på $\frac{1}{2}$ al. djupt vatten. 2. Tre alnings Bågryssjor el. s.k Tre alningar: med 2 hus. Till det ena huset eller främre delen kastas upp 3 al. och bindes 7 kvarter och ingången bindes $\frac{1}{2}$ aln och fälles $\frac{1}{2}$ aln. Till andra huset eller bakdelen kastas upp 3 al. men bindes 5 kvarter och ingången bindes $\frac{1}{2}$ aln med $\frac{1}{2}$ alns fällning. Armens längd 2 f. dock detta efter behag - kan begagnas på $\frac{3}{4}$ alns vatten dermed fångas Gädda och Mört om våren. Twå eller Trearmade emedan 2 à 3 armar utlöpa från Ryssjehusets mynning för att leda fisken dit. Af dessa sistnämnde finnas 4 olika slag, nemligen: a) Fyra alnings Ryssjor framhuset bindes 8 kvarter och ingången och fällningen göres 3 kvarter; med dessa fångas diverse fisk om våren. b) Fem alnings Ryssjor. Framhuset bindes 9 $\frac{1}{2}$ qv^{ter} ingången 1 aln. fälles 1 aln. c) Sex alnings Ryssjor. Framhuset bindes 11 $\frac{1}{2}$ qv^{ter} och ingången och fällningen 5 kvarter. d) Åtta alnings Ryssjor eller så kallade Stor Ryssjor: Framhuset göres 14 $\frac{1}{2}$ kvarter ingången och fällningen 6 kvarter. Då ingångarne till dessa bindes ihågkommes, att de två första hvarfven bindas utan hoptagning, men att man sedan kan taga i hop en maska på hvarje hvarf, tills man kommer till de 4 sista hvarfven, då man tager i hop 2 maskor på hvardera af de 2^{ne} närmaste hvarfven men på de 2 sista hvarfven blifver intet hoptag. Kostar ny 10 runst. riksgälds.

4) Ref deraffinnas 2^{ne} slag, neml: Metref med Spö eller Pimpel, hvarom förut är nämndt. Metrefven göres vanligen af Tagel med 4 f. längd och dertill begagnas enkel eler dubbel släntkrok. Långref. Denna göres gemenligen af Hampa och längden är efter fiskarens behag. Man köper Refgarn hos Repslagare och Långrefvens storlek bestämmes efter vigten, som varierar emellan 4 à 20 skålpund. På refven fästas metkrokarne med minst 3 och högst 10 f.^{rs} afstånd från hvarandra. Wid hvarje krok fastbindes en så kallad Garntafs, gjord af 3 tvinnat starkt lingarn. I yttre sjön på djupet begagnas både fiskyngel och dagmask till bete men inne i vikarne endast det förre, emedan småfisk förstör masken. Om man vill taga Ål på långref så är bäst att begagna små aborre till bete.

Till sist meddelas här uppgift om de olika användningssätt, som här i Ölme äro brukliga i afseende å hvarje fiskslag.

Gädda, Mört, Pankor, Id, Skarfeija och Braxen pläga Skinntorkas hvilket tillgår så, att, sedan fisken blifvit rensad och fläckt samt å de större fiskarne ryggbenen bortskurne, saltas den ner, får ligga i Saltet 1 dygn, uptages sedan, trådes på spett och uthänges att torka i Solen. Användes såsom halstrad i stället för Sill. Till skinntorkning begagnas både smått och stort.

Gäddan kan äfven rimsaltas och kallas då Saltgrön-gädda; det tillgår så, att fisken rensas och fläkes, hvarefter den nedsaltas i ett käril der den får ligga 1 dygn och sedan uptages för att ett par dagar torka i Solen.

Lax och Stamm brukar saltas och rökas, likaså Ål.

Siken - så wäl Grå som Fetsik, då den erhålles i mängd om hösten, rensas, dervid iakttages att hufvudena, som snart härskna borttages, hvarefter den nedsaltas i ett kar och sedan den legat der någon tid, omflyttas den i mindre fjerdingar och saltas ånyo något. Kan på detta vis förvaras året om. Då Fetsik-fisket här i orten blifver ymnigt, brukar Allmogen att koka alt innanmäte eller afskråde, och erhåller deraf ett flott, som kokas ånyo till olja och kallas Siktran, hvilken användes till lampa; och exempel gifvas på bondeställen, der de hela vintern ej gagnat annat lyse än lampa med Siktran. Lampan sådan den här begagnas är högst enkel, bestående endast af en urhålkad Kålrot, som ej är för stor, i hvilken nedsättes en trädsticka, omvrad med blå, för att tjena istället för veke och roten fylles med oljan.

Mört begagnas af Allmogen i Ölme ej blott skinntorkad utan och i stället för Gråseij till Lutning. Om våren då någorlunda jemnstör Mört erhålles och hvilken de vanligen benämna Lutmört, rensas mörten och rensköljes, hänges sedan ut i Solen att hårdt torka en längre tid, hvarefter den upträdes på spett på ett luftigt ställe till påföljande winter, då den lutas på wanligt sätt och anses han såsom ett ganska godt surrogat. I stället för att efter torkningen förvara den uphängd å spett, bruka somliga att nedlägga den i aska; men detta är att afråda, emedan fisken derigenom utsättes lättare för både råttor och mått (Tinea) är derföre mindre almant numera.

Gös och Lake begagnas såsom Cabeljau, d.v.s. rensas och nedlägges i saltlake. Gösister, som träffas i mängd å Gösens tarmar begagnas af Allmogen till hjulsmörja och upblandas då med tjära. Äfvenledes användes Gösistret med fördel att påstryka sår å Sehlbrutna hästar för att ifrån såret afhålla flugor, hvilka sky lukten af istret.

Slomm och Nors kan stekas i smör och nedläggas i ättika att förvaras. Skinnet af Gädda och Ål torkas och användes vid Caffekokning att göra kaffe klart. Ålskinn kan äfven med fördel begagnas till remmar för diverse behof, synnerligast till Fröckslagor.

För att kunna förvara lefvande fisk begagnas så kallade Fisksumpar. Den spikas ihop af bräder på 4 hörnstolpar och borraras tätt med lagom stora hål (hvertill begagnas så kallad Fästningsnafvare) på 1/4 alns afstånd från hvarandra, så väl å sidorna som i botten, så att fiskarne derigenom få in vatten, föda och luft. Fisksumpen göres $1\frac{1}{2}$ till 2 alnar i fyrkant och ofvanpå med lock, som håller $\frac{3}{4}$ aln i fyrkant och förses med gångjern och lås. En ny Sump bör icke utsättas i vatten förr, än han blifvit kohlränd inuti, hvilket tillgår så, att, sedan sumpen blifvit färdiggjord, fylles den med halm och nedfraktas till sjöstranden, hvarpå halmen itändes och när halmen i det närmaste är förtärd och elden invändigt bortbränt ifrån Sumpens insidor alla sågspån och stickor, som kunna skada fisken, kastas den i vatten för att svalna. Utan ett sådant förfaringssätt anses Sumpen ej blifva god. I sådan kohlränd sump fastnar ej så snart sådant sli och mölja, hvaraf fisken wantrifves. Sumpen nedsattes i vatten medelst 4 stadiga pålar, 1 på hvardera sidan. Linsänken bör alldrig i närheten af Fisksump, enär fisken dör deraf såsom af en Pest.

Det torde jämväl förtjena omnämnas hurudana Farkoster i Ölme begagnas vid fiskets idkande. Farkoster äro af 2^{ne} slag nemligen: 1) Ekstock eller här så kallad Eka användes endast inne i wikarne på grundt vatten. Göres 7 à 8 alnar lång och 6 à 7 kvarter bred och sidstyckenas höjd 2 à 3 kvarter. Botten är platt, men något krökt åt framändan, så att den flyter lättare på watten. Bottenbräderna sammanhållas af 4 à 5 okar, som fastgöras på insidan med trädnaglar och vid brädernas sammansättning decktas de med tjära och nöthår. Sidstyckena spikas tillsammans med furuspik. Till Ekstock kan begagnas antingen åror för att ro, eller stänger för att skjuta sig fram. Vanligen begagnas stänger, och dessa göres af barkad slät grånstör 2 à 3 famnar långa. I anseende till Wikarnes grunda watten är Ekstocken härstädes den allmänast brukliga farkost. 2) Båt. Deraf har man 2^{ne} slag, alt efter det fiske, hvartill de användas, eller Vanlig Not eller Refbåt, göres 10 alnar lång, med enkel eller dubbel rogång. Detta slags båt begagnas inne i Vikarne endast för Stor-Ryssjefiske och Långref; men i Yttre sjön både för Not och annan redskap - och Sikenätbåt göres 13 alnar lång och i öfrigt på vanligt sätt - begagnas endast i yttre sjön för Sikenfisket om hösten.

Uggebohl den 30 Junii 1854

F. von Vicken

Fisket i Ölme härads wiken såsom det nu tillgår och bedrifves kan ej blifva lönande eller vinstgifvande emedan först och främst upfiskas ynglet eller småfisken af större fiskslag, innan den är matnyttig; med finbundna Notor isynnerhet vintertiden likasom nu under förledne S^{dra} Tofta Hemmansegare updrogs från 1 till 4 skålpund dageligen af små Braxenbarn och sålde för 12 f. riksgälds lispundet hade den fått wara fredad till dess den blifvit större hade kunnat erhållas föda och arbetslön för många följande år, äfvenså tillgick det under sjelfva Braxenleken då den blef straxt i Sundet omkringränd med not och skingrad innan den hunnit inkomma till sina lekställen omkring grässtränderna; Fisket kan efter sådana bataljer med Ynglet och romm eller lekfisken i förtid ej annat än i hög grad försämras, äfvensom att fiske numera begagnas såsom allmänning i Sund och Wikar af alla som ej taga sig före med annat nyttigare och mera vinstgifvande arbete; likväl har fordom olofligt fiske ej så opåt alt fått passera hvilket medföljande extracter af förbud närmare visa.

I Ölme härads-wikar förekomma de mästa af Weners fiskeslag ehuru en del mer och mindre sällsynta; af Gädda, Aborre, Braxen, Skarfeija (en sorts pankä), Sarf, Mört och Benlöja finnes mera; Ål, Lake och Gös mindre; Id, Stam och Lax högst sparsamt, Norrs, Slom och Gers synnerligast om wintern eller först på våren, Stäfling, Harr och Ruda äro sällsynta. Af Sik och Siklögor fångas med Not och Nät utanför Sunden och en sorts Fetsik eller Gräsik fångas endast med Nät på djupare watten ända till 12 a 14 famnars; Ungefär bundna till 4 $\frac{1}{2}$ hvarf på hvar t kvarter.

Hvad lektiderna widkomma inträffar den ej vid samma tider hvarje år, utan variera troligen efter Wattenets wärmegrad, äfven kunna Åskan och annan skrämnel göra uppehåll och hinder. Af Gädda och Braxen har man funnit 3^{ne} serskilda lektider årligen, neml: Is, Frö och Blomstergäddleken, och Braxen då Häggen blommar, Enbusken ryker, Rågax och Apelblom visa sig. Hvarje fiskslag söker närma sig stränder till sina lekars fullbordande, en del söka helst gräsigt eller wassbotten, en annan del mera stenig eller hård botten för att frigöra sig med romläggningen.

Det nykläckta ynglet uppehåller sig på grundare watten för någon tid af sin tillväxt.

Fiskesätt hvarmed fisken, hufvudsakligast häromkring fångas, äro, Notar, Nät, Ryssjor från 2 till 10 alnars upkastat hus; Mjärdar och Ref. Bandet och finheten äro afpassade efter storlek och fiskslag som dermed fångas. Not och Nät begagnas mest hela året, men Ryssjor och Mjärdar hufvudsakligast under lektiderna.

Särrnäs - Roman

Angående Fisket i Ölme Härads Sunden och Wikarne utur Domböckerne extraherat och afskrifvit år 1742.

Anno 1631 den 23 September å Ölme Härad's ordinarie Ting

Tedde sig fram för Rätten de som bo kring om Warnumsviken och sig besvärade öfver dem vid Warnums Sund; Wåla Sund och Sund att de med sitt olagliga näteläggande förhindra fiskdriften, att han intet kan hafva sin gång inn i viken, sålunda förtagandes eller förspillandes dem deras fisken, hvilket ofta och tillförene klagats, samt bemälte olaga fisken förbudit, såsom efter det är mot vår Sweriges Lag, at inga må fiske af forno vanda, blef derföre afsagt, at hvilken som finnes uti bemälte Sund sina Nät lägga och dermed olagligen förhindra fiskedriften, skall böta sina 40 runst. riksgäld och mista näten.

Anno 1647 d:g Augusti å Ölmehärad's Ordinarie Ting

Än gjordes förbud af Wälborne Landshöfdingen å vår nådigste Öfverhets wägnar, at ingen skall eller må lägga något Nät vara hurudant det vara vill emellan Korfvehallen och Juddehamn i Ölmehärad's Socken ther fisken hafver sin ingång uhr stora sjön Wänern, item at ingen skall må draga sin Noth i öppet watten om Söndagen eller helgedagen, eller om vintern taga kast emot qvällen eller om nattetid på samma dagar, utan sedan dagen är på himmelen dager näst efter, och det vid vite 40 runst. riksgäld Konungens ensak.

Anno 1648 den 26 Juli å Ölmehärad's ordinarie Ting

Näst berättades, hurusom Sahl. Herr Boo Ribbing hade då han var Landshöfding här neder besett fiskerien öfver hela detta häradet och funnit för skjäligt att förbjuda, eftersom han ock förböd, at ingen eho han ock vara skulle thereafter lägga något nät litet eller stort i Sunden, på det at fiskedriften in i wikarne icke therigenom hindras måtte, therhos klageligen angafs, att ehuru väl sådant förbud gjordt är, så akta många thet alls intet, utan göra ther twert emot såsom någre nu i Sunden till wedermäle uptagne Nät utvisa, med begäran, att de, som således brutit hafva, måtte blifva ytterligare förbudne och varnade, at the icke göra så oftare vid straff och vid vite; så emedan det icke war mera än billigt, thy afsades, att ho som hädanefter utlägger Nät i något Sund i och för thetta häradet, them skall icke allenast plikta therför efter Lag, såsom then olofvandes faren är å annors fiskevatten, utan ock vara fallen till runst. riksgälds böter till treskiftes, så för thet härefter görs, som thet och förr gjordt är, thet samma ock afsagt blef om alla them, som intet äro ägande i Ölmehäradswiken och dock pläga ther fara med sin fiskeredskap.

Anno 1649 den 22 Augusti å Ölmehärad's Ordinarie Ting

Näst war ther utöfver, at ehuru väl för thetta hafva å Laga Ting, varit förbudit, at ingen skulle understå sig att fara med Nät, Pulsenoth eller annan fiskeredskap uti Warnums och Ölmehärad's Sund och Wikar vid 40 runst. riksgäld wite och bem^{te} redskapsförbrytelse, likväl aktas sådant intet, utan en och annan så i Staden Christinehamn,

som å landet fara therutöfver med allahanda fisketyg både in och utom fiskeleken, jemväl in vid hvars och ens kringliggande bys land aldeles emot lag, skjäl och billighet; hvarföre förbud nu yttermera och ånyo, att ingen, vare eho han vara vill skall eller må så hädanåt göra vid vite 80 runst. riksgäld och redskapens förbrytelse som han far med.

Anno 1656 den 2 April å Ölmehärad's ordinarie Ting

Näst gjordes besvär om thet man vill göra allmänning uti Ölmehäradswiken för hon är något bred, efter som Sten i Stubberud hade begynt om vintertid draga mitt på samma wik, therefter hafva andra sedan gjordt thet samma mer och mer, oansedt intet skjär är, som af hedenhös hafver warit jällat för allmänning, hvarföre afsades, att ingen skall ther draga oftare, förr än therom blifvit ransakat och dömt.

Anno 1666 den 8 Februari å Ölmehärad's Ordinarie Ting

Näst afsades, at eho som drager mitt i Ölmehäradswiken ther allmänningen skall vara af 3 kast utan om vintern, skall böta sina 40 runst. riksgäld, alt något Noth och Båth blifva tagne af honom till wartecken.

Anno 1667 den 22 April å Ölmehärad's ordinarie Ting

Näst repeterades förbudet om flödningen på Warkasten i Ölmehäradswiken i fiskeleken, neml. alt medan sjön är öppen och ingen is på.

Anno 1684 den 16 October å Ölmehärad's Ordinarie Ting

Alldenstund Olof Månsson i Söndre frälse, och Per Nilsson i Norre Sjöstad Crono hafva mot det forbud Anno 1649 d. 22 Augusti satt, jemväl 1666 d. 8 Februari och 1667 d. 22 April repeterat blef brukat flötnoth i Ölmehäradsviken, thy sakfältes de till satte wite 40 runst. riksgäld smt tillsammans.

Anno 1690 d. 23 October å Ölmehärad's Ordinarie Ting

Jöns Jönsson i Sunnastorp lofvade gifva till Ölmehärad's kyrka 1 runst. lourant för det han emot Lagmans domen den 22 Augusti 1649 satt Ryskor i Ölmehäradsviken, ty skontes denna gången med satte vitet och varnades en annan gång härföre. Sammanledes gifver Lars Månsson i Westra Sunnäs 1 Rl^r till kyrkan för samma brott och bote 3 runst. riksgäld för thet han egenvilligt tagit sine afhände Ryskor igen.

Anno 1702 d. 26 och 27 Martii å Ölmehärad's Ordinarie Ting

Förordnades Länsmannen Wälaktad Petter Bäck med Nambdemännen Anders Nore och Måns i Räfsala at undersoka om Ryskesättningarna i Store och Sorke elfs munnarne at dermed må behörigen tillgå, så

att ingen sig utom sine egor nedanföre Elfmunnen på wiken intränga må, hvilket härmed vid 12 runst. riksgäld S^{mt} wite förbudit wara skall, samt at ingen med någon Ryskegård skall så igenstänga Elfstråket at icke deraf alltid treding watten må öppet och fritt warda, wid hvilket wite också pålägges hvar och en at uptaga hvar år stakarne och rensa Elfven efter sine Ryskegårdar, at ingen skada och olycka på widrig händelse dera tima må, helst mycket öfver allt detta nu klagat blef.

Anno 1723 d. 6 April blef ordinarie Laga Ting hållet med menige man och Allmogen af Ölmehärad uti Rudsberg, närvarande de in actis anteknade

Klagades öfver det olofliga fiskande i Ölmehäradswiken och uti Sunden, som mera nu än tillförene brukas och föröfvas ej allenast af dem som äga derintill land och strand, utan ock af de der ingen ägande rätt hafva, icke aktandes de deremot så af Högvälborne Herr Landshöfdingen, som Härad Rätten gjorda förbud, eller vilja taga sig warning af det en och annan för öfverträdande deraf åtskilliga gånger har pliktat, ty uplästes och publicerades nu allmogen till påminnelse de älste af år 1647, 1648 och 1649 samt sedermera till efter annan å Laga Ting alfvarsamme gifne förbud och åtvarningar som innehålla, det ingen, som äger stranden, mycket mindre dem som äganderätt der icke hafver, skall understå sig att lägga och bruka Noth, Nät eller hvad fiskeredskap det wara må, uti Sunden, som längst uth begynnas emellan Korfvehallen och Juddehamn och sedan alt närmare in åth Wiken, på det fiskedrefvet in uti Ölmehäradswiken ej må hindras wid 80 runst. riksgäld S^{mt} both och fiskeredskapens förbrytelse, äfvenså är laglikmätigt förbudet att fara med fiskande uti Wiken på de kringliggande Byars ägor, hvilket förbud Rätten wille ånyo uprepa hvarjom och enom till warning och efter rättelse, det jämväl på kyrkovallen allmänt skall kundgöras, så at ingen ovetenhet deraf må kunna förebaras, alldenstund den som befinnes häremot bryta, skall Tingföras och sin brott lagligen umgälla, så ofta han dermed beträdd warder. Actum ut Supra.

På Härad Rättens wagnar

O. Lundstedt

Anno 1699 d. 8, 9 och 10 Maj å Ölmehärad Ordinarie Ting:

Än publicerades en Lagmans dom, som vid 80 runst. riksgäld plikt och redskapens förbrytelse förbjuder alt fiskande uti Warnums och Ölmehärad Sund och wikar undantagandes de som hafva sina Bolbyar in till Stranden.

Underteknade som bo i ett granskap och blifvit hedrade med mycket angenäma skrifvelsen den 15 sistl. Maj, om uplysningar i afseende å fiskeriet i vår ort, få under erkännande af vår ringa kunskap i ämnet, dock enligt den erfarenhet vi ega och för att i någon mån kunna i denna fråga, om möjligt, understödja Herr Bergmästaren och Riddarens så allmänt kända och värderade nitiska bemödande för Wermländska provinsens hushålls angelägenheter; härmed förena oss om äran att meddela hvad wi, i egenskap af fiskets idkande för nöje skull, kunnat om det samma iakttaga. I den ordning som föreskrifves gå wi således att besvara de till Oss stälde frågor.

1. Endast den Stora Insjön Wenern finnes i vårt granskap, der vi idka fiske och närmare följt fiskeriets förhållande.
2. I nämnde sjö förekomma alla i färskvatten vanligen befintliga fisksorter och hvilkas upprepande till namn wi således anse öfverflödigt. Vid de stränder eller wikar i Wäse Socken som stöta intill våra hemvist, saknas sådana fisksorter som i andra och mindre insjöar ofta finnas såsom karp, Sandharr, foreller, Röding och Mal.
3. De fiskslag hvilka samlas i större stim å andra tider än lektiderna, hafva vi som ofta fortsatt fisket längre ut i Wenern, t.ex. å Timmeröarne och Harön, funnit bestå af Aborrar och någon gång Lögor deraf 2^{ne} slag finnas nämligen: Sik och så kallade benlögor. Sådana stim förefalla nästan under hela sommaren (Juni, Juli och Augusti månader) vid de tider då stilla och varmt väder under flera dagar inträffar. Hvad Lögorne angå, samla de sig till slika stim merendels längre in å land, då deremot Aborren håller sig ut å stora sjön, synnerligast öfver sådana ställen der något grund under vattnet finnes som består af bergkullar, hvilka någon gång vid lågt wattenstånd till obetydlig del synes öfver wattenet, men för det mesta deraf betäckes.

Werkliga lektiden för de flesta fisksorter i de till oss stötande närmare och fjermare wikar af Wenern inträffar wanligast wårtiden då fisken söker komma in i alla bugter så nära land som möjligt. De slag som vid denna lek då i desa trakter mest förekommer äro, utom Mört och andra mindre sorter, Gädda, Braxen, Gös och Aborre samt stundom Stam, som dock söker mindre Elfvar hvilka af Vårfloden bilda starka forsar. Någongång Lindare som af Allmogen äfven kallas Skomakare. Lax finnes utom vikarne i öppna sjön, men passerar mest uppåt Clara och andra större Elfvar under lektiden som förmodas inträffa på för-sommaren. Ål och Id, besöka äfven wikarne der den förra troligen fortplantar sig och den sednare synes leka i likhet med Stammen. Benlögan anses leka på hvarje ny om sommaren vid stenstränder helst och der små bäckar utfalla i Sjön.

Fisk finnes äfven i våra farvatten hvilkens lektid inträffar om hösten i slutet af October och ofta under hela November, och detta är:

Sik, som indelas i 2^{ne} slag: Fet och Gråsik. Den förra är ovanligt fet och stor, då den sednare är mindre och magrare. Fetsiken leker långt ut i öppna sjön vid Berggrund och Skär som stå under wattenet på olika, dock icke öfver 10 å 12 fannars djup. Gråsiken likaledes

vid skär och stenbotten längre in åt kusten, äfven på olika men mindre djup.

Sik-Lögan, den nyssnämnde fiskens föregångare vid Höstleken, då den ingår i vissa icke alla wikar i större stim der den uppehåller sig från land i öppet, klart och renare watten.

Under sen-hösten sedan wattnet blifvit isbelagt och öfver Jultiden samt winterns början, leker Laken som då isynnerhet söker wikar der holmar bilda små sund i hvilka han uppehåller sig, äfvensom i Elfvar utan afseende å bottenens beskaffenhet.

Wid Winterns slut eller i Mars månad inträffar i de större wikarne häromkring, en mindre sorts Slom eller Nors, ofta i otaligt stora stim och anses då leka under isen.

4. Bottenens beskaffenhet, hvarom i afseende å fisk som leker om hösten och Wintern, vi i föregående punkt något yttrat oss och derutöfver vår kännedom icke sträcker sig, är wäl der fisklekarne om våren förefalla olika, men i de wikar der ofvan uprepade fiskslag såsom Gäddor, Braxen m.fl. mäst leka, består den merendels af lera och gyttja med gräsiga stränder.

Djupet af wattnet der fiskleken förekommer hafva wi äfven antydt hvad angår slik lek om hösten och wintern, samt beträffande Wårlekarne, så verkställas de för det mästa wid stränderna så nära land som möjligt, och följakteligen på grundaste watten med undantag för Gösen, hvilken håller sig mera ut i wikarne på omkring 3 alnars djup. Wattnets beskaffenhet kan ej annorlunda beskrifvas än att der Wår-leken sker det är grumligt, leraktigt och gyttjeaktigt samt mera orent, då det naturligtvis der leken hålles på djupet, är klarare och friskare.

5. Angående hvarje fiskslags lefnads och fortplantningssätt, hafva vi icke kunnat förmärka annat, än att Romläggningen vanligtvis sker vid de ställen der leken för sig går och hvarest det nykläckta ynglet troligen äfven vistas samt sig uppehåller. Fiskens föda, i förhållande under wintern och olika wäderlek, hafva vi icke så noga observerat; men förmoda att den större sluk fisken alla årstider icke saknar tillgång att fylla magen, samt att den mindre lefver af watten-insecter, gräs med mycket annat som kan finnas på botten af det grunda der han eger sitt tillhåll. I stormar och Oväder, söker, åtminstone, så vida undertecknade förmärkt, om sommaren den större fisken det djupaste wattnet.
6. Så kallade Kärnar eller träsklika watten finnes ej i trakten.
7. Sättet att fånga fisken här i orten är flerahanda och verkställes allmännast med:
 - a) Not, denna är ofta af olika storhet, men alltid mycket fin i så kallade Notpåsen der fisken slutligen stadnar.
 - b) Ryskor: Större och mindre.
 - c) Nät. Finare och gröfre afpassade efter fiskens storlek.

- d) Ref. Hvarå mindre krok med agn af småfisk eller Daggmask påsättes.
- e) Metspön och annan dermed jemförlig inrättning för djupare watten, eller så kallade Pimplar.
- f) Mjårdar af garn och stundom af Wide eller Björkspö.
- g) Drag. En längre ref med konstgjord krok, i form af en liten fisk eller annan skapnad som hålles efter båt när man rör säkta.

Dessa fiskesätt bedrifves och redskapen dertill begagnas under nedanstående tider af året:

Om Våren för den fisk som då leker, förnämligast Gädda och Braxen m.fl. begagnas mest Ryskor till fångst. Detta är ofta mycket lönande och stränderna vid Wenern så i Wäse som angränsande Ölme Socken äro ganska fiskrika; men icke sällan beror fisket på vårens tidigare eller senare ankomst. Ligger till 1 Maj och derutöfver är Ryskfisket mindre lönande, och man påstår att Gäddan då lekt under isen, eller sökt lekställen längre ut i sjön der isfria sund och öppningar vid skär förefunnits.

Äfven Nät nyttjas för Braxens tagande under lektiden, lika som Not der sådana land finnas att den kan begagnas. Begge desse fångningsätt äro ofta ganska lönande.

Mjårdar användas egenteligen till Aborrars fångande då de utläggas på sådana in uti wikarne der dessa wanligen leka om våren.

Refläggning och Mete ifråga-kommer endast sommartiden. Begge desse fiskesätt hafva för undertecknade då och då utgjordt en angenäm decipation från trägna hvardagliga göromål, och ofta inbringat ganska betydlig fångst. Refläggning är mera allmänt, i synnerhet för öboerne på Hammarön, och kan räknas bland deras näringsfång. Fiske med Drag idkas mest som ett nöje under sommaren af Herreklassen och är mindre lönande.

Sik och Siklögor fångas om hösten i October och November med dertill afpassade Nät, hvaraf de för sistnämnde slaget fisk, äro serdeles fina och dyrbara.

Laken fångas med Ryskor under sen-hösten och Wintern af enahanda Construction som dem hvilka begagnas till Wår-fisket, fastän något större.

Slom eller Nors fångas med Isnot vanligen i Mars.

Sedan wi nu besvarat de i Skrifvelsen uptagne punkter, torde wi slutligen få anföra, att det synes oss som fisken i wättnet likasom fågeln i Skogen, borde under lektiden hafva sitt skydd, och då skulle när romläggningen ostörd finge gå för sig, ansenlig tillväxt af fisk säkerligen icke uteblifva; men om detta, som vi wäl äfven medgifva, vore något för strängt, då wisthusboden kanske skulle komma att sakna sin genant ur sjöarnes Djur-Rike, enär fisken sällan annorlunda än under lektiderna kan till någon betydlig del fångas; Så våga

wi dock påstå att redskapen hvarmed den tages, borde vara så inrättad att ynglet icke förstöres. Förhållandet är wäl detta hvad i denna ort begagnade Nät och Ryskor anbelangar, men en Not deremot bindes wanligen med de finaste maskor i den så kallade Notpåsen der fisken slutligen insnärjes, att det minsta yngel owillkorligen måste åtfölja hvarigenom tusen om ej milion-tals ämnen till fisk gå förlorade. Något stadgande huru slike fiskegarn skulle wara inrättade samt att fiskyngel i allmänhet borde fredas, torde derföre icke sakna skäl och medförde måhända större nytta än man tror.

I afseende å den så mycket värderade Fetsiken har en omständighet företedt sig som wi icke wilja förbigå. Fordom fångades denna fisk åtminstone i våra trakter icke förr än om hösten merendels under November månad, då fångsten under de korta, kalla och ofta stormiga dagarne flere mil ut i öppna sjön, var förenad med stor fara och mången har dervid riskerat lifvet samt åtminstone icke sällan förlorat sin redskap. Nu har den erfarenhet wunnits att nämnde fisk äfven kan fångas under sommaren. Upptäckten lærer skedd derigenom att en fiskare i Ölme eller Christinehamnstrakten, sistberörde till utlade nät öfver de grund vid hvilka Aborrar vanligen sig samla, men händelsen gjorde att han misstog sig om lokalen och kom att lägga näten på djupare watten. Wid uptagningen befans då några Fetsikar hafva fastnat i desamma och derefter fortsattes försöket att i grundsnärhet på ett djup af omkring 40 famnar hela sommaren fånga nämnde Sik, hvilket har lyckats så att berörde fiskesätt nu blifwit almännare. Siken som erhålles är fetare än om hösten ofta större till och med på 8 à 10 marker. Den är dock i anseende till sin fetma, svår att under den warmare årstiden använda och nu mindre warderad än då den endast fångades om hösten.

Då wi icke äro så bevandrade i fiskarnes Natural historia, att wi kunna bedöma huruvida alla eller vissa sorter, hafva sitt stamhåll eller vistas i serskildta trakter eller vid olika kuster af Wenern, anse wi likwäl efter den erfarenhet wi som icke äro fiskare ex-professo, kunnat vinna att slikt i förra hänseendet till någon del är förhållandet, då den större Slom som t.ex. fångas vid inloppet till och i sjelfva Norselven, nästan aldrig finnes här i Östra trakterna, likasom efter hvad wi hört Fetsik icke lærer erhållas i Wenerns Westra skärgård.

Mycket mera wore wisserligen att om fiskeriet säga, men då wi sakna säker och grundlig insigt om saken, hoppas wi att hvad som nu, måhända ändå alt för vidlyftigt, af intresse för den samma i all wälmening blifwit meddeladt, måtte såsom foster af en god wilja fastän decterat af ringare förmåga, med wälwilja och öfverseende emottages.

Hammar, Weé och Ödebotten i Wäse Socken d. 30 Juni 1854.

Carl Unaeus. J.G. Anrepp. C.H. Couwin.

Till Kongl. Wermländska Hushållnings Sällskapet!

Då jag härmed skall söka afgifva svar å det Circulair af d: 15 sistl. Maj som blifvit meddeladt Hushålls Nämnden inom Grums Härad finner jag med ledsnad, att min redogörelse om våra fiskarter och Ortens fiskerier blifva mycket ofullständig emedan Hushålls Nämnden icke kunnat för detta ärende talrikt sammanträda. I saknad af egen kännedom och insigt har jag dock sökt, att genom samtal med mera sakkunnige inhemta de viktigaste uplysningarne. Då Wenern utgör Häradets egentliga fiskevatten, och flera Hushålls Nämnder för det samma komma att redogöra, har jag hoppats att de serskildte berättelserna komma att fylla hvarandras brister.

1. Fiske idkas såsom vigtig näringsgren uti Wenern och till någon del uti Clara och Nors Elfvar. Innom orten finnes visserligen några Skogs-Kärnar, men de hafva så ringa tillgång på fisk, att de icke förtjena vidare anföras.
2. Uti Wenern förekommer ymnigt Gädda, Aborre, Braxen, Mört, Ål, Lake, Slom, Löja, Panka m:fl. mindre ymnigt Lax, Id, Sarfvel, Nors, Gös, Gers, Sik, Sutare, Ruda. Med ringa tillgång Stam (eller krok-Lax) Asp. Alla ofvannämnde fiskarter anträffas mera eller mindre ymnigt uti Elfvarne, dock förtjena anmärkas att uti Clara Elf wissa år fångas en stor myckenhet Lax, samt att uti Norselfven förekommer en art Slom af ovanlig storlek, circa 9 tum lång.
3. Bland fiskslagen anträffas stora Stim Aborre under Röt månaden, Braxen under wintertid.

Lektiderna inträffa under vintermånaderna för Lake, April månad Aborre, Slom; Maj månad Mört, Id, Stam, Asp; i Norselfven Slom. Juni månad Braxen, Panka, Sutare, Löja, Ruda, Gös; October Månad Sik, Nors.

4. Dessa lektider hållas: å djupt watten af Gös, å steniga och bergiga stränder af Aborre, Löja. I Bäcker och Strömmar af Mört, Id, Stam, Slom, Nors. De öfriga fisksorterna hålla sina lekar företrädesvis å bördiga och gräsbeväxta stränder och wikar.
- 5 o. 6. Dessa punkter måste i brist på tillförlitliga uplysningar lemnas obesvarade.
7. Wid Wenerns stränder nyttjas allmänt Notfisket äfvensom under sednare åren i Clara Elf med mycken framgång, för erhållande af Lax. Ryskor och Nät mera eller mindre grofva begagnas ock allmänt för de flesta fiskslag, dessutom nyttjas Ref å hvars krokar begagnas småfisk och daggmask, för erhållande af Gädda, Lax, Ål, Braxen, Lake, Gös, Aborre, Id, m.m.

Aborre fångas lätt med slantkrok både om wintern och sommaren. Lake deremot med serskildt för ändamålet inrättade krokar, och dessutom med Nät och Ryskor. Slom i Norselfven uptages med mycket stora hånvar i Djupaste strömfåran.

Man klagar allmänt öfver att tillgången på fisk mer och mer förminskas, och ovillkorligen måste detta förhållande härleda sig derifrån, att fiskningen ifrigast bedrifves med oloflig redskap under de tider som i Lag äro förbjudna. Notar och Håfvar begagnas ofta så fina, att ej en gång det minsta ynglet skonas. Wi äro öfvertygade, att ingen åtgärd werksammare skulle befrämja fiskafvelns förökande i våra fiskevatten, än en noggran efterlefnad af de ändamålsenliga föreskrifter som i detta fall äro gällande. Att waka deröfver åligger wisserligen Kronobetjeningen, men öfverträdelserna förekomma så allmänt, och hafva blifvit så inrotad wana att oskicket icke genom dem kan hämmas, förr än de finna hjälp och stöd i ett allmänt bemödande, att gifwa helgd och kraft åt Lagens föreskrift, och få ämnen synes wara mera förtjente af Kongl. Hushållnings Sällskapets werksamma mellankomst. Warpnäs Junii 1854. Å Grums Härads Hushålls Nämnds wägnar

Carl Nordenankar.

I nedanstående Sjöar är Fiskeriernas förhållande följande: Grumsfjorden med wiken hwarest finnes de vanliga fiskslagen af Gädda, Aborre, Braxen, Slomm, Gös, Id, Mört, Benlöga, Bjerk sällsyntare äro Al och Sutter, och mera sällsynta äro Lax och Stamm.

1. Gäddan i förstnämnde sjö leker uti April och Maj, den första leken som kallas Is Gäddan leker vid sidorna af Elf och bäckdrag eller der först blifwer fritt från is och botten finnes wara öfvertäckt med gräs och Säf, den andra leken eller så kallade Frö Gäddan leker uti Maj, men på något djupare watten, äfven på gräs och Wassbotten. Denna fisksort fångas här uti Rysssjor med en arm och 2 ingångar, samt nät bundna wanligen 4 hvarf på kvarteret. Klagas öfver att detta fiske årligen försämras.
2. Aborre leker uti slutet af April om tidig wår inträffar annars uti Maj på sten och gräsgrunder, på 4 till 8 alnars djup, fångas då med Mjärdar bundna af Enebast i form af maskor och sedan öfverdraget en ställning af spröt och tråd 6 kvarter långa, 2 alnars diameter, med en ingång. Fångas äfven om sommaren uti Juli och Augusti, på grunder och vid bergskär med så kallade Spröthåfvar 4 alnar i fyrkant med 3 alnars långa spröt, ett fästadt i hvarvt hörn för att utspänna håfven sedan hopfästade opputi med 3 alnars lång stång, med led emellan stången och sprötena, sjelfva håfven så fin bunden af Tråd att ynglet af $1\frac{1}{2}$ tums längd ej kan genomtränga maskorna, med dessa håfvar upfiskas ifrån kappen till fjerdingen af Abborynglet; så får denna olagliga fiskredskap fortfara att finnas utrotas nästan denna wälsmakliga fisk; utan måtte detta oskick ju förr dess häldre förekommas. Fisksorten är i stort aftagande.
3. Braxen finnes här af 2^{ne} slag den ena sorten eller här så kallade Gök Pankan leker och lägger sin yngel omkring den 1 Juni uti Wassen, äfven på djupare ställen der gräsbottnen finnes, den andra sorten

leker i medio af Juni månad på samma ställen och sätt som förutnämnde Braxen. Fångas med förr nämnde Ryssjor samt nät, vanligen bundna med 2 hvarf på kvarteret. Fångsten försämras årligen.

4. Slom leker i April; fångas då med Not der han stryker fram, somliga år betydligt, somliga åter som inträffadt i år, fångsten har varit ingen, troligen härrör det af det svåra wädret som då inträffade när han skulle leka. Finnes troligen af denna fisksort ett större antal.
5. Id, har sin parningstid i Maj, leker då på gräs och wassbotten. Fångas något på Ref. På denna fisksort är troligen ganska god tillgång.
6. Gös, finnest visst, hans parningstid och vistelse under den tiden är här obekant. Fångas något på Ref. Tillgången på denna fisksort är ringa.
7. Mört, leker uti medio af Maj stiger då upp i den så kallade Malsjö-elfven. Fångas då i myckenhet i en sort större Mjärdar bundna af tråd samt fina Ryskor. Af denna fisksort är god tillgång.
8. Bjerk, leker Midsommartiden i så kallade Tyfven eller gungmässe, fångas då med Ryssjor och Nät. Tillgången på denna fisksort är god.
9. Benlöga, leker vid små-sten-stränderna är af 3^{ne} sorter, den första leker 8 dagar före Midsommar; den andra omkring den 10de Juli, och den tredje omkring den 8de Augusti. Fångas då med fina Nät och Notar. God tillgång på denna fisk.
10. Ål hans lektid och fortplantningssätt är ej här bekant. Fångas här något på Ref men är nu mera sällsynt än förr.
11. Sutter, leker i Maj, i så kallade Tyven, fångas då med Ryskor men ej i myckenhet.
12. Lax och Stamm desa fisksorter äro här ganska sällsynta; fås någon enda på Ref eller drag.

En mängd fisk fångas här med Notar, men äfven dervid det skadliga förhållandet att dessa ega alt för fina så kallade kilar eller påsar, så all slags småfisk bortsopas hvaraf följdén blir att den matnyttiga fisken årligen förminskas och till slut ej skall finnas.

I Malsjö Elfven fångas, utom hvad i 7de punkten nämnes äfven kräftor med håfvar; Äfven dessa förminskas årligen.

Longsjön denna sjö som har sitt utlopp genom Malsjö-Elfven i Grumsviken och dess inlopp från Wermelen, men båda så beskaffade att fisken ej har något tillträde ifrån någondera af sjöarne; eger de wanliga fisksorterna af Gädda, Aborre, Braxen, Mört, Ål, Lake, samt Kräftor.

1. Gäddan börjar här att leka i medio af April der någon öpning visar sig vid Ängar och Bäckdrag, på gräs och wassbotten; Sedan i slutet af Maj kommer den så kallade Frö Gäddan, lägger sitt Yngel på samma sätt men på något djupare botten, fångas med Ryskor af tråd med 2^{ne} ingångar samt Nät; på förutnämnde fisksort finnes tämmelig god tillgång.

Observeras. Denna fisksort, här, som annorstädes faller tänderna hvart Månskifte, eller rättare sagt öfverväxas med kött mot fullmånan, men i slutet af Nedandet och i början af nyet, bortfaller köttet; så att hon då åter börjar sin glupskhet.

2. Aborre, leker här i början på Maj på stengrunder; fångas då med Bastmjärdar; Stimmar i Röt månaden, fångas då med Nät på Grunderne, af fin tråd eller engarn; wanligen 3 hvarf på kvarteret. Tillgången på denna fisk någorlunda.
3. Braxen, leker omkring medio af Juni, i Wikar öfverväxta med gräs-botten; fångas då med Ryskor och Nät, bundna med 3 hvarf på kvarteret. God tillgång.
4. Mört, leker i medio af Maj, fångas då med mjärdar af trä eller Bast i så kallade Wasar, (Risruskor hopfästade med stänger nedsatta i Wasskanten). God tillgång på denna fisksort.
5. Åhl, finnes wisst men är sällsynt, hans parnings och fortplantnings-sätt, obekanta.
6. Lake, som leker på grunder i slutet af December och början af Januari, här af fångas mycket litet. Tillgången någorlunda.

Portilla Sjön har ett litet utlopp genom en bäck till Åsfjorden i Wenern men ej inlopp från någon sjö. Äger de vanliga fisksorterna af Gädda, Braxen, Aborre, Mört samt Ål.

1. Gäddan leker i slutet af Mars, om tidig vår inträffar, på vanlig gräs-botten fångas då som vanligt med Ryskor och Nät. Tillgången tämmeligen god.
2. Aborre, leker på 6 å 8 aln. djupt watten, straxt efter Islossningen. Fångas då i hundratals bastmjärdar så fina att ynglet i Miliontals uppfiskas. Då han stimmar i Röt månaden, uppfiskas han med de olagliga fina håfvarne, kappe och fjerdingstals, så numera finnes ej någon duglig till mat af denna fisksort.
3. Braxen, leker omkring den 18de Maj, somliga år, på gräs-botten i land, andra åter på djupet. Af denna fisksort fångas litet, men tillgången är god.
4. Mört leker i Maj in på land, i så kallade Flott-tufvor. Fångas då med mjärdar och nät. God tillgång på denna fisksort.
5. Ål finnes men ganska sällsynt.

Kärnar finnas inga i denna trakten.

Till svar å Circulairet af den 15de Maj detta år får jag lemna följande:

Fiskeriet är ej härstädes någon allmän sysselsättning, ty stränderna äro merendels tvärdjupa och klippiga samt utsatta för windar, och således nästan obrukbara för att med framgång kunna idka fiskeri, med undantag af 2^{ne} wikar, neml. Gaddewiken (Mosswiken) i Bro Socken, och Stafwiken i Ny Socken. Ehuru fiskeriet i den förstnämnde alltid blifvit idkat omsorgsfullt, har fiskfångsten dock årligen i någon mån aftagit, härledande sig af fiskens mindre tillgång. De fiskslag som derstädes fångats äro af samma sort som öfriga af Wenerns fisksorter neml. Lake som i slutet af December eller början af Januari ingår för att leka och fångas då i Ryskor. Gädda och Aborrar som om våren i Maj inkomma för att leka, och då fångas med Ryskor. Af dessa 3^{ne} fiskslag, anses wara största och rikaste tillgången, de fångas derjemte nästan under alla tider af året med not och nät. Lax, Sik, Ål, Gös, Braxen samt Mört och Löga med flera hvilka här finnas, dock inga af de större slagen, ingå i något betydligt stimm, ej eller vid lektiden, utan finnas härstädes kring-spridda såsom flygtingar; fångas i Not och Nät under hvad tid på året som helst, lyckas mer eller mindre - fångsten är beroende af vindarne. Wackert och mildt wäder, med Sydlig eller Sydvestlig wind är bästa wäderleken för dess idkande.

Så kallad Sikling (Wimma) leker härstädes om hösten endast då wäderleken är mild, i motsatt fall flyttar han sig längre mot Norr åt den så kallade Knipsjön. Om våren besöker detta fiskslag åter dessa kuster i större stimm och fångas med Not, men endast då Sydlig eller Sydwestlig wind med mild och wacker wäderlek inträffar; Är förhållandet med windarne annorlunda, intager han åter sin samma ställning, nemligen med kosan åt Norr. I Stafwiken är fångsten ringa och obetydlig, emedan denna wik är grund. Sik är den enda af större fisk som härstädes något år leker, men sällan fångas. Lax fångas ett stycke ut från stranden med så kallade Swirflar. Dessa fiskslag (alla nu nämnde) uppehåller sig härstädes nästan oafbrutet så wäl winter och sommar som höst och wår, ehuru i mer eller mindre mån, flyttande mot norr eller Söder, beroende af windarne. I öfrigt är tillgång på fisk vid dessa kuster i sin helhet mindre än längre mot Norr; detta troligen härledande sig deraf att ej några floder eller större strömmar här finnes eller utfalla. Fiskynglet qvarblifver der fisken lekt. Botten i sjön är härstädes dels sten, oduglig till fiske, dels Sandbotten med Sjögräs af hvarjehanda sort. Några fiskrika Kärnar finnas ej häromkring. En inom Bro Socken belägen sjö vid namn Brosjön torde isynnerhet förtjena att nämnas; Denna sjö liknade en Äng, eger i sin helhet samma djuplek, circa 3 fot med Mosse botten. Fiskarna derstädes bestå af Gädda, Ål, Ruda, m.fl. dels infödingar och dels sådane som dit uppgått från sjön Wenern och fångas i större mängd med Ryskor och Nät.

Hvad fiskeredskapen beträffar begagnas härstädes ingen finare Redskap, med undantag af för den så kallade Siklingen. Egn Ref begagnas

endast med fördel ut på flagan af Wenern, och äfven under sommartid då Laken fångas. I Ryskor in i wikarne vid lektiden fångas den äfven med Egn Ref ut på Djupet.

Barås den 30 Juni 1854.

B.G. Ullstrand.

1. Det till Rosenborg tillhöriga fiske är beläget i 3^{ne} serskilda wikar, öppna för Sydwestliga ändan af Wermeland, Oster Gädskärs och Westerwiken, med stilla watten som om vårtiden blott, kan renas af några små bäckar af regnvatten, eller af Solen smältad snö; för det öfriga idkas fisket i Norra delen af Lurö skärgård, och vidare Öster om Wermelandsnäs vid de så kallade Gallstränderna.
2. I denna trakt förekomma följande fisksorter neml: Aborr, Benlöga, Gädda, Gös, Gers, Gli (till agn), Lake, Lax, Mört, Nors, Neijonögon, Sarf, Sik, Skomakare, Stenbitar, Stöfling, Id, Wimmor, Ål, Braxen och Panka.
3. Att rätt besvara denna fråga är ganska svårt, emedan ingen wiss tid kan bestämmas. Ty Aborre kan fås aflekt i början af April, men åter med hård romm i slutet af Juni dock på djupare watten, Ålen, hålles före leka om vintern på hårda djupet, emedan man på hösten kunnat få någon enda på djupet som haft romm. Braxen, hålles före leka i slutet af Maj, men kan fås med hård romm i slutet af Juli. Iden, och Pankan leker under samma tid; dock har man uttrönt att dessa fisksorter ej leka alla år, emedan man alla årstider kunnat få den utan både romm och mjölka. Benlögan kan äfven leka här vårtiden, men icke alla år. Mörten, leker merendels sista dagarne i Maj, eller första i Juni, men Sarfven, ifrån första öppna watten in till Larsmessotiden. Stöfling, leker aldräförst om våren. Gäddan kan börja sin lek i slutet af Mars, och äfven fås i slutet af Juni under lek, vid holmar och stränder som äro begränsade af djupare watten. Gers, leker vårtiden under isen på sandig botten, Gös, leker aldrig här, emedan han söker Elfdrag; det sker dock vårtiden; men kan fångas i Augusti Månad med Ref utför Gallstränderna. Laken kan börja sin lek i slutet af December, och fortfara till slutet af Januari. Lax, hålles före leka i slutet af Juli. Nors, leker icke här, utan söker Elfdrag, och kan här föga fångas. Neijon Ögon, kan händelsewis fås på djupet, någon enda med långref. Dess lektid och Afvelssätt ej uttrönt. Sik kan här börja sin lek i slutet af October, och fortfara till medio af November. Stenbitares lektid har man ej kunnat utröna. Wimman leker under samma tid som Siken. Hwad fiskens stimmung widkommer, så kan den inträffa på högst olika tider, och i olika watten, men detta förekommer merendels högsta sommartiden, och kan ske både i blåsande och stilla wäder.
4. Att bestämma bottenlaget och djupet för fiskens lek i denna sjö, är en omöjlighet, ty der man det ena året kunnat fiska betydligt, kan man det andra året knappast finna en enda fisk, om ock wattnet äger

samma djup; ty lika så oviss Åkermannen är vid utsädet, om det ställe han får den bästa skörden, i lika mån är fiskaren hvarje år oviss om de ställen som äro för honom mäst tjenliga att besöka. Således kan bemälte fråga aldrig rätt besvaras, utan genom försök; hvad man dock kunnat utröna är att mot Wenerns upstigande söker fisken alltid grundt watten, men mot dess aftagande är det ett motsatt förhållande.

5. Hvad som berättas kan om fiskens fortplantningssätt är litet, men Aborren uppehåller sig då han fås till 1 tums längd på sin lekplats, äfven Braxen på lika sätt, Id, Sarf, Mört, Panka, Gädda på lika sätt, men ehuru väl Laken leker på grundt watten, har dess yngel aldrig kunnat träffas till mindre än 6 tums längd, och sällan förekommer detta; Ålens Yngel har man aldrig kunnat få se emedan den måste uppehålla sig på djupet. Sikens och Wimmans yngel kan äfven fås på dess lekplats till minst 1 tums längd. Alla dessa fiskyngel uppehåller sig gerna på grundt watten som af Solen är upvärdt om sommartiden, men på hårda djupet om Wintern eller rasande väderlek då det warma watten förmodeligen går till djupet.
6. Om Kärnar och träsklikt watten kan litet eller intet berättas, emedan sådana ej här finnas, men så nödigt det är för Menniskor och djur att hafva frisk luft, leka så nödigt är det friska och omlöpande watten för fisken, således kan i inskränkta kärnar ej mycken fisk påräknas.
7. Den här brukliga fiskredskapen är för det säkraste Notor finare och gröfre alt efter den förekommande fiskens storlek, ty den kan brukas alla årstider utom hårdaste Wintern, och med dessa Notor kan fås de flesta fisksorter, men Under April och Maj månader kan nät brukas, som bindes öfver en kafvel som är $2 \frac{3}{4}$ tum i omkrets, 26 hvarf djupa; Om Midsommartiden brukas för Braxen, Nät som bindas öfver en kafvel som är $4 \frac{3}{4}$ tum i omkrets 20 hvarf djupa. Om hösten börjas i slutet af October månad med nät för Sik som bindas öfver en kafvel af 3 tums omkrets, 26 hvarf djupa. För Lake om wintern brukas Ryskor; jämte nät, som bindas öfver en kafvel $5 \frac{1}{2}$ tum i omkrets och 24 hvarf djupa.

Till Andra frågan hörer, att weta tillgång på fisken, den är lika som jordens gröda, emedan ett år wankas den ena fisksorten ett annat år en annan sort; således kan en fiskare aldrig få för många sorters redskap, ty fattas icke redskap och den alfvarligt brukas, fattas icke fisk; men dervid faller möda, som nutidens menniskor ej wilja påtaga sig, men under de 25 åren jag handhaft fiskeri kan jag ej klaga öfver någon betydlig minskning på fisk, det enda jag förnummit är mina krafter oförmåga att sköta detta tunga arbete.

I 5te punkten är fråga om fiskens föda, hvilket icke kan berättas annat än att han alltid finnes wara sökande efter så kallad Gli; Yngel af Mört, Sarf, Id, Stöfling, Sik, Wimmor m:fl. hvilket gifver oss tillfälle att så fort sådant kan fångas bruka Långref, och krok af N° 60 och 61, att dermed fånga alla förekommande fisksorter alt

ifrån Midsommartiden intill sena hösten. Derhos kan märkas att de år sådant Gli är mycket tillgängligt är alltid Ref-fisket godt, men skall man nödga sig till detta är föga lönt besvära sig med denna fiskedon. Detta enkla är alt hvad jag om fiskeriet har att berätta, och vill uprigtigt förklara att största konsten ligger i försöket och den osparda mödan.

Rosenborg å Björköudden den 27 Juni 1854.

Olof Nilsson fiskare

Lokala namn i
Värmland

bjerk	björkna
feija, feja	faren
fetsik	älvsik
glysik	storsik
gorrqvidd	elritsa
gråsik	planktonsik
gökpankor	braxen
kufva, klufva	elritsa
laxör	öring
lindare, skomakare	sutare
lucker, pank	småvuxen braxen, björkna och faren
löga	löja
röfena	björkna
san(d)harr	harr
sarfvel	sarv
sickling, siklöga	siklöja
slom	sturvuxen nors
spragg	elritsa
stam(m)	asp
stenbit(t)are	stensimpa
stengörs, görs	gärs
stinta	siklöja
stäfling	stäm
syk	sik
wimma	siklöja
örkyt	elritsa